

ŠTA ĆE TI OVAJ PRIRUČNIK O UČENIČKOM PARLAMENTU kada i onako znaš sve o svemu

**Gradanske
inicijative**

IMPRESUM

ŠTA ĆE TI OVAJ PRIRUČNIK O UČENIČKOM PARLAMENTU KADA I ONAKO ZNAŠ SVE O SVEMU

Izdavač:

Građanske inicijative,
Simina 9a, 11000 Beograd, Srbija
civin@gradjanske.org
www.gradjanske.org
PIB 100064099

Za izdavača:

Radmila Radić Dudić

Autor teksta:

Relja Dereta

Lektor:

Nataša Andrejić

Korice, ilustracije, prelom:

Adam Rakićević

Priprema i štampa:

Yu TOP agencija
Futoški put 40-42, Novi Sad

Tiraž:

50 primeraka

ISBN 978-86-7408-044-3

Ova publikacija je finansirana kroz grant koji je Građanskim inicijativama dodelilo Ministarstvo inostranih poslova Sjedinjenih Američkih Država. Mišljenja, nalazi, stavovi i zaključci u ovoj publikaciji su izneti od strane autora i nužno ne odlikavaju mišljenje Ministarstva inostranih poslova Sjedinjenih Američkih Država.

SADRŽAJ

	Uvod	3
1.	Šta je rad u parlamentu?	4
2.	Organizovanje	7
2.1	Procena	7
2.2	Kašika	11
3.	Principi	14
3.1	Potpitivanje umesto podrazumevanja - ?>!	14
3.2	Konkretizovanje	18
3.3	„Trebaju nam pare!“ – sredstva	21
4.	Komuniciranje	26
4.1	Tvoja motivacija	26
4.2	Motivacija drugih	33
5.	Parlament: osnove	40
6.	Kompletna komunikacija	46
6.1	Komunikacija sa direktorkom	47
7.	Parlament: kompletna slika	53
7.1	Motivisanje i komuniciranje sa učenicama	54
7.2	Tipovi parlamentarki	59
7.3	Zaduženja u parlamentu	62
7.4	Predsednica	63
7.5	Potpredsednica	67
7.6	Sekretar	68
7.7	Ostala zaduženja i tela	68
7.8	Uslovi za sednicu	69
7.9	Čeke za sednicu	71
8.	Spoljne saveznice	73
8.1	Profesorke i pedagozi	73
8.2	Sekretar škole	76
8.3	Školski odbor	77
9.	Vanredne situacije	80
9.1	Izbori za parlament	80
9.2	Vatra u zamku	82
	Za kraj	83
	Puškice	85

Draga parlamentarko,

Obraćam ti se ovako, jer polazim od pretpostavke da si već vrlo aktivna u parlamentu, čak i ako nisi. U svakom slučaju, želiš nešto da uradiš, da promeniš, za sebe i za druge. Možda si već sakupila mnogo iskustva kroz razne akcije, a možda si tek pre dva dana odlučila da nešto prvi put organizuješ. Ono što je bitno je da je želja tu.

Ovaj priručnik je pisan za tebe kako bi ti pomogao da sa tom željom postigneš što više, uz pomoć što konkretnijih i realnijih saveta. Nikad nisam preterano voleo one uopštene savete i „velike istine“ tipa „treba da se boriš za svoja prava“ ili „treba da budeš uporan da bi bio uspešan“. Slažem se da sve to treba, ali šta tačno da uradim? Zar ne može malo konkretnije od toga?

Baš zato, ovde ćeš se susretati sa primerima iz mog i tuđeg iskustva i sa savetima i tehnikama testiranim u realnim okolnostima. Reči kao što su „participacija“, „demokratska procedura“ i „tolerancija različitosti“ će biti prerusene i/ili korišćene u što manjoj meri, ne zato što nisu ispravne, već zato što su nažalost toliko korišćene pri davanju onih uopštenih saveta i „velikih istina“ da ih mnogi doživljavaju kao izlizane fraze.

Isto tako, kroz sve o čemu budemo pričali ćemo provlačiti sve najčešće situacije i probleme na koje možeš da naiđeš u svom radu u parlamentu: kako da rešiš pitanje prostora za sednice, šta da radiš sa nesaradljivom direktorkom, kako da motiviseš članove parlamenta da učestvuju što više u njegovom radu, šta da radite kada nemate para za akcije i dr.

Ovaj priručnik se obraća tebi u ženskom rodu iz sledećeg razloga: Kao što smo uglavnom navikli da očekujemo muški rod u pisanju, isto tako smo navikli da očekujemo muški rod u ulogama direktora, predsednika parlamenta i uopšte lidera. Mislim da je stavljanje svega i u muški i ženski rod (obradi se njemu/njoj, budi strpljiv/strpljiva itd.) polu-rešenje koje barem meni više odvlači pažnju nego što me uverava da taj neko o kome se piše može biti i žensko i muško. Zato već od samog starta idem u drugi ekstrem, i obraćam ti se u ženskom rodu, bez obzira da li si muško ili žensko. Ne brini, brzo ćeš se navići ako ti je čudno. Ne bi trebalo da bude problem, zar ne? ;)

Ovo smo rešili, te idemo odmah dalje.

Za početak, pre nego što damo odgovore na to šta, kako i zašto ćeš raditi u parlamentu, moramo prvo da se malo udaljimo i zapitamo se kako mi lično posmatramo taj rad. Ovo je bitno budući da svi problemi s kojima se susreću parlamentarke su utoliko veći jer ljudi uglavnom ovu aktivnost vide na pogrešan način.

Ako se baviš bilo kakvim veštinom kao što je sport, umetnost, strani jezik ili borilačka veština, onda ti je sledećih pet stvari dobro poznato:

Prvo, **svesna si da samo uz redovno vežbanje možeš da napreduješ**. Možeš da imaš talenta koliko hoćeš, ali ti je on džabe ako redovno ne vežbaš. Isto tako, kada redovno vežbaš, itekako vidiš napredak u tome što radiš.

Drugo, **imaš neki izvor znanja i iskustva**: trenera, učitelja, mentora, druge osobe koje se duže bave tom veštinom od tebe, internet, knjige i sve ostalo što te dodatno motiviše, inspiriše i pokazuje ti kako da napreduješ u svojoj veštini.

S tim u vezi, tu je treća stvar, a to je da **imaš konkretne vežbe koje radiš da bi napredovala u svojoj veštini** – ako vežbaš npr. košarku, onda ćeš vežbati kondiciju, trčanje, dodavanje lopte, šutiranje na koš itd. A kada ti još zapravo vežbaš?

Pa, **kroz samu veštinu**, i to je četvrta stvar: Ti i u trenutku kada igraš košarku vežbaš to jest postaješ bolja u košarci, kada sviraš klavir na koncertu tada i vežbaš klavir, kada nešto crtaš tada postaješ i bolja u crtanju. Dakle, i **kada obavljaš neku aktivnost iz ličnog užitka, postaješ bolja u njoj!**

A zašto radiš sve ove vežbe? Zbog pete stvari: znaš da **što si bolja u nekoj veštini, više ćeš dobiti od nje – ličnog zadovoljstva, uspeha, znanja ili nečeg trećeg zbog čega je radiš**.

Ovo je sve u osnovi jasno. **Ali, dok svi lako prihvatamo da za fudbal, gitaru, engleski ili aikido važe ovih pet stvari, kako onda posmatramo rad u parlamentu?** Šta je on? Jedna veština? Skup više veština? Da li zahteva neke naše lične osobine? Šta ako mislimo da ih nemamo? Da li je uopšte moguće raditi na tim osobinama? Da li možemo da utičemo na naše vrline i mane? Kako bismo onda definisali rad u parlamentu?

Rad u parlamentu (parlamentarisanje) gledaj kao i na sport, umetnost i sve ostale primere – posmatraj ga kao veštinu: Dakle, parlamentarisanje je nešto što ćeš vežbati redovno, nešto u čemu imaš određene izvore znanja, te napreduješ u njemu kako kroz neke konkretne vežbe, tako i kroz samo parlamentarisanje. Za kraj, što si bolja i veštija u njoj, ona će ti donositi više pozitivnih stvari.

Ovo ti verovatno zvuči čudno. Da li postoji trener za parlamentarisanje? Kakve bi to bile konkretne vežbe? Zar to može da se vežba redovno? Da bismo odgovorili na sva pitanja, hajde da vidimo od čega se zapravo konkretno sastoji parlamentarisanje: **Od sastanaka, akcija i pratećih zaduženja.**

Sastanak je svako okupljanje s nekim ciljem. Dakle, to je sve od razgovora sa direktorkom da biste dobili od nje podršku, preko nalaženja vas nekoliko da biste se detaljnije dogovorili oko neke akcije, do onog najvažnijeg od svih sastanaka – sednice parlamenta.

Akcija je svaka aktivnost koja ima za cilj poboljšanje stanja učenica u školi. Dakle sve što radiš kroz parlament, koliko god malo ili veliko bilo, radila ga sama sa svim učenicama u školi, ima ovo kao neki osnovni cilj.

Prateća zaduženja su sve one sitnice koje moraju da se dese da bi akcija ili sastanak bili uspešni: to je pravljenje plakata za humanitarnu svirku, traženje zainteresovanih ljudi za učešće u dramskoj sekciji itd.

To je, verovali ili ne, manje-više sve. Kasnije ćemo detaljnije pričati o svakoj od ovih stvari. Za sada je bitno da znaš da se kroz sve tri uvek provlače neke osnovne veštine koje inače koristiš u svakodnevnom životu:

Komuniciranje – kako da motivišeš druge učenice da se uključe u parlament, kako da ubediš direktorku da je bitno da podrži vašu akciju, kako da očuvaš dobru atmosferu kada izbije svađa na sednici i dr.

Organizovanje – kako da osmisliš akciju koja ima što veću šansu uspeha, kako da sva prateća zaduženja budu na vreme izvršena itd.

Da bi bila što bolja u veštini organizovanja, u trećem poglavlju ćeš naučiti dve izuzetno konkretne i korisne tehnike koje će ti biti od ogromne

pomoći ako ih redovno budeš vežbala. Što se tiče komuniciranja, i ova naizgled kompleksna veština ima neka svoja pravila. Kada njih postanemo svesni, otkrićemo i načine kako da vežbamo da budemo što bolji i u njoj.

Možda ti sve ovo zvuči nerealno – kako sad to da se vežba komuniciranje? Zar nije svet malo komplikovaniji od toga? Zapravo i nije. Ok, jeste on komplikovan, ali ni upola onoliko koliko mislimo!

Uzmimo primer košarkaške utakmice. Na prvi pogled, ako ne znamo pravila igre, nama deluje da gomila ljudi jurca čas na jednu čas na drugu stranu terena, svuda leti nekakva narandžasta lopta i sa ivice uvek neko dobacuje „Dodaj njoj bre, vidi kako je otvorena, je l' si slepa?!“ Ali, kako vreme odmiče, počinjemo polako da usvajamo pravila igre: šut odavde вреди tri poena, ovo je aut linija, loptom gađaš koš a ne onog jednog na ivici što se stalno dere...

A pazi šta se još desi kada znaš pravila: potpuno normalno prihvataš činjenicu da ćeš sutra odigrati partiju košarke *kakva nikada pre nije odigrana!* Razmisli, da li se ikada desilo da je neka utakmica bila identična prethodnoj? Svaka lopta je u istom trenutku istoj osobi dodata na isti način? Svaki koš je postignut iz identičnog ugla, svaki faul je napravljen jednakom jačinom?

Ne, mi prihvatamo da će svaka utakmica da bude potpuno drugačija, ali ne ludimo od brige šta će da se desi i znaćemo šta treba da radimo budući da se uvek poštuju određena pravila. I da ponovimo, pre toga si mnogo puta **konkretno vežbala** da šutiraš na koš, dodaješ loptu, trčiš itd.

Osnovni problem sa radom u parlamentu je sledeći: kada bi on bio košarkaška utakmica, izgledao bi otprilike ovako: igraš neku igru u kojoj su pravila i tebi i drugima nejasna, nemaš trenera koji bi ti pokazao šta da radiš (osim na ponekom seminaru jednom u par meseci, ako i toliko) i ne znaš kako da konkretno vežbaš da budeš što bolja u tome. Okolo leti nekakva lopta koja te često udari u glavu, jer ne znaš da treba da je uhvatiš rukama, pa se i dodatno nerviraš. A budući da je svaka utakmica drugačija i jedna traje možda samo pola sata, a druga čak mesec dana, teško je iz njih tek tako izvući neko pravilo, i mnogo više se nerviraš jer često izgubiš partiju. I da ne spominjemo da ne postoji jedna osoba, nego čitava legija ljudi sa ivice koji ti dobacuju šta treba da radiš, prozivaju te i slično.

E pa, utakmica zvana parlament itekako ima svoja pravila i načine

da vežbaš i spremiš se za nju. Sada ćemo odmah preći na sklapanje prvog dela te slagalice – na one dve tehnike za što uspješnije organizovanje akcija i završavanje pratećih zaduženja.

2 - ORGANIZOVANJE

Na sledećim stranama ćemo se upoznati sa dve izuzetno korisne tehnike: prva će ti pomoći da uvek znaš šta, zašto i kako da radiš, a druga je tu da osigura što veću verovatnoću da to nešto bude i urađeno.

2.1 - PROCENA

Jedan od najčešćih problema s kojima ćeš se susretati kao aktivista, a posebno bolan ako si i veliki idealista, je šta se sve desi kada se tvoje ideje susretnu sa stvarnošću.

Naime, možda misliš da je tvoja ideja za organizovanje akcije savršena, fenomenalna, svima jasna i ne može da ne prođe, ali onda odjednom naiđeš na otpor – od direktorke, profesorke, učenice, članice tima. Ili, shvatiš da projekat jedino može da se uradi ako se dosta izmeni (što naravno ne želiš, jer je savršen), ili mora potpuno da se napusti i osmisli iznova (što je tek besmisleno, jer je savršen). Šta raditi u tim situacijama ?

Za početak, treba ih proceniti, to jest uraditi ProCeNu.

Svaka, ali **svaka** aktivnost, bila ona veliki projekat ili pranje zuba, se može posmatrati kroz trougao Procene:

P - Problem – **neželjeno stanje** koje želimo da promenimo – definiše se pitanjem: Koje je to stanje koje želim da promenim?

C - Cilj – **promena** koju želimo da postignemo – definiše se pitanjem: Koju promenu želim da postignem?

Z - Zadatak – **način** na koji zelimo da postignemo promenu – definiše se pitanjem: Kako, na koji način, da postignem promenu?

Zvuči jednostavno, ali upravo **ne** korišćenjem ove tehnike dolazi do toliko

problema i zastoja. Da bi ti sve ovo bilo malo jasnije, evo jednog primera iz svakodnevnog života:

Približava se petak več. Dosadno ti je, i to je problem, to jest neželjeno stanje. Cilj je da ti bude zabavno – to je promena koju želiš da postigneš. A zadatak, to jest kako ćeš postići da ti bude lepo? Izlazak u klub. A šta ako ti nije zabavno u klubu? Pa ništa, otići ćeš u drugi. I taj je smor? Produžićeš u bioskop.

Ovde dolazi do ključnog trenutka koji malo kome promakne prilikom izlaska, ali većini promiče prilikom rada na projektu: **Ako zadatak ne ispunjava cilj, potrebno je promeniti ili definisati novi zadatak (a možda i cilj)!**

Nama je svima očigledno da ako nam nije dobro u jednom klubu, možemo otići u drugi, ili možda u bioskop, ili negde na kafu, ili kući da gledamo TV, ili da čitamo itd. Ali kada nam jedna akcija u parlamentu ne štima, nama je retko kad prva reakcija da pogledamo zašto ne štima i razmotrimo alternative, već je često još više guramo da ona baš takva uspe.

Tehnika Procene je zato izuzetno korisna iz više razloga. Kroz Problem, ti zapravo osmatraš okolinu, gledaš ono što jeste, bez iluzija i predrasuda. Kroz Cilj, ti definišeš promenu, šta zapravo želiš, da bi to nešto Loše moglo da bude Dobro (ili često, istina, Malo Manje Loše), a možda i da Dobro bude Još Bolje. I, kroz zadatak, ti smišljaš vrlo konkretan, merljiv način da to nešto postigneš.

Samim tim, ono što je strava kod ove tehnike je da stalno možeš svaku situaciju da provlačiš iznova i iznova kroz nju, dok ne nađeš gde nešto ne štima (ili samo vežbe radi, no o tome kasnije). **Evo nekih pitanja koja će ti u tim trenucima biti korisna:**

Za problem: **da li sam realno osmotrila situaciju?** Da li moja naklonost nekoj osobi ili predrasuda prema ovome ili onome utiču na to kako vidim trenutno stanje? Da li sam uzela u obzir sve faktore (sigurno nisi – izlistaj na papir što više faktora)?

Za cilj: da li je to promena koju želim? Da li se jasno slaže sa problemom? **Da li me inspiriše da definišem kul zadatak?**

Za zadatak: Da li je jasan i ostvariv? Da li je to jedini način da postignem željeni cilj, ili bih mogla da smislim još dva-tri zadatka (mogla bi, smisli ih)? **Da li me išta sprečava da radim njih umesto ovog? Zašto?**

Kao što se vidi, ove tri stvari su vrlo povezane i vrše jak uticaj jedna na drugu. U realnosti, mi uglavnom krećemo od zadatka, (pod)svesno iznervirani problemom i inspirisani ciljem: „Jao što me nervira što nema ničeg zanimljivog u školi, ajde da bude nečeg zanimljivog, ajde da organizujemo likovnu sekciju“ (ok, da se ne lažemo, žurku.). E sad, sve bi bilo super kad bi išlo tako lako, ali se tu recimo desi da ne može da se organizuje žu.. sekcija, iz ovog ili onog razloga. I šta je tu jako čest sled razmišljanja?

„Jao, nisu nam dali prostor/dozvolu/štagod da organizujemo akciju, samim tim nemoguće je organizovati takvu akciju, te se nikad ne može rešiti ni problem“ (tu se često nastavi i sa dramom kako je nemoguće ikad išta organizovati, uz komentare tvojih drugarica koje nisu iz parlamenta „Eto rekla sam ti, džaba ste krečili“).

Zapravo, to samo znači da taj zadatak nije iz ovog ili onog razloga trenutno izvodljiv. Možda će u budućnosti biti, a možda ne, ali ako sada ne može, i to sigurno ne može, onda je rešenje jednostavno: **smisli novi zadatak kojim postigneš željeni cilj.**

Naravno, da bi to uradila, moraš prvo da znaš šta su problem i cilj, a da bi njih definisala, moraš se takoreći vratiti na mesto zločina: **trenutak kada ti je prvi put pala na pamet tvoja akcija.**

Zašto ti je pala na pamet? Možda te je nešto nerviralo, pa si htela da ga promeniš – šta? To je problem. Ili ti je tok misli bio „Zar ne bi bilo lepo kada bi...“ E, iza tog nečeg lepog je cilj.

Važna napomena: Mada trenutno deluje očigledno, **jako je bitno jasno razlikovati cilj i zadatak.** Te stvari se najčešće brkaju i poistovećuju. Dakle, na još jedan način da kažemo: **Zadatak je sredstvo, način, akcija, projekat kojim se postigne željena promena, stanje.** Možda je jednostavnije u razgovoru

reći „Cilj nam je da organizujemo odličnu svirku“, ali u pravo tada se treba podsetiti: Ne, cilj nam je da *podignemo svest o SIDI, pomognemo deci bez roditelja, obogatimo naše slobodno vreme, a zadatak je organizovanje promotivne/humanitarne/obične svirke.*

Zadatak je dakle ono gde dosta podrazumevamo da mora biti takav i takav, a često će morati da se menja, i ono što moramo jasno razlikovati od cilja. Zato se ova tehnika zove ProCeNa – to N u Proceni je zapravo izvrnuto Z, što će nas uvek podsetiti da još jednom, za svaki slučaj, osmotrimo da li je zadatak dobro definisan. Evo i još nečeg jako bitnog za zadatak, što uvek moraš imati u vidu:

Zadatak je vrlo konkretan i merljiv – ili si otišla na žurku ili nisi, ili si organizovala humanitarnu svirku ili nisi, ili je na nju došlo 300 ljudi ili nije, ili ste na njoj skupili 40.000 dinara ili niste. Ako ti zadatak nije konkretan i merljiv, nešto sigurno nije u redu.

S druge strane, Cilj, a neretko i Problem, nisu uvek tako merljivi. Kako ćeš tačno definisati koliko ti je dosadno? Da li možeš potpuno precizno da kažeš koliko si se zabavila u klubu („Uzevši celokupno veče u obzir, mogli bismo zaključiti da je izlazak doprineo porastu mog generalnog stanja zadovoljstva i ne-dosade za 37%“)?

Ipak, to što nije precizno merljivo ne znači da nije uopšte merljivo ili opipljivo. Ako si izašla u klub i bilo ti je lepo (u koliko god procenata), ti si ostvarila cilj. Možda ne bi mogla da navedeš postotak dobrog provoda, ali bi na pitanje „da li ti je lepo“ mogla da kažeš „Da, super je“ ili „Nije loše“ itd.

Isto tako, kako recimo da znaš koliko ljudi je informisano o seksualno prenosivim bolestima? I ako sprovedeš najdetaljniju anketu, ti ćeš to raditi na određenom uzorku od ukupnog broja ljudi, koji će ti dati delimičan uvid u stanje u tom trenutku – već sutra će neko da nauči neku novu stvar o toj temi, neko drugi da zaboravi, neko je na testu lupao odgovore itd. S druge strane, ako ti nakon ankete koja pokazuje da je mali broj ljudi informisan odlučiš da nešto uradiš, imaš vrlo jasan zadatak: organizovati predavanje na temu seksualno prenosivih bolesti za 50 učenica. Kako god to prošlo, ono što će ti sigurno biti vrlo dostupno i merljivo kao informacija je – Da li je došlo 50 ili 30 ili 80 učenica!

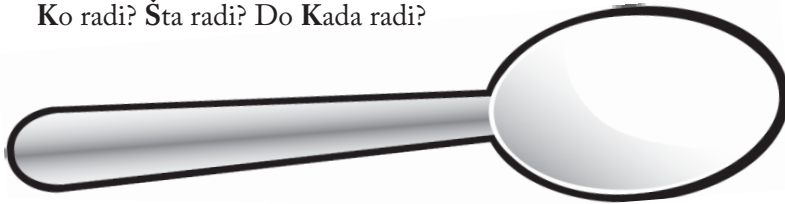
Sada smo se upoznali sa tehnikom Procene. Ona nam dakle može pomoći u svakoj situaciji, a čak će nam dati i onaj najopštiji od svih ciljeva: generalni cilj parlamenta.

Pričaćemo detaljno o tom generalnom cilju, ali pre toga sledi druga jako bitna tehnika.

2.2 - KAŠIKA

Druga izuzetno važna tehnika će ti omogućiti da što uspešnije sprovedeš sve što planiraš, i zove se Kašika. Svako, ali svako zaduženje, aktivnost i zadatak (iliti, prateće aktivnosti) moraju da imaju takozvanu KaŠiKu:

Ko radi? Šta radi? Do Kada radi?

K - Ko? – Ko je **osoba odgovorna da zaduženje bude ispunjeno**. Ovo ne znači da taj neko to radi sam – možda je osoba zadužena za plakate dizajner ili iza sebe ima armiju dizajnera, ali ona, i samo ona, je odgovorna da dizajniranje plakata bude završeno.

Ko nije odgovorna osoba: „Marija i ja“, „Ivan, ti i Jovana“, „vas petoro“ „svi to treba da radimo“ itd.

Ko jeste odgovorna osoba: „Marija“ „ja“, „Ivan“ itd.

Dakle, ako postoji nešto što svi treba da rade, mora postojati **jedna** osoba odgovorna da svi to nešto urade – da ih zivka, podseća, motiviše, proveri itd.

Ako smo svi odgovorni za istu stvar, niko zapravo nije odgovoran. Sa svakom dodatnom odgovornom osobom za isto zaduženje proporcionalno raste i šansa da ono ne bude urađeno, po principu predaje odgovornosti: Marija: „Urađićemo baš super plakate, samo da mi se javi Jovan da se nademo“, Jovan: „Uf, koliko imam da učim, nadam se da će Marija da se javi što pre da se dogovorimo kada ćemo da radimo plakate“.

Š - Šta? – Šta **konkretno** treba da se uradi. Što je konkretnije definisano, veće su šanse da bude urađeno.

Šta nije konkretno: Obavestiti što više ljudi za žurku.

Šta jeste konkretno: Obavestiti tokom odmora učenice iz III1, III2 i III3 za žurku.

Ovime je zaduženje i **merljivo**. Ako treba da obavestimo što više ljudi, koliko je onda dovoljno? Kada znamo da smo izvršili zaduženje? S druge strane, ako znamo da na malom odmoru treba da uđemo u to i to odeljenje i obavestimo sve na času, onda možemo jasno da kažemo da li smo to uradili ili ne.

K - Kad? – Označava rok do kojeg zaduženje mora biti urađeno. Kao što već postaje očigledno, što je konkretnije određeno, to je veća šansa da bude urađeno.

Konkretan rok nije: što pre, pod hitno, u narednih par dana, tokom sledeće nedelje itd.

Konkretan rok jeste: u narednih sat vremena, do sutra u podne, do sednice u sledećeg četvrtka itd.

Ovde je bitno obratiti pažnju kod naizgled preciznih definicija, npr. „do srede“. Možda je jako bitno, u zavisnosti od drugih zaduženja, da to nešto bude urađeno do srede u podne, 16h, ili može da sačeka i do kasno uveče (uglavnom ne može.) I zapamti: *ako je nešto strašno hitno, odlagaćemo ga, ali ako nešto mora da bude urađeno do sutra u podne, onda nam je daleko teže da ga odložimo.*

Ako bi morao sve o čemu ovde pričam da svedem na minimum, ako ima nešto što mislim da iz ovog priručnika treba da usvojiš, to bi bile tehnike Procena i Kašika. Kada se pravilno koriste zajedno daju fenomenalne rezultate, i u parlamentu i inače u životu: uz pomoć Procene praviš takoreći mapu i kompas, da uvek znaš šta i zašto to radiš, u kom pravcu da se krećeš, dok ti Kašika omogućava da to putovanje bude što uspešnije urađeno. Da te ne bih odmah zatrpavao primerima, od sada ću ono o čemu pišem što češće provlačiti kroz Procenu i Kašiku, da bi stekla utisak koliko su one zaista bitne.

Da sumiramo: **Procena** je tehnika uz koju će svaka tvoja parlamentarna i druga aktivnost biti smisljena. Problem predstavlja stanje koje želiš da promeniš, kroz Cilj opisuješ promenu koju želiš da postigneš, a kao Zadatak definišeš konkretan, merljiv način (akciju, projekat itd.) da postigneš Cilj.

Uz pomoć **Kašike** ćeš osigurati da se sve što se radi zapravo bude i urađeno – znaće se Ko treba da radi, Šta treba da radi i do Kada treba to da uradi.

Praktična vežba:

U narednih nedelju dana svaki dan probaj da na pet stvari koje radiš u toku dana primeniš Procenu i Kašiku – to će biti dobro i bitno zagrevanje za akcijanje koje predstoji. Razmišljaj, ali svakako i zapiši misli na papir – za par dana ćeš imati mali dnevnik u kojem ćeš moći da analiziraš i upoređuješ kako je izgledalo i menjalo se (i unapređivalo!) tvoje umeće sa ovim tehnikama. Pogledaj šta si pre zapisala i vidi da li bi nešto promenila, probaj da nađeš alternativu zadatku ili da iznova definišeš neki problem ili cilj. Što više budeš ovo vežbala, bolje i brže ćeš ga usvojiti.

Još jednom – **zaista vežbaj i zapisuj sve na papir!** Nije dovoljno da jednom dnevno pomisliš na ove tehnike – to se otprilike svodi na nekoliko šuteva na koš u prolazu. Odvoji tih 10-15ak minuta dnevno, više od toga ti zaista ne treba. Ono što je lako uraditi, lako je i odložiti za sutra, **i zato svaki dan odvoji određeno vreme za sebe kada znaš da ćeš moći na miru da vežbaš. Posebno ti može biti korisno da radiš sa još nekim u paru ili manjoj grupi.**

Kada bi ovde iz nekog razloga odlučila da staneš sa čitanjem i nikad ne pročitaš ostatak priručnika, i ove dve tehnike bi ti mnogo značile. Njihovim vežbanjem zaista se dobija mnogo.

Međutim, postoje načini da one budu još moćnije. Ako zaronimo dublje i pogledamo principe na kojima one počivaju, ne samo što ćemo naučiti kako da Procenu i Kašiku još bolje koristimo, već ćemo te principe primenjivati i na čitavo naše parlamentarisanje. No, o tome konkretnije u narednom poglavlju.

3.1 - POTPITIVANJE UMEŠTO PODRAZUMEVANJA

Počecemo od principa koji je izuzetno bitan i prisutan u svemu što radimo, ali ga ne koristimo ni upola često koliko bi trebalo. Obeležićemo ga s kvazi-matematičkom formulom:

Šta zapravo radimo kada koristimo Procenu? Kod problema se pitamo da li smo dobro osmotrili situaciju, kod cilja pokušavamo da utvrdimo da li se jasno slaže sa problemom i da li želimo da ga postignemo, a kod zadatka proveravamo da li je ostvariv i da li možemo da smislimo nekakvu alternativu.

Procenjujemo, osmatramo, pokušavamo da utvrdimo, proveravamo... Mi se zapravo **pitamo**. Gde god nam dođe misao „To je tako“, pretvaramo je u „da li je sigurno to tako? Da li je dobro što je to tako? **Zašto** je to tako? Da li može drugačije? Šta bi bilo kada bi tako bilo onako?“ A zašto ovo radimo?

Zato što, kao što smo videli, kada pođemo od onoga što podrazumevamo (kao npr. ona naša savršena akcija koja ne može da ne uspe), često se nađemo u problemu – malo šta je zaista baš tako kako smo zamislili i nikad ne može, ne mora i neće se menjati.

Da se razumemo, podrazumevanje je nekad itekako korisno. Kada uveče kod kuće osetiš dim u vazduhu, sigurno nećeš prvo da sedneš i razmotriš da li se neko u kući igra indijanaca i šalje dimne signale, već ćeš da otrčiš i vidiš da li negde gori vatra.

Dakle, podrazumevanje je apsolutno neophodno kada treba da se na jasan način brzo reaguje na potencijalno kritičnu situaciju. Ono je takođe korisno u svakodnevnom životu, jer nemamo baš vremena da preispitujemo svaki korak i odluku koji napravimo u toku dana. U suprotnom bi sve od odlaska u školu do vezivanje pertli bilo predmet dubokog promišljanja.

Ono gde nastaje problem je što je mnogo nas otišlo u ekstrem u kojem većinu stvari podrazumevamo. Mi nismo svesni da zapravo imamo daleko više vremena za postavljanje pitanja, a tek nemamo pojma koliko je zapravo korisno postavljati takva pitanja.

Zato ćemo ovu veštinu nazvati **potpitivanje umesto podrazumevanja**. Kažem potpitivanje da ne bi pomislila da je dovoljno postaviti jedno pitanje i prihvatiti prvi odgovor. Ne, postavljanje pitanja, to jest potpitanja, mora stalno da se dešava.

Koliko ono može biti korisno u tvom radu? Više mi primera pada na pamet kada razmišljam o ovom principu, pa ću ti za početak prepričati svoju posetu jednoj srednjoj školi u Beogradu. Na sastanku sa parlamentarkama koji sam vodio smo utvrdili da je parlament bio u rasulu, da nisu uspeali da organizuju skoro ni jednu akciju za godinu dana i jasno su mi stavili do znanja da nisu složni (a kad kažem jasno, mislim na rečenice tipa „ma mi ti bre uopšte nismo složni“).

Naravno, stav kojeg su se čvrsto držali u početku je „Naš parlament ništa ne može da uradi“. Moj odgovor, umesto da ih ubeđujem da može svašta da se uradi, je zapravo bilo jedno od najkorisnijih pitanja koja mogu da se postave: **Zašto?**

Razgovor je otprilike tekao ovako:

„Mi ne možemo ništa da uradimo!“

„Zašto?“

„Zato što ne možemo!“

„Ponavljate se. Opet pitam, zašto ne možete?“

„Jer je nemoguće bilo šta postići!“

„Dakle, nemoguće je apsolutno bilo šta postići u parlamentu?“

„Pa dobro sad, možda nije baš totalno nemoguće, ali ono, skoro ništa što ima poentu ne bi prošlo!“

„Aj prvo da izlistamo sve probleme pre nego što vidimo šta jeste i nije moguće, ok?“ (ovo je inače jedna jako korisna tehnika o kojoj ćemo pričati u narednim poglavljima)

„Aj. Al' samo da znaš, nemoguće je.“

Jedan od brojnih izlistanih problema je bilo đubre u školskom dvorištu. Dvorište je vrlo prometno (dosta ljudi koji nisu učenici prolaze kroz njega) i nakupi se dosta đubreta, jer nema skoro uopšte kanti za njih, a tetkice moraju da rade i druge stvari osim čišćenja dvorišta.

„Dakle, šta kažete, kako bismo sve mogli da rešimo pitanje đubreta?“

„Ma znaš koliko koštaju kante za đubre, nema šanse da skupimo pare za njih.“
 „Je l' sam vas pitao da li ćemo da kupujemo kante, ili kako ćemo da rešimo pitanje đubreta?“

„Pa šta još može osim da se kupe kante?“

„Pa evo, šta vi mislite da može?“

„Šta, kao neko će da nam besplatno da kante?“

„Možda i hoće. Ne pada vam niko na pamet?“

„Jao, pa ima ona jedna ekološka organizacija, pomagala sam im ja nešto, koja daje besplatne kante za đubre, za reciklažu! Ali to je samo za određeni tip đubreta!“ (naravno ova ideja, kao i ceo razgovor, nisu ovako brzo išli, ali ono što je bitno je da je ovaj odgovor zaista stigao od jedne učenice, a nisam im ga ja servirao).

„Pa dobro, onda smo rešili jedan tip đubreta. Šta ćemo sa drugim tipom đubreta?“

„Ma nemoguć... E, čekaj, mislim da mogu da nas posavetuju u toj organizaciji kako da nabavimo jeftino ostale kante! Nema šanse da bude više od 2000 dinara! Ali odakle nam te pare?“

„Šta mislite, kako sve možete da sakupite pare?“

„Pa, možemo od škole da tražimo... Mada nam najverovatnije neće dati. Možemo i da napravimo akciju skupljanja novca među učenicima... Ma, verovatno neće ni oni hteti. U osnovi, možemo i mi u parlamentu da sakupimo. Nas je ovde dvadesetak, to bi bilo najviše 100 dinara po osobi. To ne bi bio problem“

„Eto, dogovorili smo se. (Generalno smatram da je finansiranje akcija samo svojim novcem među poslednjim opcijama, ali u ovom slučaju smo je uzeli u obzir. Objasniću kasnije zašto) E sad ako dozvoljavate, da vidimo kakva je situacija:

Pre pola sata ste tvrdili da ne može da se uradi ništa. Sada smo došli do toga da imate barem četiri opcije kako da nabavite kante za đubre, a od toga su dve opcije sigurne: ako vam škola ne da novac i ako ne uspe skupljanje novca među učenicima, vi sigurno dobijate besplatne kante preko ekološke organizacije. Ako kojim čudom i to ne uspe, svi ste spremni da svako odvoji po, u najgorem slučaju, 100 dinara svog novca i da nabavite kante. Dakle, u najgorem od svih slučajeva, ako ništa drugo ne uspe, vi ćete sa najviše 100 dinara po osobi dosta doprineti rešavanju problema đubreta.“

...muk od 10ak sekundi...na par lica se polako pojavljuju široki osmesi...„vau... pa stvarno je moguće nešto uraditi...“

„Baš mi je drago što tako mislite. Ajmo sad da vidimo šta još može da se ura.“

„Aaa ne, znači nema šanse pored đubreta bilo šta da se postigne!“
I tako dalje...

Inače, ovaj i još neki od primera koje ćeš videti su sa jednog projekta u okviru kojeg sam posećivao srednjoškolske parlamente po celoj Srbiji. Kroz ovaj projekat sam stekao mnoga izuzetno korisna iskustva, ali verovatno najvrednije je bilo shvatanje principa ?>!

Jer, i ja sam u te posete pošao sa podrazumevanjem. Moj zadatak je bio da održim sastanke sa parlamentima na kojima ćemo utvrditi šta je parlament do sada uradio, šta im je bio najveći uspeh, a šta najveći neuspeh itd. U okviru svega toga, tamo negde pri kraju mog pedantnog dnevnog reda, krio se deo u kojem je trebalo čisto onako na 15ak minuta da popričamo o tome šta bi njihovi parlamenti mogli da rade u budućnosti.

U svakom slučaju, podrazumevao sam da ja znam šta svim tim parlamentarkama treba. Podrazumevao sam da je za njih najkorisnije da prvo razmataju prethodne uspehe, pa neuspehe, pa ovo, pa ono, to jest da sastanak treba da teče baš onako kako sam ja zamislio. I zato, na prvih par sastanaka, koliko god se trudio da budem opušten i otvoren, nailazio sam na neprijatno ćutanje, smorene poglede i sinhronizovano kolutanje očima.

Jer, čim sam napravio prvu pretpostavku, iako iz najbolje namere, zapravo sam slao poruku „ja znam šta vama najviše treba“. A evo, koliko ljudi zaista voli kada im neko priđe i kaže šta njima najviše treba u životu, naročito ako ne zna gotovo ništa o njima i njihovim okolnostima? Iako sam postavljao pitanja, ona su bila vrlo štura – kada bih npr. pitao parlamentarke šta su do sada postigle i šta im je najviše značilo, ja sam podrazumevao i stvarao očekivanje kao da je trebalo da one mnogo toga postignu. Zato je tu i na drugim mestima nastajao onaj otpor.

Međutim, kad bismo došli do dela priče o tome šta bi moglo da se radi u budućnosti, gde je zapravo trebalo da ih pitam šta bi one htele da rade, tu bi svi vidno živnuli i krenuli da mi postavljaju razna pitanja, da iznose probleme s kojima se susreću itd. Nakon dve, tri posete mi se uključila lampica i odlučio sam da potpuno promenim strukturu tih sastanaka. Možeš da zaključiš kako je izgledala promena, a evo i kako je izgledala nova uvodna priča na svakom od tih sastanaka:

„Zdravo svima. Ovaj sastanak će trajati najviše dva sata. Ovde sam da pomog-

nem vama i vašem parlamentu kako god mogu. Nemam pojma šta vama treba, nemam nikakvo očekivanje koliko jeste ili niste uradili. Možda imate najbolji parlament na svetu, a možda ste potpuni raspad. Možda za dva sata izađemo sa fenomenalnim planom budućeg rada, možda sve vreme provedemo pričajući o samo jednom bitnom problemu, a možda se samo budemo svađali. Nemam pojma šta će se dogoditi – jedino što bih voleo je da vam pomognem na način koji vama najviše znači. Zato neću nista pretpostavljati, već ću vas bombardovati pitanjima, a vi ćete kroz ta pitanja i odgovore dolaziti do rešenja. Za početak, kakvo je stanje u vašem parlamentu i školi? Molim vas mi dajte što je moguće iskreniji odgovor i navedite i sve dobro i sve loše.“

S jedne strane, ti nećeš moći da zauzmeš potpuno isti stav kao moj, barem ne naglas. Ja sam mogao ovako da se ponašam jer sam bio autsajder – neko ko je došao u posetu u školu i ko se posle možda nikad više neće pojaviti, tako da je meni bilo lako da budem ovoliko iskren i direktan, jer sutradan neću trpeti posledice onoga što sam pričao i radio na sastanku. S druge strane, ti ćeš imati nešto što ja nikako nisam imao – vreme! Ti ćeš imati daleko više od dva sata da nekog ubediš da vredi biti u parlamentu, i ako ti ne uspe prvi, drugi ili deseti put, tu je uvek naredni.

U svakom slučaju, sada si dobila mali uvid u to koliko ?>! može da bude korisna stvar. Imaćeš priliku da ovaj princip vidiš kroz još dosta primera u ovom priručniku, ne samo da bih ti dokazao da on zaista funkcioniše, već iz prostog razloga što je sastavni deo svega o čemu pričamo i zato ne može a da se stalno ne spominje.

S tim u vidu, idemo odmah na onaj drugi princip koji nastaje iz prvog – **konkretizovanje**.

3.2 - KONKRETIZOVANJE

Za početak ćemo, naravno, da postavimo neka pitanja. Sedi i zapitaj se koje sve obaveze često odlažeš. Šta je sve ono što je uvek lakše uraditi sutra, to jest kasnije, kad budeš imala vremena (koje nekako nikad ne dođe)? Odlazak kod zubara? Sređivanje sobe ili razbacanih fajlova na kompjuteru i, verovatno, zatrpanom desktopu? Učenje? Fizička rekreacija?

Veliki deo razloga zašto sve to odlažeš je zato što je **nekonkretno**: jer, šta tačno

treba da se uradi kada npr. kažemo da treba da napravimo red sa fajlovima na kompjuteru? Koliko to vremena oduzima?

S druge strane, hajde to da konkretizujemo. Prvo treba da vidiš koliko imaš kakvih fajlova. Onda treba da napraviš neki sistem kako ćeš da ih rasporediš (u foldere Muzika, Filmovi, Slike, Dokumenti itd.). Onda ćeš da uzmeš i da ih jedan po jedan raspoređuješ. U ovom slučaju, budući da ne znaš koliko ti treba vremena za to, reći ćeš sebi da ćeš odvojiti svaki dan desetak minuta za ovu aktivnost – ko kaže da ona mora da bude odjednom završena? Jer, sada znaš da ona ima zapravo stotinu sitnih i vrlo konkretnih koraka, to jest **pratećih zaduženja** (stavi ovaj fajl ovde, ovaj ovde, ovaj ovde...), umesto jednog ogromnog neodređenog (sredi fajlove). Ili, umesto da se rekreiraš, ti ćeš obući trenerku i majicu, otići u park, raditi tri serije po 20 sklekova, pa ćeš šprintati od ovog do tog drveta itd.

Ono gde nastaje problem je što isto kao što često podrazumevamo umesto da potpitujemo, mi često razmišljamo neodređeno umesto konkretno. I u ovom slučaju to radimo jer nam se čini praktičnijim nego da se stalno nešto zapitkujemo – ali isto tako, na mnogim mestima na kojima bi malo potpitivanja i konkretizovanja dalo ogromne rezultate, mi umesto toga jednostavno mislimo da je nešto tako i tako i ne može drugačije.

Sećam se kada smo planirali akcije u parlamentu jedne škole u Požarevcu. Jedan od problema koji su učenici naveli me je iznenadio – iako sam se prvi put susreo sa takvim problemom u svom radu sa parlamentima, uz korišćenje ovih tehnika i principa, on je uspešno rešen. Evo kako je išao razgovor (preskaćemo prvi deo razgovora kroz koji smo već prošli, u kojem oni meni tvrde kako je nemoguće gotovo išta ikad organizovati):

„Ono što nam je jedan od problema je da se nikad ne zahvaljujemo jednim drugima.“

„Stvarno? Kako to?“

„Pa evo, na primer, jedan dečko sa frizerskog smera je bio prvi na državnom takmičenju učenika frizera, i niko mu nije zvanično čestitao, nije bilo nikakvog dočeka, slavlja i slično.“

„I šta bismo tu mogli da uradimo?“

„Pa možda bismo mogli mi učenici da napravimo nekakvo malo slavlje na kojem bi smo se zahvalili što je doprineo i ugledu naše škole. Ali opet, to je

samo jedan primer, čak i to da uradimo, to neće ništa puno da promeni. “

„Pa dobro, zar ne postoji još nešto što bi moglo da se uradi?“

„Pa šta sad, da napravimo akciju zahvaljivanja jedni drugima?!“

„Što da ne?“

„A za šta onda da se zahvaljujemo?“

„Smislićemo, aj pre toga da vidimo koji još imate problem.“ (ovo je inače jako dobra fora – kada se dođe do ćorsokaka, preusmerava se pitanje na novu stranu, jer novo pitanje možda donese odgovor na ono prvo)

„Evo na primer, naši frizeri nemaju praksu, nemaju gde da vežbaju da šišaju a to bi jako želeli.“

„Čekajte, nemaju gde, ili nemaju na kome?“

„Ni gde, ni na kome!“

„Ovaaj, a ne pada vam na pamet na kome bi sve mogli da vežbaju?“

„Paaaa... recimo na nama?“

„Recimo.“

„Ali gde da vežbaju na nama? Nema šanse tako nešto da organizujemo!“

„Zašto?“

„Pa gde da nađemo prostor? Znaš koliko para treba za tako nešto?“

„Ko kaže da vam uopšte trebaju pare? Hajde da vidimo šta tačno treba da se uradi. Evo, za početak, šta vam konkretno treba od stvari za akciju?“

„Pa, trebaju nam stolice, mogu i obične... i frizerima treba njihova oprema...“

„Pa je l' imate obične stolice i opremu?“

„Pa imamo.“

„Dobro, šta je onda problem?“

„Pa gde da radimo akciju?“

„Koliko vam je konkretno potrebno prostora za akciju?“

„Mogla bi i neka manja učionica, ali pitanje da li ćemo moći da ih koristimo...“

„Namerno sam pitao koliko vam treba *konkretno prostora*, a ne kakva prostorija. Je li mora da bude učionica?“

„Pa dobro, ne mora... U osnovi, može i u hodniku škole, čak i u dvorištu. To bi nas i vrlo verovatno pustili da koristimo.“

„Super, dakle ipak nije tako nemoguće. Sada samo treba da se dogovorimo ko će kada da priča sa direktorkom, a ko kada sa frizerima, i maltene imamo isplaniranu akciju. A da li bismo mogli to nekako da povežemo sa zahvaljivanjem?“

„Da povežemo? Kako?“

„Pa evo, koliko će da košta šišanje?“

„Biće besplatno, naravno!“

„I, šta će ošišani učenici da urade nakon šišanja?“

„...da se zahvale?“

„Tako je. A da li bismo mogli i nešto više da uradimo? Da napravimo to neka-ko zvaničnijim – recimo da kažemo da je to i akcija zahvaljivanja, i da se šišanje naplaćuje „novčanicom“ od papira na kojem učenici napišu neku lepu poruku zahvalnosti?“

U svakom slučaju, ideja im se svidela, i organizovale su ne samo tu akciju bez problema, već su je i nekoliko puta uspešno ponovile. Ali, i tu, kao i na svim ostalim sastancima, uvek sam morao prvo da se suočavam sa konstantnim neodređenim podrazumevanjem parlamentarki – da one ne mogu ništa da urade, da ne вреди bilo šta raditi čak i ako može, da bez para ne mogu da organizuju akciju, da im direktorka neće dozvoliti to i to itd. Bez obzira što je akcija prakse lako i uspešno organizovana, one su pre toga o njoj razmišljale kao o nečemu velikom, neodređenom i komplikovanom, i zato je ona tada zaista i bila nemoguća.

Dakle, našeg najvećeg neprijatelja ćemo zvati neodređeno podrazumevanje – jer nešto podrazumevamo bez da smo se uopšte zapitali da li je to zaista tako. Ovime mi između ostalog i povezujemo sva ona podrazumevanja u jedan začarani krug: „direktorka ništa neće nikad da podrži, samim tim ništa nam neće uspeti, samim tim ne вреди da se uopšte cimamo“.

NEODREĐENO

È PODRAZUMEVANJE

M
O
A
E
N
T
E

Kao što vidiš, mi ovde pokušavamo da se opremimo principima i tehnikama uz pomoć kojih ćeš se izboriti sa ovim začaranim krugom i svim ostalim preprekama i podrazumevanjima na koje budeš nailazila. Hajde odmah da nađemo odgovore, to jest pitanja, na još jedno najčešće podrazumevanje:

3.3 - „TREBAJU NAM PARE!“ - SREDSTVA:

Jedna od standardnih žalbi koje čujem na sastancima sa parlamentarkama je kako se nema dovoljno para za akciju.

Ne trebaju vam pare, već sredstva. Sredstva su sve ono (predmeti, usluge itd.) što je potrebno da bi neka akcija uspeła: u slučaju humanitarne virke, to je prostor, ozvučenje, obezbeđenje, instrumenti itd. Prostor možete

da dobijete besplatno od škole umesto da ga negde platite, ozvučenje možete da dobijete od nekog od bendova umesto da ga platite, obezbeđenje može da bude par članova parlamenta umesto da platite profesionalno... **Postoji još hiljadu rešenja između ovih „ekstremnih“ parova, a novac je samo jedan od načina da se dođe do određenih sredstava!**

sredstva
~~**\$RED\$TVA**~~

Nije ovde stvar samo o novcu, već o tome da kada razmišljamo šta nam je sve potrebno za akciju, **često se uhvatimo za prvo „očigledno“ rešenje, bez da smo se iole zapitali da li je ono dobro.** Zato, kada pričate o sredstvima potrebnim za neku akciju, obavezno postavljajte ova tri pitanja:

Prvo je „**Šta nama konkretno treba?**“ Setićeš se akcije sa frizerima: parlamentarke su mislile da su im potrebne učionice (što je bilo teže dobiti), a zapravo im je bio potreban prostor. Kada navedemo šta nam konkretno treba, onda prvo vidimo i šta nam nije nužno potrebno, a zatim i na koje sve načine možemo da dođemo do toga nečega.

S tim u vidu, drugo pitanje je: „**Na koje sve načine to nešto konkretno možemo da nabavimo?**“ Uvek postoji daleko više mogućnosti nego što očekuješ – svako od nas ima neku ideju ili poznaje nekog ko baš u tom i tom trenutku može da pomogne, kao ona devojka koja je bila u ekološkoj organizaciji i znala je za besplatne kante. Ali, tek kada sam ja jasno pitao kako bismo sve mogli da nabavimo kante, ona je dala odgovor.

Da, ponekad je novac zaista i potreban, ali daleko daleko ređe nego što misliš – **na njega treba gledati kao na poslednju opciju, jer svako korišćenje novca (naročito ličnog) nam podsvesno govori da samo pomoću njega možemo nešto da postignemo.** Humanitarne akcije sa skupljanjem novca su na određeni način izuzetak – njihova čitava poenta je skupljanje veće količine para da bi se nekome pomoglo i to je nešto na šta smo svi nekako navikli. Ipak, one su izuzetak koji potvrđuje pravilo – moguće je organizovati i mnoge humanitarne akcije u kojima se skuplja, pravi ili nabavlja nešto drugo što nije novac, a što će nekome pomoći.

Treće pitanje je „Ako ne možemo to nešto da nabavimo, šta bi nam sve bilo dovoljno umesto toga?“. Ovo pitanje je bitno jer se ponekad preterano fiksiramo na neko sredstvo i mislimo da moramo baš to nešto da nabavimo, iako je to možda nemoguće, a postoji nešto drugo što bi nam podjednako dobro koristilo. Isto tako, nekad mislimo da ako baš to nešto ne nabavimo, onda ne vredi uzimati ništa drugo. **Ali, dovoljna su i dovoljno dobra rešenja.**

Ono što uvek možeš da uradiš je da na sredstva primeniš Procenu: Obezbeđivanje prostora za akciju je cilj, a u okviru njega, obezbeđivanje učionice, dvorišta, hodnika itd. je zadatak. Sređivanje dvorišta je cilj, a nabavka kanti preko ekološke organizacije, običnih kanti preko škole ili putem skupljanja novca je zadatak. Zadataka je uvek više, **a dokle god određeni zadatak dovoljno ispunjava cilj, super!**

Nakon što ste utvrdili sve mogućnosti za nabavku sredstava, **najbitnija stvar je da ih sprovedete kroz Kašiku.** Ovde se najčešće upada u zamku „lako ćemo“ u kojoj svi treba da se nekad (u životu) raspitaju da li bi mogli da nađu to i to sredstvo. Ne, nego će *Jovana do srede da kontaktira ekološki organizaciju u vezi sa kantama, Ivana će do četvrtka da ode na razgovor sa direktorkom u vezi sa nabavkom kanti* itd.

Možda ćeš sada pomisliti „sve ovo lepo zvuči, ali kako da razmatramo prostore za svirku kada nam je teško u parlamentu da se složimo oko bilo čega ili nam direktorka sigurno neće dozvoliti da bilo šta organizujemo?“

Dobro pitanje, a odgovor je jednostavan: **sve potrebno za sprovođenje akcija je sredstvo – bez obzira da li se radi o „fizičkim“ stvarima kao što su prostorije i oprema ili o slaganju u parlamentu i dozvoli direktorke da sprovedete akciju!**

Iako je tebi već sada daleko jasnije kako funkcioniše razmišljanje i organizovanje akcija, problem nastaje u tome što će dosta učenica još uvek gledati na sve ovo crno-belo (a često i ti – ovo je nešto što mora konstantno da se vežba): Ako se ne uradi odmah najbolja moguća akcija, ako se ne reši odmah najveći mogući problem, ako u parlamentu nismo odmah složni i uigrani kao olimpijski tim, onda nema poente bilo šta raditi. Međutim, ova zamka ume da bude i daleko suptilnija i da se krije iza nekih rečenica koje će čak i tebi da zvuče logično.

Kao primer ću navesti problem jednog parlamenta s kojim sam saradivao: učenice njihove škole nemaju ni školsko dvorište, ni salu za fizičko, niti ikakvu prostoriju u kojoj mogu da provode vreme na odmorima ili kada gube čas. Uz sve to, tetkice ih na odmorima maltene teraju metlama iz učionica, a one ne mogu da izlaze iz zgrade jer se škola zaključava¹! Prošle godine su učenice udruženo sredile jednu učionicu koja je bila potpuno zapuštena zbog nekorišćenja, da bi imali mesto za druženje u školi. Međutim, kada je počela naredna školska godina, direktorka je uzela tu učionicu za potrebe časova (iako već postoji dovoljno učionica za časove) i pravila se kao da ne zna ništa povodom prethodnog dogovora o njenom korišćenju, iako su je učenice na osnovu tog dogovora potpuno sami sredile²!

Kada smo razmatrali šta treba raditi, jedna od ideja je bila da se napravi peticija koja će se odneti direktorki. Tu su parlamentarke upale u ovu zamku o kojoj pričamo, a to je da su mislile da nema poente raditi peticiju, jer većinu učenica ne zanima parlament, ili ne žele da se cimaju ili se neće skroz složiti s tim kako da se koristi učionica (jer neki npr. žele da mogu da puše u njoj, a neki ne). Međutim, kada smo konkretnije pogledali, shvatili smo da niti sve učenice mora da zanima parlament, niti moraju da se posebno cimaju, niti da se svi slože – naprotiv, ako svi u osnovi žele učionicu (i ako se složimo da je bolje da imaju učionicu u kojoj ne sme da se puši, nego da je uopšte nemaju), sav potreban trud po osobi je dvadesetak sekundi tokom kojih će potpisati peticiju. Međutim, uz to malo truda se dobija papir sa par stotina potpisa, koji će direktorka itekako ozbiljnije razmatrati nego da se pojavi samo troje ljudi s nekim svojim zahtevom.

Kada smo razmatrali kako da komuniciramo sa direktorkom o ovom problemu, rekle su da kada je ona poslednji put bila u parlamentu, svi su pričali i vrištali u isto vreme (jer je, između ostalog, preterano ne vole) i ona je na sve to uzvratila sa „Kada naučite da se ponašate, doći ću da razgovaram sa vama“. Ovde su one otprilike pitale „Kako sada da pričamo s njom ako ne možemo da imamo red u parlamentu?“, a odgovor na to je bilo pitanje „Ko kaže da morate da imate red u parlamentu da biste pričali s njom? To jest, ko kaže da morate da pričate s njom baš u parlamentu? Ako ste svesne da ne možete da se pred njom iskontrolišete, što se na sednici ne dogovorite kojih par ljudi će pričati s njom? Onda te predstavnice odu na sastanak na kojem će zastupati stav parlamenta, kao što i parlament zastupa stavove i prava svih učenica?“

1 - ako neko još uvek misli da je baš kod vas potpuna katastrofa u školi, verujte mi, uvek može gore.

2 - kao što rekoh, uvek može gore.

Ovime smo sredstvu „podrška direktorke“ pristupili konkretnim i realnim zaduženjem „razgovor predstavnica sa direktorkom“, koje je još ojačano sredstvom „pisana podrška 500 učenica“ – koje je takođe do malo pre delovalo neostvarivo!

Dakle, moraš da se čuvaš i zapravo loviš sve primere neodređenog podrazumevanja: „Ako se ne složimo svi, ne možemo to da uradimo“, „Ako nismo tihi u parlamentu, direktorka neće pričati sa nama“, „Ako nemamo novac, ne možemo da napravimo tu akciju“ i slično. **Svaki put kada čuješ uslovnu rečenicu „ako ne može A, ne može B“ to jest „mora A da bi moglo B“, odmah ih obrni u pitanja:** „da li sigurno ne može B ako ne može A? Da li mora baš A da bi moglo B? Da li su nam zapravo potrebni A i B? **Šta nam je zapravo konkretno potrebno?**“

Kao što vidiš, pitanja su ista, bez obzira o kakvim se sredstvima radi. Osnovni princip je uvek isti: **nemojte da podrazumevate, jer to često vodi u ćorskokak, već postavljajte pitanja i potpitanja.**

Sad kada znamo za tehnike Procena i Kašika i principe ?>! i Konkretizovanje, već smo vrlo dobro opremljeni za brojne situacije. Međutim, problemi i podrazumevanja koji slede ne samo što uključuju druge ljude, nego i poprilično zavise od njih! Ako pričamo o sredstvu podrške učenica ili direktorke, to znači da moramo i da pričamo sa tim učenicama i direktorkom, kao i da bolje shvatimo kako oni funkcionišu: šta direktorka podrazumeva o parlamentu i zašto (ne) želi da ga podrži, zašto učenici (ne) žele da se uključe u vaše akcije, zašto je na sednici parlamenta kaos u kojem se nikad ništa konkretno ne dogovori itd.

Zato smo za sada završili sa pričom o organizovanju i naša tema je od sada ona druga velika veština – **komuniciranje.**

Šta je zapravo komuniciranje?

Jedna definicija bi rekla da je to proces prenošenja informacija (ideja, mišljenja, potreba, osećanja) između dve ili više individua. Da prevedemo to na parlamentarisanje:

Već smo spominjali da komuniciranjem sa učenicama želiš da ih motiviraš da se uključe u rad parlamenta i komuniciranjem sa direktorkom želiš da je ubediš da podrži vašu akciju. Ipak, ovde se dešava nešto više od pukog prenošenja informacija – ti ne obavestavaš samo sve te ljude da se nešto dešava, već od njih tražiš i da nešto konkretno urade: da podrže akciju pojavljivanjem na njoj ili potvrdom na papiru, da pomognu u njenoj organizaciji i slično. Tu nastaju i svi oni problemi: direktorka ne misli da ste ozbiljni i samim tim ne podržava vašu akciju, ostale učenice ti ne veruju da akcija može da uspe ili ne misle da je parlament bitan ili kažu da nemaju vremena itd.

Da bi znala kako da što uspešnije komuniciraš sa svima njima, moraš da počneš da radiš na svakom delu veštine komunikacije. Koji su sve to delovi?

Prvo, tu si ti. Ti nešto želiš da uradiš kroz parlament, dakle imaš neku motivaciju, ideju i plan kako to da postigneš.

S druge strane su osobe s kojima komuniciraš, koje sve takođe imaju svoje motivacije, ideje i planove, kao i razne druge obaveze, predrasude i mišljenja.

Pod tri, između vas je takoreći jedan most za komuniciranje – onaj proces prenošenja informacija u kojem ti želiš ovu drugu stranu u nešto da ubediš, da tražiš nešto od nje itd.

Što se tiče prvog dela, to jest tebe, do sada smo pričali o tome kako se radi sa idejama i kako se od njih prave planovi (kroz Procenu i Kašiku), što znači da sada treba da pričamo o tvojoj motivaciji. Jer, da bi mogla da razumeš šta motivira druge ljude, i samim tim što uspešnije iskomuniciraš njima važnost podržavanja i uključivanja u rad parlamenta (tj. da ih vrbuješ), moraš prvo da razumeš kako uopšte funkcioniše motivacija – a ko je bolji i bliskiji primer za to nego ti sama?

4.1 - TVOJA MOTIVACIJA

Svi smo mi posebni, i samim tim moraš odmah da znaš da ja ne mogu da ti dam potpuno jasan odgovor šta baš tebe motivira, iz prostog razloga što

te ne poznajem. To bi bilo moje podrazumevanje o tome kakva si ti, a setićemo se koliko je to „korisno“.

Ali, koliko god svi mi bili jedinstveni, ipak postoje neke zajedničke stvari i pravila u našoj motivaciji, kao i neke tehnike pomoću kojih možeš doći do svog ličnog odgovora. Da pogledamo prvo šta je sve to zajedničko:

Prvo, verujemo da nešto može da se postigne, promeni ili bude bolje.

Kada pogledamo školu, u njoj vidimo neke lepe stvari i brojne probleme. Ali, pored njih vidimo i mogućnosti: kako bi ovaj problem mogao da se reši a onaj da se barem malo ublaži, kako da ono što je dobro bude još bolje i kako da tamo gde nije bilo ničega stvorimo nešto.

Drugo, verujemo da mi možemo nešto da postignemo, promenimo ili načinimo boljim.

Mnogi se žale kako bi stvari mogle biti mnogo bolje i kako bi neko to trebalo da promeni – ali naravno ne oni! Čak i ako problemi deluju ogromno, mi znamo da smo dovoljno sposobni da nešto uradimo, da to nešto verovatno nije toliko teško kao što izgleda, i da ćemo vremenom naučiti da budemo još uspešnji u tome.

Treće, verujemo da je dobro, da vredi, da se nešto postigne, promeni ili bude bolje.

Osećamo koliko će nama i drugima značiti kada bismo organizovali tu sekciju, akciju ili humanitarnu svirku. Isto tako predviđamo da ako se tako nešto napravi danas, to znači da će sutra moći da se uradi još više, i da će nam zato prekosutra svima biti još bolje. Zato je nama parlamentarisanje prioritet i mi u našem radu nalazimo veliko zadovoljstvo, jer on, između ostalog, ima poentu.

Zbog svega ovoga, želimo nešto da postignemo, promenimo ili načinimo boljim.

Jer, znamo da *jest*e moguće, znamo da *mi* to možemo i znamo da *vredi* ako se to uradi.

Nemoj sada da pomisliš da je ovo jedino što nas motiviše. Zapravo, samo prve dve stavke (da je nešto moguće i da mi to možemo) su zaista zajedničke, i bez njih teško da bismo išta uradili. Ona treća (da verujemo da je *dobro* nešto postići) je u manjoj ili većoj meri tu, ali često uz nju idu razne druge motivacije koje su posebne za svakog od nas. Mi takođe verujemo da je dobro da se nešto postigne kroz parlament jer: to je dobro za moj CV

tako ću ja sebe više poštovati
tako će me više drugi poštovati
upoznaću nove ljude u parlamentu
ići ću na seminare preko parlamenta
baviću se samo akcijama koje mene zanimaju
u parlamentu je osoba koja mi se sviđa
moći ću ponekad malo češće da „opravdano“ odsustvujem sa časova
mogu negde da budem glavna

...

Naravno, kao što nakon one prve tri stavke nije trebalo da zakolutaš očima jer zvuče naivno idealistički, tako ne treba ni da nakon ovih stavki pomisliš da svi samo mislimo na sebe. **Istina je negde između:** da, težimo da postignemo dobro za sve, ali svakako ne ispuštamo iz vida sebe – itekako je moguće imati više motivacija u isto vreme, od kojih neke čak deluju i kontradiktorno. U svakom slučaju, moglo bi se reći da nam je glava u oblacima, ali noge na zemlji, i to je sasvim u redu.

Isto tako, **naša motivacija nije nešto fiksno i nepromenjivo.** Ona se stalno menja, razvija, biva izazvana, srušena i opet izgrađena. Imamo faze kada mislimo da je najlepša stvar pomagati drugima (recimo kada smislimo sjajnu humanitarnu akciju na koju svi oduševljeno žele da dođu). Isto tako, već sutradan nas neki ljudi toliko iznerviraju da pomislimo da samo vredi raditi za sebe (recimo kada se niko ne pojavi na toj sjajnoj humanitarnoj akciji iako su svi oduševljeno rekli da će doći, a ono par ljudi koji jesu tu glasno komentarišu kako se niko nije pojavio). Uz sve te izazove, vremenom težimo da idemo ka onom idealizmu, ali opremljeni konkretnim iskustvom, uvek zadržavajući zdravu dozu realizma.

Ipak, znam da ponekad ume da bude stvarno teško: po treći put nam ne uspeva akcija za koju smo mislili da je stvarno dobro smišljena, po peti put direktorka ne želi da nas podrži i obezbedi nam učionicu za sastajanje i po hiljaditi put ne uspevamo iste ljude da ubedimo da je parlament bitan i trpimo njihove najblaže rečeno nekonstruktivne komentare.

Kako onda da naša motivacija, iako promenljiva, zadrži jednu stalnu pozitivnu osnovu? Kako da i u najgorim trenucima budeš sigurna da vredi cimiti se, zapneš i prebrodiš tu situaciju? Tako što ćemo dodati samo jednu reč na osnovu tvoje motivacije: **uvek.**

Uvek može nešto da se postigne. *Uvek* ti možeš nešto da postigneš. *Uvek* vredi nešto postići.

Da bi zaista osetila ovo kao istinu, a ne kao naivni pogled na svet, pođimo od toga da uvek *vredi nešto* postići. A šta je to *nešto*?

Pa, bilo šta što osećaš da vredi! A kako osećaš da vredi? **To nešto vredi ako ispunjava onaj generalni cilj parlamentarisanja**, koji glasi: *poboljšavanje stanja učenica u što većoj meri u trenutnim okolnostima u tvojoj školi.*

U ovaj cilj spada sve: možda nešto veliko, kao što je humanitarna svirka koju će posetiti 500 ljudi, sportski turnir između nekoliko škola ili akcija čišćenja dvorišta u kojima se svim hiljadu uče(s)nicima brišu dva neopravdana (ovo treće je kod nas u školi bilo naročito popularno); ili pak nešto naizgled malo, poput jedne likovne sekcije u kojoj učestvuju tri učenice i jedna profesorka – možda čak ne učestvuje ni ta profesorka, već se samo vas par okupilo da slika zajedno.

Ono što je bitno je da sve od ovoga vredi. **Tamo gde nastaje problem je kada mi podrazumevamo da mi moramo da uradimo više nego što je trenutno moguće, i da ništa manje od toga ne vredi.** Ovako se osećamo jer imamo visoka očekivanja od sebe, ili nas drugi maltene izazivaju i nameću nam takve zahteve. Zbog toga, i njih i sebe želimo da ubedimo da parlament može da ima ima poentu time što ćemo organizovati neku veliku akciju koja *mora* da uspe.

Ali ponekad okolnosti jednostavno nisu takve. Ponekad zaista nije moguće, iz ovih ili onih razloga, uraditi više od male akcije. Ponekad će akcije, koliko god bile dobro smišljene, doživeti neuspeh. Dakle, problem nije u tome koliko je moguće uraditi, *već u našim i tuđim očekivanjima i podrazumevanjima!*

Nisi dužna da uradiš toliko ili ovoliko veliku akciju. *Nisi* dužna da stalno polažeš račune (sem ponekad one fiskalne) nekome (ili sebi!) ko ti nameće visoka očekivanja. Ne, ti treba da uradiš najviše što je moguće *u trenutnim okolnostima*. A okolnosti, inače, nikad nisu toliko strašne i nemoguće koliko se čine – to jest, uvek je moguće postići nešto što vredi.

A kako mogu to da tvrdim? Pa, više je razloga, ali ću uzeti sada onaj najbitniji: dosta akcija koje budeš radila će zavisiti od mnogo osoba i faktora.

Ali, ako su ostali faktori i osobe stalno tako problematični, onda će glavna (a ponekad i jedina) osoba od koje će čitava akcijica da zavisi biti – ti! **A kada sve zavisi od tebe, onda nema puno iznenađenja:** ti znaš šta je sve potrebno da akcija uspe jer znaš šta sve ti treba da uradiš.

Dakle, na kraju dana, kada ste probali deset akcija i ni jedna nije uspeła i svi su ostali odustali, ti znaš da ti sama možeš nešto da uradiš. Ovo ne znači da ćeš stati na toj maloj akciji: Razlog što sam uvek do sada naglašavao da su okolnosti loše u ovom trenutku je taj što sutra one itekako mogu da se promene! Možda u tvoju sekciju dođe duplo više ljudi nego što si očekivala, od kojih bi neki želeli da organizuju još nešto. Ili i ako ne dođu, vas nekoliko u svakom slučaju nastavlja da se sastaje redovno jednom nedeljno, i to uoči neka profesorka ili i sama direktorka. Možda vam taj neko priđe i kaže da ako ste uspeali da organizujete likovnu sekciju, možda ne bi bilo loše da se napravi izložba ili recimo dramska sekcija (ili, opet, ti sama proceniš da sve to treba da se uradi). A ako sve to ne može, nema veze – vi svi crtate i uživete u vašoj sekciji.

Dakle, ono glavno u svemu ovome je da bez obzira koliko veliko ili malo bilo ono što radite, ono ima neku vrednost, i samim tim ga vredi raditi. Okolnosti su možda danas loše, ali sutra se itekako mogu promeniti, a jedna od stvari koja će ih možda promeniti je upravo vaša mala „beznačajna“ akcija!

No, pričamo o dobrim i lošim okolnostina koje su danas ovake a sutra onakve... Kako onda da procenimo te okolnosti? Pa, sada ćemo napraviti mali uvod u tehniku planiranja akcija, koja se zasniva na jednoj tehnici zvanog **brainstorming** (eng. moždana oluja).

Brainstorming podrazumeva listanje što većeg broja ideja na određenu temu, kakve god da su – realne, smešne, ozbiljne, dosadne, kreativne itd. Sasvim je moguće da si već čula za nju, i moram zato odmah da naglasim da je ona vrlo moćna stvar, ali često pogrešno shvaćena i korišćena. Zato, ako imaš neko negativno iskustvo ili mišljenje o njoj, probaj da ih držiš po strani – kao što ćeš videti, u ovom kontekstu je brainstorming vrlo koristan. On počiva upravo na principu nepodrazumevanja, odnosno potpitivanja i izlistavanja što više ideja, bez obzira kakve one bile. Jedino što ti je potrebno su tri A4 papira (a mogu i veći), olovke (još lepše ako su u nekoliko boja) i nekih petnaestak minuta vremena.

Prvo što ćeš uraditi je što ćeš na papiru izlistati sve probleme u tvojoj

školi: od nefunkcionalnih toaleta, prljavog dvorišta, nedostatka kanti za đubre, nedostatka raznih sekcija i sadržaja, nepostojanja izvora informacija, prestrogih profesora... Ono što ti može pomoći u ovoj vežbi je da u glavi „provrtiš film“ tipičnog dana u školi – kako ulaziš u zgradu, sediš u učionici, blejiš na odmoru... ove slike će te podsetiti na brojne konkretne situacije u kojima ti je nešto smetalo ili si uočila nečiji tuđi problem. Navedi sve od najmanjeg do najvećeg problema i *nemoj uopšte da razmišljaš koliko su rešivi*. Taj deo dolazi kasnije.

Drugo što ćeš izlistati na tom istom papiru su tvoje ideje za akcije.

Neke od njih će nastati kao inspiracija nakon izlistanih problema, a o nekima si verovatno već neko vreme razmišljala („zar ne bi bilo lepo kad bi...“). Dakle, sve od raznih sekcija, književnih večeri, humanitarnih svirki, žurki i akcija, sređivanja dvorišta, toaleta i učionica, sportskih turnira... apsolutno sve što ti pada na pamet, bez obzira da li je nešto što bi radila sama ili nešto za šta će biti potrebno 30 ljudi. *I ovdje nemoj još uvek da razmišljaš koliko je sve to ostvarivo. Takođe, nemoj da ideš u detalje, već daj samo generalni opis akcije, tipa postavljanje ekoloških kanti, sređivanje dvorišta, popravljanje toaleta.*

Sada osmotri sve probleme i sve akcije koje si navela. Akcije su za-pravo zadaci, što znači da nam fale još i ciljevi. **Definiši i izlistaj cijeve svake akcije.** Malo pojašnjenje: Koristimo ovaj redosled listanja zato što je mnogo lakše biti konkretan u definisanju problema i akcija nego ciljeva. Međutim, dobro definisan cilj je ono što će nam reći da li smo definisali zadatak kako treba, to jest da li će naše akcije doprineti rešavanju problema. Zato, kada budeš definisala ciljeve, **obradi pažnju da oni odgovaraju prvo i pre svega problemu.** Seti se, zadaci su oni koji se prilagođavaju cilju, a ne obrnuto, i uvek moramo da budemo spremni da ih promenimo ako nisu dobro definisani.

Ovime je prvi deo brainstorminga završen i sada na poprilično ispunjenom i naizgled zbrkanom papiru imaš probleme, ciljeve i zadatke. Posmatraj ga još koji minut i dodaj sve što ti padne na pamet u bilo koju od tri kategorije (verovatno će ti najviše padati na pamet još ideja za akcije, to jest zadataka). Kad osetiš da si zaista završila, vreme je za drugu rundu:

Na drugi papir prepisi prvo sve probleme, zatim vezano za svaki problem sve ciljeve, i na kraju i sve zadatke. Dok prepisuješ ciljeve, dobro osmotri da li odgovaraju problemima i doradi ih ako je potrebno. **Sada za svaki cilj probaj da smišliš najmanje još jedan zadatak koji je takav da bi ti sama mo-**

gla da ga ispuniš. To može da bude potpuno drugačija akcija ili „lajt varijanta“ već osmišljene akcije. U svakom slučaju, dobro proveri da li svi zadaci koje si smislila odgovaraju ciljevima.

Kada to uradiš, vreme je za prelazak na treći list papira. **Ovde ćeš izlistati samo zadatke, ali ćeš otići i u detalje.** Konkretnim potpitivanjem ćeš utvrditi šta je sve potrebno od sredstava i pratećih aktivnosti i Kašikom ćeš napraviti plan sprovođenja tih akcija.

Kada završiš, udalji se i baci pogled na tvojih ruku delo. Ispred tebe je sada jedan opak plan sa više mogućih akcija, od kojih nekoliko zavisi isključivo od tebe!

Kako se sada osećaš? Da li ti se motivacija promenila? Šta misliš šta

bi se desilo kada bi još vremena odvojila za smišljanje akcija? I pored toga što još uvek nismo prešli sve teme u ovom priručniku, već sada imamo jedan plan na kojem mnoge akcije imaju sasvim finu šansu da uspeju. Nazvaćemo ga tvojim **Osnovnim Planom Akcije, to je OPA!**

dodeliš zaduženja. Zato ćemo sada preći na ova pitanja i kasnije kompletirati OPA! planiranje.

Međutim, verovatno su se pojavile određene sumnje i nedoumice u trenutku kada si planirala razgovor sa direktorkom i profesorkama ili kada si razmišljala kome od parlamentarki da

Setićemo se ona tri dela komunikacije – ti, druga osoba i most u komunikaciji između vas. Vreme je da se malo pozabavimo drugom osobom, kao i svemu onome što nastaje kao problem na tom mostu.

4.2 - MOTIVACIJA DRUGIH

Sastanak sa parlamentarkama na konferenciji o učeničkim parlamentima je, kao i uvek, bio na jednu od jako bitnih tema, u ovom slučaju „komunikacija sa direktorkom“. Zatim, kao i uvek, otprilike 40 sekundi nakon mog uvoda u kojem je naglašeno, zamoljeno i zaprećeno da se ne skreće sa teme, a posebno ne na temu motivacije drugih učenica da se uključe u parlament, skrenule su na temu kako motivisati druge učenice da se uključe u parlament.

Nisam mogao da im zamerim: ako si u parlamentu, to ti je najveća muka, briga i izvor nerviranja, i tačka. Ajde što možda direktorka ne želi ništa da podrži, ili te profesorke prozivaju na času jer si u parlamentu, ili vam ne daju da koristite učionicu... možeš da imaš i fenomenalne profesorke i direktorku, i opet će ti najveći problem biti taj: motivacija drugih – kako da parlament ne vide kao smor i gubljenje vremena, već nešto što im zaista može pomoći.

Da li je moguće potpuno rešiti ovaj problem? Jeste, samo zahteva beskonačno strpljenje, upornost, prisebnost, dovtljivost i poznavanje svih tajni ljudske duše (dakle nije). U međuvremenu, mi obični smrtnici ćemo razmeniti ovo nešto iskustva sa terena da bismo uradili što više sa ono malo vremena i živaca koje imamo.

Hajde da počnemo od pitanja: Zašto ostale učenice ne razumeju zašto treba da se uključe u parlament?

Razmišljaćeš još mnogo o tom pitanju, pa ćemo zato odmah uraditi jedan test: seti se neke sjajne pesme koju si skoro čula, koja te je baš oduševila i motala ti se po glavi ceo dan. Kako si sa svojim društvom podelila tu pesmu? Da li si sela ispred svoje najbolje drugarice i ispričala joj kako si čula neku super stvar? Ili si joj pokazala sliku pevača?

Ne, najverovatnije si joj pustila pesmu, zar ne? A zašto? Zašto joj jednostavno nisi prepričala pesmu?

Zato što se muzika doživljava slušanjem. Jasno je da ni rečima ni slikama ti ne bi uspela da zaista opišeš nekome jednu pesmu.

E sada zamisli da upravo to moraš da uradiš – da rečima nekome opišeš pesmu koja ti se jako sviđa. Probaj odmah sada to kao vežbu: seti se neke svoje omiljene pesme i zamisli da imaš pet minuta da je nekome „pričaš“.

Ne, zaista, ne čitaj dalje dok ovo ne probaš. Uzmi štopericu u ruke pa pokušaj da, u roku od 5 minuta, naglas opišeš pesmu.

Kako je prošlo? Šta si tačno radila? Da li si pevušila melodiju ili otpevala reči? Navela sve instrumente u pesmi? I, najbitnije pitanje, *da li misliš da bi sa takvim opisom uspela da dočaraš nekome tu pesmu?*

Već smo rekli da jednostavno ne može da bude isto slušati neku pesmu i pričati o njoj. Isto je i sa filmovima, knjigama i svime ostalim – određene stvari se moraju doživeti na određen način.

Isto je i sa učešćem u parlamentu. Ako si već dosta aktivna u parlamentu, tvoja motivacija je, između ostalog, skup nekakvih iskustava, znanja i osećaja: *Znaš da je rad u parlamentu bitan i znaš zašto je bitan, i zato si spremna da se cima; Jasno osećaš vrednost uspešnog projekta, zato što si ti lično i fizički njega proživela, uz sva radovanja i nerviranja, i zato si, između ostalog, spremna da se cimaš.*

E sad, pošto nemaš dokumentarnu ekipu da beleže svaki tvoj korak u parlamentu, na prvi pogled jedini način da nekome dočaraš sva ta iskustva, osećanja i ideje je kroz priču o tome koliko je dobro i bitno biti u parlamentu. I tu se nailazi na dva ključna problema:

O prvom smo upravo pričali: kao što je nemoguće nekome do kraja dočarati pesmu rečima, isto tako je nemoguće do kraja dočarati svoja iskustva u parlamentu rečima. Nazvaćemo ga **problemom pričanja o pesmi**.

Pre nego što drugom problemu damo ime, zamoliću te da uradiš još jedan test. Osim što je zabavan, vrlo će ti jasno ilustrovati problem o kojem govorimo:

Sedi sa svojim najboljom drugaricom, drugom ili s bilo kim ko ima desetak minuta vremena. Zapiši deset pesama za koje si sigurna da ih ta osoba zna – dakle to moraju da budu neke baš poznate pesme. Svi znamo melodiju pesme „Srećan ro-đen-dan ti“, barem prvu strofu naše himne, kako zvone Nokia telefoni itd. Nikako nemoj da joj kažeš koje su pesme u pitanju.

Kreni da „sviraš“ tu melodiju tako što ćeš lupkati prstom ili olovkom o sto (bez ikakvog drugog pravljenja zvuka, pevušenja itd.). Osoba s kojom radiš mora da zapiše šta misli koja je melodija u pitanju, a ti *ne smeš* da vidiš šta je ona zapisala. Kada odsviraš i poslednju melodiju, zapiši šta misliš koliko je osoba pogodila pesama – tri ili pet od deset, ili možda i svih deset.

Kakvi su rezultati?

Ogromna je šansa da je slušalac pogodio svega jednu ili dve pesme, a da si ti mislila da je on pogodio barem pet ili šest. Kada su radili ovaj test na Stenford univerzitetu, nakon 120 pesama onaj koji je „svirao“ pesme je mislio da je slušalac pogodio 60 pesama (to jest 50%), i strašno se čudio kad je saznao da je ovaj zapravo pogodio samo tri (to jest svega 2,5%).

Zašto se ovo dešava? Zato što dok ste ti i učesnici u testu u Americi svirali čuvene melodije, vama su se u glavi vrtele te iste melodije, i zato je tvoje lupkanje prstom tebi zvučalo kao da ima melodiju. S druge strane, slušalac ne čuje ono što se tebi dešava u glavi, već samo lupkanje tvog prsta. Ponekad je melodija takva da je i to lupkanje dovoljno (ali najčešće nije) ali ono što je bitno je da *ti toga nisi svesna*. Ti zato *pretpostavljaš* da te je slušalac razumeo u mnogo više slučajeva nego kada zaista jeste!

Ovo je drugi od ona dva problema, i zove se **kletva znanja**: **Kada nešto znaš, teško je razumeti kako je kada to ne znaš.**

Tebi je dakle jasno zašto treba biti u parlamentu, ali ti je teško da znaš kako o parlamentu razmišlja neko ko nije u njemu, jer ti više nisi ta osoba – kao u prethodnom eksperimentu, ti dok „sviraš“ pesmu zvanu „Zašto treba biti u parlamentu“, tebi sve vreme u glavi ide melodija pesme (sva tvoja iskustva u parlamentu, tvoja lična svest i motivacija da je dobro nešto postići kroz parlament), a tvoji slušaoci uglavnom čuju samo lupkanje. Zato se ti čudiš i/ili nerviraš kada te oni smoreno/zbunjeno gledaju – jer, ono kroz šta si ti prošla i što je tebi očigledno, oni jednostavno nisu proživeli.

Dakle, da bi te razumeli i bili motivisani, oni moraju da osete vrednost učestvovanja u parlamentu, da čuju tu melodiju koja ti se vrti u glavi. Ali, da bi osetili tu vrednost, moraju nešto prvo da urade u parlamentu, a za to moraju da budu dovoljno motivisani da naprave prvi korak i uključe se. Kako izaći iz ovog začaranog kruga ?

Tako što ćeš pobediti kletvu znanja: za početak, **komuniciraćeš sa njima u okvirima njihovih iskustava!**

Šta bre?

Seti se šta je kletva znanja – kada nešto znaš, teško je razumeti kako je kada to ne znaš. Kada znaš zašto vredi biti u parlamentu, teško je razumeti nekoga ko to ne zna. **Iz toga sledi da ćeš morati da se staviš u kožu nekoga ko nema pojma šta je parlament i zašto bi bilo dobro biti u njemu.**

Dakle, sada si osoba koja nema pojma šta je parlament. Šta ta osoba oseća? Šta bi takvu osobu motivisalo? Seti se priče o tvojoj motivaciji i zašto si ti ušla u parlament. Budi iskrena – koja ti je bila prva motivacija? Kako se ona menjala vremenom? Motivacija zavisi od osobe do osobe – spomenućemo još jednom neke od njih:

- Želi da organizuje samo jedan tip akcije (žurka, svirka, sportski turnir) i ne zanima je ništa drugo.
- Usamljena je i u parlamentu ima priliku da upozna nove ljude
- Zna dosta ljudi, ali voli da se druži
- Želi da radi samo ogromne projekte koji će promeniti svet
- Želi publiku, da bude u centru pažnje
- Ima problem sa nekom profesorkom/direktorkom i samo je došla da se žali

Dakle, sve su ovo validni izvori motivacije, i ne možeš zameriti nikome što ih možda ima (kao što smo rekli, sasvim je normalno da i ti imaš neke od njih). Iz ovog ili onog razloga, ti si imala priliku da već spoznaš vrednost parlamenta, a oni nisu. Ko zna šta sve oni znaju, u čemu sve nalaze ispunjenje, a da je tebi potpuno nepoznato.

Prihvatanjem tuđe motivacije, kakva god ona bila, kroz tako osmišljenu komunikaciju koja izbegava problem **pričanja o pesmi i kletvu znanja** je ogroman korak napred! On te dovodi do suštinskog problema i pitanja šta zapravo znači motivisati druge da se uključe u parlament, to jest razloga zašto je to tako teško i često neuspešno.

Jer, kada ti tražiš da se neko uključi u parlament, ti zapravo tražiš da se taj neko promeni.

Da, to bukvalno znači to. Ulazak u parlament ne znači samo pojavljivanje na sednicama. Naprotiv, to znači da toj osobi parlament, nešto što do sada uopšte nije postojalo u njenoj glavi, treba da zauzme važno mesto. Sa tim ide čitav paket vrednosti, prava, obaveza i odgovornosti: kako će tu osobu gledati svi ostali zato što se uključila u parlament, koliko vremena mora da odvoji za njega, koje sve nove ljude će morati da upozna i saraduje sa njima... Uključivanjem i u samo jednu akciju, čak i pojavljivanje na samo jednoj sednici, znači da ta osoba u određenoj meri veruje da parlament ipak može nešto da uradi, a možda je do juče verovala u suprotno. I taj svoj stav ona sada mora da prihvati i možda sutra odbrani pred drugima.

Ako misliš da je ovo mala stvar, pozivam te da odmah sutra upišeš kurs stranog jezika, neki sport ili borilačku veštinu. Evo, ja sam učio i strane jezike i bavio sam se i sportom i borilačkim veštinama, i potpisujem, veruj mi na reč, to su sve sjajne stvari. Ma, to već i sama znaš, ne moram ja da te ubeđujem. Realno, šta te onda sprečava da tako nešto uradiš? Zašto ne bi već od sutra započela neku od tih aktivnosti? Ili odmah dve?

Zato što svaka od tih aktivnosti isto tako zahteva da se ti promeniš. Ako sutra upišeš sport, i kreneš više puta nedeljno na treninge, ti time i sebi i drugima šalješ signal da ti je taj sport bitan. Šta više, budući da će ti on uzimati određeno vreme, postoji šansa da ćeš morati da se tako reorganizuješ da ćeš prestati da radiš nešto drugo što ti je možda do juče bilo bitno. U međuvremenu, neki će možda početi da te zovu sportistkinjom iako se do sada ti lično nisi

videla tako, a neko treći će čak imati i predrasudu da zato što si sportistkinja, verovatno nisi preterano pametna, i tako dalje. Svega ovoga smo svi mi u određenoj meri svesni, i to je jedan od razloga zašto ne upisujemo baš svaki dan kurseve stranih jezika, sportove i slično.

Baš zato nije niti fer niti realno tražiti od nekoga da sutra postane redovan član parlamenta. Međutim, ako prihvataš tuđu motivaciju, ti radiš jednu ogromnu stvar: **Ti poštuješ tu osobu.** A kako se zapravo prihvata tuđa motivacija i poštuje druga osoba, to jest šta onda nakon svega ovoga rečenog konkretno ti treba da uradiš?

Da, vraćamo se opet na formulu **?>!** – Potpitivanje donosi veće rezultate od podrazumevanja. Pitanjem mi želimo da saznamo (i time šaljemo signal da uvažavamo, to jest **poštujemo**) želje i mišljenja i motivacije drugih, umesto da podrazumevanjem tražimo da se prihvate naša. Ovo radimo imajući u vidu jednu veliku istinu, koja ne samo da nam sumira problem, već nam ukazuje i na rešenje:

Svako se opire promeni. Međutim, ljudi se daleko manje opiru promeni u kojoj oni učestvuju, a mnogo više se opiru tome da im neko nametne promenu.

Šta znači učestvovati u promeni? U pitanju su tri stvari koja osoba mora da dobije:

- *da bude opremljena sa svime što je potrebno za uspešnu promenu:* od informacija koliko kakvih novih obaveza će da ima do toga da će joj neko pokazati koje nove veštine i znanja su joj potrebni. Potreban joj je dakle *izvor znanja*.

- *da može da izabere kako i u kojoj meri želi da se promeni.* **Ovo je ključna stvar!** Ovime izražavamo suštinsko poštovanje drugoj osobi – smatramo je za jednakog saradnika s kojim se postiže ravnopravan dogovor o tome koliko i kako će da se uključi u parlament, a ne nekog kome se nameće ono „što je najbolje za njega“ (*a svi mi tajno mislimo da znamo šta je najbolje za druge*).

- *da ima potsticajnu atmosferu za usvajanje promene.* Retko kada je lako menjati se – drugi nas ne razumeju, nismo tačno sigurni šta treba da radimo i svašta još može da predstavlja ne samo problem, već i razlog za odustajanje. Zato je jako bitno da svako ko se uključuje u parlament dobije podršku,

bodrenje i priliku da više puta proba i pogreši. **Kao i uvek, i ovde se radi o poštovanju druge osobe** – stvaranjem ovakve atmosfere pokazuješ da razumeš kroz šta verovatno prolazi tvoja nova parlamentarka. Uz dovoljno strpljenja, većina ljudi će izvući pravu lekciju iz svojih (neizbežnih) grešaka, uspeti da se promene i pritom steći poštovanje i prema tebi.

Dakle, kada prilaziš nekoj osobi, umesto da podrazumevaš zašto je dobro za nju i sve druge da budu u parlamentu i slično, **ti treba da je pitaš kako i na koji način bi želela da se uključi u parlament**. Tu treba jasno da staviš do znanja da ti lično ne tražiš od nje tačno jednu određenu količinu uključivanja, već da je ona ta koja odlučuje kako i koliko želi da se uključi. **Podjednako jasno i glasno ćeš objasniti da bez obzira da li želi samo da radi na jednoj akciji, dođe samo na jednu sednicu da vidi kako parlament izgleda, ili želi da postane redovna članica parlamenta, ti ćeš poštovati njenu odluku**.

Ako joj to jasno staviš do znanja, dešava se jedna velika stvar – za razliku od mnogih koji od te osobe nešto svaki dan traže i zahtevaju, ti ne samo što nešto nudiš umesto da zahtevaš, već i poštuješ njenu odluku. Budi odmah svesna dve stvari:

Prvo, nemoj da misliš da ako neko nema sada veliku motivaciju, nikad je neće ni imati. Seti se priče sa početka – nečija motivacija je samo **trenutno stanje**, koje itekako može da se menja. Ako osobe tretiraš sa poštovanjem, postoji dobra šansa da neke od njih, nakon učešća u jednoj, dve akcije, polako počnu da shvataju da u parlamentu ima nešto više od onog što su mislile. **Čak i ako se ta promena ne desi, nema veze, jer je veliki pomak i da je neko ko nije imao nikakvo (pozitivno) mišljenje o parlamentu doprineo nekoj konkretnoj akciji**.

Isto tako, odmah budi svesna da nikad nećeš moći svakog da ubediš. Em nemaš toliko sati u danu, em koliko god bila uverljiva, ima onih kojima je nešto drugo bitnije, i to je njihovo puno pravo. Ali, možda to nije ni tako loše – možda će nam uvek trebati i ljudi kojima je parlament smešan, koji će nas svojim prozivkama naterati da se iznova i iznova preispitamo i još dublje uverimo u to zašto je bitno biti u parlamentu (ovde čujem glasove par hiljada parlamentarki koji mi kažu „A da nema takvih već dovoljno, je li?“)

Da rezimiramo dosadašnju priču: svi smo posebni i imamo svoju mo-

tivaciju. Ono što nam otežava komunikaciju su problem **pričanja o pesmi** – kada neko iskustvo prenosimo pogrešnim sredstvom, i **kletva znanja** – kada nam je teško da razumemio šta razmišlja i oseća neko ko ne zna nešto što mi znamo. Da bismo se razumeli, moramo da krenemo iz okvira iskustva osobe sa kojom razgovaramo – da se potpuno stavimo u njenu kožu. Samo tako možemo shvatiti šta sve tu osobu motiviše. To ćemo postići tako što ćemo postavljati pitanja, umesto što ćemo podrazumevati. Ovime takođe **poštujemo** drugu osobu i dajemo joj pravo da izabere kako i koliko će se uključiti u parlament.

Sada smo dobili uvid u još neke delove ove velike slagalice zvane veština komuniciranja: mnogo bolje vidimo kako funkcioniše ona druga osoba i kako izgleda taj most između nas.

Međutim, mnogo je različitih scenarija u problemima sa motivacijom učenica: možda ćeš pričati s nekim ko uopšte nije u parlamentu, ili je bio kratko u njemu i stekao negativno mišljenje, ili dolazi u parlament ali samo bleji u njemu... Iako već imaš dosta odgovora (i pitanja!) kako da priđeš svima njima, da bi bila što uspešnija vreme je da detaljnije pogledamo parlament i tvoju ulogu u njemu.

5 - PARLAMENT: OSNOVE

Sve vreme pričamo o parlamentu, a postavlja se pitanje, zašto bismo uopšte bilo šta radili kroz parlament? Zašto se jednostavno ne okupite vas nekoliko i organizujete šta god hoćete, umesto da se cimete sa nekim sednicama, zapisnicima itd?

Pa, više je razloga za parlament, a navešću četiri ključna:

- **prepoznat je zakonom.** To vam u startu daje legitimitet i određena prava (npr. imate pravo prisustvovanja i glasanja na sednicama školskog odbora, škola mora da vam obezbedi uslove za održavanje sednica parlamenta – ovo nažalost nije uvek realnost, ali o tome kasnije).

- **okuplja sve učenice.** Budući da svako odeljenje šalje svoje dve predstavnice, u parlamentu se čuje glas svih učenica škole. Ovo obezbeđuje i daleko raznovrsniju razmenu ideja i informacija nego kad je u pitanju grupa od par ljudi.

- **štiti i zastupa prava i interese učenika.** Kako budete radili na manjim

akcijama, stićete ugled i iskustvo koje ćete sutra moći da iskoristite da utičete u nekim sve većim i bitnijim situacijama. Sigurno si videla u novinama ili na TVu da kada neku učenicu, profesorku ili odeljenje zadesi kakva nepravda, organizuje se neki vid protesta – u ovim (i drugim manje kritičnim) situacijama parlament može da ima vrlo važnu ulogu.

- **obezbeđuje kontinuitet.** Svake godine maturanti idu, a prvaci stižu, ali parlament je jedna konstanta u kojem se akumulira znanje, iskustvo i ugled. On omogućuje da sa odlaskom par ljudi ne propadne sve ono što je urađeno, već da nove generacije nastave da rade i unapređuju ono što su postigle stare.

Dakle, Parlament ima neke vrlo konkretne prednosti, ali naravno i mane: zbog svoje veličine (i da ne spominjemo raznolikosti – htela ti to ili ne, ti ne biraš s kime ćeš biti u parlamentu) i određene nužne doze formalnosti, ako se ne vodi dobro, spor je i neefikasan. Takođe, tu je uvek opasnost od onih koji se lože na funkcije, postaju predsednici i onda ne rade ništa pod milim bogom. Ipak, barem iz mog iskustva sa terena, do sada nisam video model organizovanja u srednjim školama koji učenicima donosi tako veliku i dugoročnu dobit kao parlament. Istina, ponekad situacija jeste katastrofalna, i zato ćemo da razmotrimo i scenario u kojima je stanje u parlamentu toliko loše da ćeš morati da radiš akcije van njega.

Šta je generalni cilj parlamenta? **Poboljšavanje stanja učenica u školi**, to jest **što veće poboljšavanje stanja učenica u školi u trenutnim okolnostima**. Da bi taj cilj bio ispunjen, parlament mora da bude **funkcionalan**, to jest da ima:

- **redovne sednice.** Jedan od najvećih razloga za loše funkcionisanje nekih od parlamenata koje sam posećivao je taj što su se sastajali jednom u tri do četiri nedelje, a u nekim slučajevima i samo jednom do dva puta po polugodištu! Prvi preduslov da parlament bilo šta uradi je da se redovno sastaje – **da bi parlament bio efikasan, mora se sastajati najmanje jednom u deset dana, a ukoliko ikako možete, sastajte se jednom nedeljno.**

- **kvorum na sednicama.** Da bi parlament mogao da donosi odluke, mora da ima kvorum, to jest dovoljan broj ljudi na sednici. Koliko je potrebno ljudi za kvorum zavisi od statuta, ali najčešće je pola od ukupnog broja svih članova parlamenta +1. U slučaju da je teško obezbediti kvorum, **može se npr. smanjiti na jednu trećinu +1 ili čak i četvrtinu +1 od ukupnog broja svih članova.**

- **radnu atmosferu.** Iako je parlament super mesto i za upoznavanje i druženje, on je prvo i pre svega tu da bi uradio što više za sve učenice i učenike u školi. Zato je prioritet da se stvori jedna radna atmosfera u kojoj se cene konstruktivno učestvovanje, a ne blejanje i dobacivanje. Ako parlament radi konkretne akcije s pristojnom dozom uspeha, iz toga gotovo po pravilu će se stvoriti i pozitivna, opuštana atmosfera na sednicama (a i ako se kojim slučajem ne stvori, i to je bolje nego da su svi opušteni, a ne radi se ništa konkretno). **Atmosfera je radna ako se na svakoj sednici donose odluke koje se u planiranom roku sprovede i ako parlament organizuje najmanje jednu uspešnu akciju mesečno.**

Dakle, funkcionalan parlament ima redovne sednice na kojima postoji kvorum i na kojima se u radnoj atmosferi planiraju konkretne akcije koje se u dosledno vreme sprovede.

Ko je odgovorna osoba za funkcionalan parlament? **Predsednica parlamenta.** Naravno, svi zajedno doprinosimo svemu od navedenog, ali **predsednica je odgovorna zbog prvog i osnovnog zaduženja: predsedavanje sednicama.**

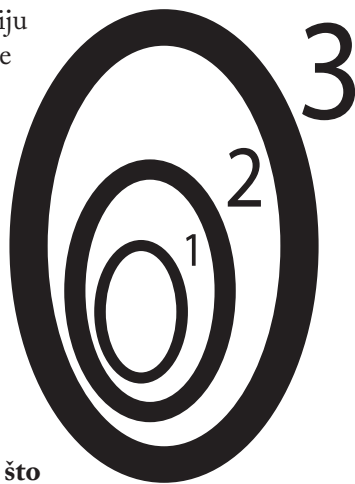
Seti se da je definicija sastanka svako okupljanje sa nekim ciljem. **Sednica parlamenta je u osnovi jedan veliki sastanak koji ima za cilj planiranje akcija koje poboljšavaju stanje učenica u školi.** Naravno, pored sednica će biti i neformalnih sastanaka na kojima će se detaljnije razrađivati akcije, ali sednice su krucijalan deo ovog procesa. Zašto?

Na sednice dolaze predstavnice odeljenja i one po nekim pravilima (koje određuje statut parlamenta) raspravljaju i zajedno donose odluke. Budući da su ove odluke izglašane po demokratskoj proceduri (eto, ipak mi se omakla jedna fraza – ne brini, biće objašnjena kasnije), one imaju svoj legitimitet (evo opet) – to jest, svi smo se zajedno po nekim pravilima nešto dogovorili, a nismo jedne nedelje nas troje odlučili ovo, a sledeće vas petoro ono. Isto tako, rad parlamenta je javan i svako može da prisustvuje, vidi šta se tu dešava i doprinese svojim idejama (ali ne i da glasa – to mogu samo članovi). Sve ovo zajedno stvara jednu moćnu atmosferu u kojoj ne samo što smo svi jači jer zajedno radimo u parlamentu, već to što danas stvorimo u njemu sutra mogu da preuzmu nove generacije.

U svemu ovome, predsednica ima tu odgovornost da vodi sednicu – jer, nema tog sastanka koji se vodi sam od sebe.

Dakle, neko mora da vodi, to jest predsedava sednicom, i zato, između ostalog, postoji uloga predsednice. Zašto ovo toliko naglašavam? Pa, na koji način ćeš se ti angažovati u parlamentu zavisi i od toga da li si predsednica ili ne: možda želiš da mnogo toga uradiš i čini ti se da to jedino možeš kao predsednica, ali je trenutno neka druga osoba na toj poziciji i ona baš i ne deli tvoj entuzijazam – a možda se i uopšte ne podnosite. Ili ti se čini da možeš da uradiš više akcija bez da imaš bilo kakvu poziciju u parlamentu, ali nisi skroz sigurna kako da se postaviš prema njemu. Kako onda da odrediš svoju ulogu?

Da bismo odgovorili na to pitanje, povezaćemo nekoliko stvari o kojima smo pričali u jedan tok misli koji će činiti osnovu u svakoj tvojoj odluci i činu. Pomoću njega ćeš uvek znati na koji način da se baciš u akciju, i zato ćemo ga nazvati **Akcionim TOkom Misli (ATOM)**:

Glavni cilj parlamentarisanja je što veće poboljšavanje stanja učenica u trenutnim okolnostima. Da bi stanje učenica bilo bolje, moraju da se sprovede konkretne akcije.

Te akcije neko mora da sprovede i organizuje, i svakoj akciji imaš različita zaduženja i odgovorne osobe za njih. Koliko god ljudi bilo uključeno u to zaduženje, uvek je samo jedna osoba odgovorna za njega, jer u suprotnom nastaje pometnja. Nazvaćemo te odgovornosti još i O^1 .

Isto tako, za čitavu akciju postoji odgovorna osoba, koja je takoreći **odgovorna za odgovorne**, to jest **odgovorna na kvadrat** – O^2 . **Ta osoba će da uradi sve što je potrebno da svi ostali budu odgovorni i da bi samim tim akcija uspeła:** da saziva sastanke sa svim ljudima koji rade na akciji, da proverava da li su oni ispunili svoja zaduženja, da pomogne tamo gde zaškripi i sve ostalo što se pojavi kao zaduženje. Ako te odgovorne osobe nema, onda se, kao i kod pojedinačog zaduženja, oslanjamo na to da će se više ljudi nekako

dogovoriti šta ko kad treba da radi - a ako znamo koliko teško može da bude ispuniti i jedno O¹ zaduženje ako se ne zna ko je odgovoran za njega, možeš pretpostaviti šta se dešava kada nema odgovorne osobe za čitavu akciju.

Predsednica parlamenta je odgovorna na još višem nivou – ona je na određeni način **odgovorna za odgovorne za odgovorne**, to jest odgovorna u tri... **odgovorna na kub** – O³. Ona ne razmišlja samo o pojedinačnim akcijama, već ima u vidu širu sliku: **šta se sve radilo do sada, kako to utiče na trenutne okolnosti i šta sve samim tim može da se radi sutra**. Kada ne uspe danas prva i druga akcija, na njoj je da sutra stvori atmosferu za uspešno planiranje treće i četvrte. Kada se akcija uspešno odvija, ona mora da konstantno osmatra i preduhitri bilo kakav problem, a ako problem ipak nastane, ona reaguje čim vidi da to niko drugi ne radi.

Dakle, O³ osoba ima još veću i težu odgovornost. Ljudi to prepoznaju i zato u njihovim očima O³ dobija određeni autoritet, ali isto tako i očekivanja da će dobro raditi svoj posao. Oni naravno ne moraju tako jasno da imaju tu sliku, ali svakako imaju koncept lidera (ili ono što mi zovemo vođa, što nije ista stvar) koji je „glavni“ za sve. Isto tako, neki ljudi će namerno pokušavati da ruše tvoj autoritet, prozivaju te itd.

U svakom slučaju, različitih situacija je bezbroj i priča o liderstvu je ogromna, i bio bi nam potreban još ceo jedan priručnik da pređemo preko svakog njenog dela. Međutim, isto tako postoji nešto na šta, ako se fokusiraš, bićeš uvek na pravom putu i znaćeš koji je najbolji izbor u svakoj situaciji.

U pitanju je naravno Akcioni Tok Misli - ATOM – tebi je glavni cilj što veće poboljšavanje stanja učenica u trenutnim okolnostima. Do ovog cilja vode sve konkretne akcije, **a da bi one bile što bolje i uspešnije, fokus mora biti na njima. Ti ćeš zato uvek odlučivati tako da trenutne i dugoročne posledice tvog ponašanja vode do konkretnog rada na akcijama.**

Dakle, u čitavom šarenom haosu parlamenta, **ti treba da jasno i glasno stavljaš u prvi plan glavni cilj parlamenta i to da se on postiže kroz rad na konkretnim akcijama. Kada se bude jasno videlo da ti gledaš na posao predsednice (bez obzira da li si ti predsednica ili ne) kao na veliku odgovornost (O³), a ne na privilegiju, i ostali će pre ili kasnije početi tako da gledaju.**

Malo šta će ljudi više poštovati od tvog fokusa na konkretan rad i

konkretne rezultate. Ako vide da ti je cilj poboljšavanje stanja svih učenica, onda moraju da se s tobom suočavaju na takoreći tvom terenu: moraju da objasne zašto neka akcije može ili ne može da se uradi, šta bi bilo najpametnije raditi i zašto, itd. **Ako oni skreću temu sa konkretnog rada, onda postaju svesni da drugima izgledaju kao neko ko ne želi da se rade konkretne stvari.**

Ali opet, možda ti jesi ili nisi predsednica, možda si već bila dosta aktivna ili tek želiš da se uključiš. Možda je trenutna predsednica odgovorna, ali ne ume da komunicira sa ostalima, ili ima velike ideje, ali ne zna kako da ih sprovede, ili se baš i ne volite previše, a možda čak i uopšte ne podnosite. Kako ti da na najkonkretniji način pokažeš da želiš da radiš konkretno i da postigneš što više, i da samim tim na najiskreniji način dobiješ podršku ostalih?

Time što ćeš da budeš O² i O¹ – da predlažeš i preuzimaš odgovornost za konkretne akcije, kao i zaduženja na nekim od tih i drugih akcija; a ako treba i sama ćeš da uradiš gotovo celu akciju. Ovime pokazuješ da se ne plašiš rada i da ti je postizanje konkretnih rezultata na prvom mestu. Ono što je super u ovome je što **ovo nije trik, već tako zaista i treba da se radi i tako se postizu najbolji rezultati!** Ako radiš na O² nivou, ti onda sigurno postizeš onaj glavni cilj – poboljšavanje stanja učenica.

Ti i ako jesi predsednica, to jest O³ osoba, često ćeš biti i O², to jest odgovorna za neku akciju ili akcije, a svakako i O¹, to jest odgovorna za neka prateća zaduženja, i to je ono što ljudi najviše poštuju. Ili, da obrnemo: **ljudi najmanje poštuju kada neko hoće da koordinira akciju ili parlament, a ne želi da zavrne rukave i pomogne u obaveštavanju, pripremanju prostora itd.** Šta god radila, **uvek moraš da imaš i neko O¹ zaduženje!** **O³ osoba nikad ne stavlja sebe i svoju O³ odgovornost u prvi plan!**

Možda si se u svemu ovome zapitala: kada predložiš i organizuješ više akcija, to jest kada si više puta i O² i O¹, zar te to ne čini i O³ čak i ako nisi predsednica? Da, i tu dolazimo do suštine tvoje uloge – **ti ćeš težiti da budeš O³ što više možeš u datim okolnostima.**

Zašto sam onda prvo naveo da treba da budeš O², a sada kažem da težiš ka O³? **Zato što najsigurniji i najbolji put ka pravoj meri tvog ličnog O³ jeste da radiš O² stvari!** Ne moraš biti predsednica da bi bila O³, ali već samo po sebi može biti konfuzno kada imaš više od jedne osobe u parlamentu

koje koordiniraju više akcija. Ako se na to još doda da neko odmah juri ka O^3 , to jest misli da jedino može da se dobro radi ako baš ona bude „glavna“, onda imamo recept za totalni kaos. S druge strane, ako ti počneš da preuzimaš O^3 odgovornosti kao posledica tvog O^2 rada, cela priča ima daleko zdravije osnove da uspe. **Uvek imaj u vidu jednu od osnovnih osobina O^3 osobe – ona prepoznaje situacije u kojima treba da se preuzme neka odgovornost, i u njima će naglas tražiti da je neko preuzme, a uvek će biti spremna da upravo ona bude ta odgovorna osoba ako niko drugi ne želi.**

Dakle, da proširimo još malo ATOM, ti uvek radiš O^2 i O^1 , a težiš koliko je u datim okolnostima moguće ka O^3 nivou odgovornosti.

Ovime smo se upoznali sa osnovama funkcionisanja parlamenta i kako da posmatraš svoju ulogu u njemu. Da bismo detaljnije pričali o ulogama njegovih članova, predsednice, planiranju projekata kroz njega i, naravno, motivisanju učenica, moramo da usvojimo još neke veštine i zaokružimo priču o komunikaciji.

6 - KOMPLETNA KOMUNIKACIJA

Sastavni deo parlamentarisanja su brojni razgovori sa učenicima, direktorkom, pedagozi, profesorkama, tetkicama i svima ostalima. Bez obzira s kim razgovaraš, način na koji ćeš to raditi je bitan i, na sreću, polazi uvek iz jednog istog osnovnog pravila koje, nažalost, često zaboravljamo.

Osoba sa kojom razgovaraš je osoba.

Šta to znači?

Pa, prvo i pre svega, ona zaslužuje da je tretiraš kao osobu, kao čoveka. Ako pokažeš da si spremna da razgovaraš **sa poštovanjem**, to će ti dosta pomoći ne samo tada, već i u svakom budućem odnošenju sa tom osobom. Da se razumemo, ovde ne govorim o ulizivanju, već o tretiranju druge osobe kao osobe.

Ovo možda zvuči očigledno, ali vrlo je lako zaboraviti kakvi postupci treba da slede iz poštovanja nekog. Za početak, to poštovanje se konkretno oslikava u tome da kada razgovaraš s nekim budeš strpljiv i **slušaš**. Da citiram Pitr Drakera, velikog majstora organizovanja, *slušanje je disciplina – sve što treba da uradiš je da zatvoriš usta*. Zatim, kao što smo već rekli, umesto da pretpostavljaš, *treba da potpituješ*. Seti se, svaki put kad nešto od nekog tražiš,

ti u osnovni tražiš da se oni makar u najsitnijoj meri promene. Ako npr. od direktorke tražiš prostoriju za parlament, ti ne tražiš samo prostoriju – ti tražiš i da ona zauzme određeni stav prema parlamentu, a to je da je parlament dovoljno bitan da dobije prostoriju.

Pošto govorimo o promeni, osvrnućemo se i na možda najbitniji zaključak iz prethodnog segmenta – *ljudi se opiru tome da budu promenjeni, ali se manje opiru ako učestvuju u promeni. Zato, ako manje pričaš i pretpostavljaš, a više slušaš i postavljaš pitanja, veće su šanse da ti tvoj sagovornik na direktan ili indirektan način izrazi svoje interese i stekne poštovanje prema tebi.*

Da, svi imamo svoje **interese**. Ovaj termin ne koristim u negativnom smislu, i od sada ga tretiramo sa pozitivnom konotacijom. Svi mi razmišljamo u interesima, od toga da nam je u interesu da redovno vežbamo da bismo bili zdravi, da se lepo provedemo na žurci itd. Isto tako, i direktorke i profesorke i pedagozi imaju svoje lične i profesionalne interese, i što postaneš toga svesnija, bićeš sve uspešnija u komunikaciji sa njima.

Ovde ćemo objasniti i **kolektiv**, jer je bitan za priču koja sledi. Svi se nalazimo u određenim kolektivima, to jest grupama ljudi okupljenih pod određenim okolnostima – ti si u kolektivima svoje porodice, prijatelja, svog odeljenja, svoje generacije u školi itd. U svakom od tih kolektiva težiš u manjoj ili većoj meri da ostvaruješ svoje interese, i u njima vladaju određene vrednosti i pravila ponašanja.

Isto tako, i druge osobe imaju svoje kolektive koji itekako imaju svoj uticaj na njih, *iako to nama možda nije na prvi pogled očigledno*. Na primer, budući da ti nisi u profesorskom kolektivu, njegova pravila i vrednosti ne važe za tebe, i ti ne znaš kako je zaista biti u njemu. S druge strane, on itekako ima svoj uticaj na profesorke, direktorku i druge, a postoje načini kako da bolje shvatiš te uticaje.

Sada kada smo dobili neki osnovni uvid u to kako i zašto se određeni ljudi ponašaju, možemo preći na definisanje komunikacije sa svakim od njih. Uzmimo za početak tu čuvenu stavku zvanu *direktorka*.

6.1 - KOMUNIKACIJA SA DIREKTORKOM

Počecemo sa interesima direktorke. Pored nekih zajedničkih, svaka

osoba ima i neke interese koji zavise od toga ko je, šta je, gde radi itd. Direktorica zato ima neke interese koje druge profesorke nemaju, ti kao učenica imaš određene interese itd.

Hajde da vidimo koji bi to bili interesi tvoje direktorke. Nekad su neki od ovih interesa dosta jači od drugih, ali su uvek u manjoj ili većoj meri tu.

- **Želi da doprinese ugledu škole:** Direktorica na određeni način predstavlja školu, i zato joj je u interesu da ona bude što bolja. Jer, ako je škola dobra, to znači da je i direktorka dobra, što znači da je više poštovana. I uopšte, bez obzira ko smo i šta smo, *svi želimo da budemo poštovani*.

- **Želi da izbegne dodatne obaveze i komplikacije:** Neke direktorke su spremne da izađu učenicima u susret više nego što se to očekuje, ali generalno, budući da već imaju (ili misle da imaju) puno obaveza, pomoći će vam samo onoliko koliko moraju – ti si jedan od desetine ljudi koji u toku dana nešto od direktorke traže i uzimaju njenu pažnju.

- **Žele da ne zauzimaju strane:** Direktorica mora da balansira između velikog broja profesorki, učenica, roditelja, pedagoga, psihologa, tetkica itd. Ona će, na osnovu svojih uverenja i interesa, zauzeti određeni stav prema svakom od ovih kolektiva, ali će isto tako težiti da, tamo gde ne mora, ne zauzima jasan stav i staje na nečiju stranu, jer to može voditi u dalje konflikte (*a svi želimo da izbegavamo nepotreban konflikt*). Ipak, budući da je direktorka u isto vreme i profesorica, zbog kolektiva u kojem se nalazi posebno je oprezna prema njemu kada bira kome da da podršku. Jer, vas učenice će gledati još godinu, dve, a sa profesorkama će raditi možda još i deceniju, dve.

Iz svega ovoga nikako ne treba zaključiti da je direktorka lenji beskičmenjak. Upoznao sam mnoge direktorke koje su vredni ljudi čvrstih stavova i žele najbolje za sve. Ali, i one su ljudi koji se nalaze u više kolektiva koji utiču jedni na druge, i samim tim moraju da u svemu tome balansiraju.

E sad, pošto ćeš u nekom trenutku morati da pričaš sa direktorkom (da joj najaviš akciju, tražiš neko sredstvo, podršku, dozvolu itd.), pretpostavićemo da će ona na određeni način pružati otpor i definisaćemo strategiju u komunikaciji sa njom. Prvo što moraš da ustanoviš je koji su potencijalni *razlozi za otpor* – koji god da su, oni su sigurno direktno povezani sa nekim od navedenih interesa, kao i možda sa nekim interesima koje nismo naveli (sto ljudi, sto čudi, a priručnik je samo jedan).

Moguće je da se plašiš da te direktorka, na primer, ne shvati ozbiljno – možda će misliti da si ti neko kome je dosadno pa mu je eto palo na pamet da organizuje tu i tu akciju, ili da ćeš odustati nakon dve nedelje, i da samim tim ne treba ni sada da troši vreme sa tobom. Ovime bi, inače, postupala po interesima „izbegavanje dodatnih obaveza i komplikacija“ (jer si joj ti dodatna obaveza i komplikacija) i „želi da bude poštovana“ (jer ako misli da si ti neozbiljna, onda veruje da će i nju malo ko poštovati što podržava nekog neozbiljnog).

Ono što gotovo sigurno prati svaki potencijalni otpor direktorke je što ona, kao i svi mi, u određenoj meri pati od neodređenog podrazumevanja. Na tvoje „treba nam podrška za ovu akciju“ njoj u glavi već proleće „jao, kakva sad akcija. Mora da će da mi traže pare, ili da koriste celu školu za neku njihovu žurku, a onda će sigurno neko nešto da polomi, a samo mi fali da opet trošimo pare na popravku prozora, i onda će sve profesorke opet da me smaraju³ što sam podržala parlament.“

Kako onda da se postaviš prema njoj? Pa, **svaka tvoja komunikacija, i sa njom i sa bilo kim drugim, mora da sadrži nekoliko bitnih stvari da bi bila kompletna:**

Prvo, **sve što tražiš, to jest tvoj predlog, mora da bude konkretno.** Ne tražiš da „koristimo školu za humanitarnu žurku“, već „da koristimo ovaj hodnik/salu za fizičko/tu učionicu od 21 do 24h za humanitarnu žurku“. Kada ovako konkretizuješ svoj zahtev, osim što direktorki pokazuješ da ste dobro promislili akciju i da može da ima više poverenja u tebe, ona takođe mora mnogo konkretnije da odgovori na njega i da jasne razloge zašto tako nešto ne bi moglo.

Samim tim, druga bitna stvar je da **sve što tražiš (predlog) mora da bude potkrepljeno konkretnim povodima.** Sećaš se lekcija iz istorije: postoji povod, to jest zvaničan „svima prihvatljiv“ razlog zašto se nešto desilo (uglavnom neki rat, nažalost), i uzrok, to jest pravi razlog ili interes (gle, opet ta reč) zbog čega se to zapravo desilo. Ovo se ne odnosi samo na istoriju, već je nešto sasvim normalno i svakodnevno prisutno: Kada ti se sviđa neka osoba, da li je pozoveš da joj kažeš uzrok zašto je zoveš - „Hej, zovem te da se vidimo jer mi se sviđaš“? Ili je pozoveš s nekim povodom - „Hej, hoćemo u šetnju/na kafu/u bioskop?“

---

³ - Autor nije siguran da li direktorke koriste termin „smarati“

Zato sam namerno ovo nazvao povodima, a ne samo razlozima, jer možda ne želiš da navedeš baš sve razloge zašto nešto tražiš od direktorke. A kako utvrđuješ šta je prihvatljiv povod, a šta treba preformulisati ili prećutati?

Šta je povod, a šta uzrok definišeš na osnovu toga da li su u skladu ili protiv svih onih interesa. Zato svoju priču moraš tako pripremiti da tvom sagovorniku bude jasno koji su njegovi interesi u tome što ti govoriš, a mora mu biti još jasnije kako njegovi interesi nisu ugroženi!

Ovde je naravno na delu onaj tako bitni princip *konkretizovanja*. Kada tražite prostor za humanitarnu svirku, kao povod ćeš navesti sve od toga da ćete tako sakupiti više para nego da negde iznajmljujete prostor, da će biti bezbedno jer će biti zabranjen alkohol u školi (za šta je konkretno zaduženo pet dežurnih učenika koji sve vreme kruže) i na vratima će biti obezbeđenje (za šta su konkretno zadužena četvorica krupnijih učenika), da ovime škola dobija na ugledu jer podržava humanitarne akcije... U svakom slučaju, **navođenjem povoda pokazuješ da ste dobro razradili svoju akciju, a možda čak i inspirišeš direktorku da ponudi neko dobro alternativno sredstvo, to jest rešenje!**

Jer, koliko god imala dobre povode, iz ovog ili onog razloga nekad nešto jednostavno nećeš moći da dobiješ. Zato je treća bitna stvar da uvek spremiš i budeš spremna na alternativu. Kao što je kod onih akcija sa frizerima ili sređivanjem dvorišta bilo više mogućih rešenja, tako i tvoja akcija mora da bude ostvariva i ako ne dobijete tačno ono što ste prvo tražili. **Moraš imati u vidu koji su interesi, ciljevi i zadaci vas parlamentarki, i na osnovu toga budeš spremna da ponudiš (i prihvatiš) alternativne predloge i pitanja, ukoliko direktorka izričito odbija da pristane na nešto.** Sasvim je normalno i da u priči sa saradljivom direktorkom (ili sa bilo kim drugim) na licu mesta mora da se smisli neko alternativno rešenje.

A kako nalaziš alternativu, naročito u razgovoru koji može da ode na ko zna koju stranu? Pa, sa ponavljanjem jednog od najbitnijih principa: **potpitanje umesto podrazumevanja** ! I u razgovoru sa direktorkom, kao i sa svima, pitanja mogu da otvore vrata koja podrazumevanjem ne bi ni naslutila. Na sve što ona kaže, ako bilo šta ne dozvoljava, tri pitanja postavljena na pristojan način mogu da učine čudo: *Zašto _____ ne može? Šta je potrebno da bi _____ bilo moguće? Ako nikako ne može, koje su alternative za _____?*

Ako ti ovo zvuči poznato, to je zato što su ovo samo malo izmenjene varijante istih onih pitanja kod nabavke sredstava!

Ako imamo ove tri stvari (*konkretni zahtevi, konkretni povodi, traženje alternativa*), tvoja komunikacija je na dobrom putu da bude kompletna. Međutim, čak i ako si sve ovo navela, postoji šansa da nastane problem u komunikaciji: **problem pričanja pesme** i **problem kletve znanja** (i problem „Direktor nas tera iz kancelarije i neće više nikad da priča sa nama“). Dakle, tvoja priča mora da sadrži reči, fraze i ideje koje će direktorki biti razumljive i prihvatljive, i koje ne idu van njegovog iskustva. To nije samo sleng i tako to, koji očigledno nećeš koristiti, već i npr. zašto je vama bitno da napravite određenu akciju. **Seti se, kao što ste vi van profesorskog kolektiva, isto tako su profesorke i direktorke van učeničkog kolektiva, i samim tim nemaju uvek tako jasnu ideju šta je sve vama koliko bitno i u interesu.**

Dodaćemo kod pakovanja još da tvoja priča mora da bude **uverljiva**. Znam, zvuči očigledno, ali ljudi misle da ako samo navedu povod, nema razloga da neko ne pristane. E pa, već sad počni da vežbaš da svoje poruke uverljivo pakuješ. Jedna odlična vežba je da u što kraćem vremenskom okviru (u manje od 60 sekundi!) jasno istakneš ključne interese i da u jednoj rečenici samouvereno odgovoriš na svako moguće nezgodno pitanje. **Ovo te između ostalog uči da uvek istakneš i fokusiraš se na ono najbitnije u svemu što želiš da kažeš.**

Kada se ovako pristupi komunikaciji, mogući su neki zaista neočekivani rezultati. Kao primer, sećam se kada sam išao u posetu parlamentu u jednom mestu u Vojvodini. Na sastanku sa parlamentarkama dobio sam uvid u trenutno stanje, koje je bilo katastrofalno: parlament je bio u rasulu i ništa nije organizovao godinu dana, predsednik je bio maturant koji je, po njihovim rečima, samo koristio parlament da ide na seminare, a direktorka je bila jedna, najblaže rečeno, vrlo nesaradljiva osoba. Rekli su mi da zaista žele nešto da urade, ali će im predsednik praviti problem, a direktorka nikad neće pristati ni na šta.

Predložio sam im da pričaju sa predsednikom i zamole ga da dà ostavku i pusti ih da rade, a u suprotnom da će ga smeniti. Direktorki je trebalo da iznesu jasan plan šta sve parlament namerava da uradi, a da je sve što je potrebno je da ona to „odobri“, to jest da ih pusti da rade – nikakav novac, dodatne obaveze za nju itd.

E sad, iako ljudi često preuveličavaju tuđe mane, imao sam priliku da upoznam direktorku, i zaista – na prvi pogled, vrlo je, naajblaže rečeno, nesaradljiva osoba. Ja sam u svom radu upoznao i saradivao sa brojnim direktorima, profesorima, dekanima fakulteta itd. ali se dugo nisam osetio tako kao taj dan: kao musavi, nepristojni školarac koji je napravio neku glupost i sada traći vreme direktorki.

Nakon sastanka sa parlamentarkama, pozeleo sam im sreću, mada nisam očekivao veliki uspeh, jer nisam baš verovao da će direktorka imati razumevanja za njih.

Dva meseca kasnije, javila mi se nova predsednica parlamenta da mi s ponosom kaže kako ne samo da predsednik maturant nije pravio problema u predaji funkcije, već je i direktorka, neočekivano, promenila svoj stav, podržala njihove akcije i čak i otvorila podračun za parlament!

Dakle, predlozi u tvojoj komunikaciji moraju da budu konkretni, da imaju svoje (tajne) uzroke i (javne) konkretne povode, moraju jasno da naznače zašto su u nečijem interesu, i moraju da budu prikladno i uverljivo upakovani. Pored svega toga, moraš biti spremna da ponudiš i prihvatiš alternativne predloge i rešenja. Zato si naoružana principima ?>! i konkretizovanje.

Sada kada smo prešli (i preživeli) tu veliku temu komunikacije, i to na primeru direktorke, možemo još detaljnije osmotriti parlament i videti kako ćemo ovu i ostale veštine primenjivati u njemu.

7 - PARLAMENT: KOMPLETNA SLIKA

Podsetićemo se da **funktionalan parlament ima redovne sednice na kojima postoji kvorum i na kojima se u radnoj atmosferi planiraju konkretne akcije koje se u dosledno vreme sprovode**. Pogledaćemo sada malo detaljnije taj sastanak svojstven parlamentu – sednicu.

Sednica, kada se svede na nekakav minimum, ima strukturu kao i svaki sastanak: na njoj se **predlaže, raspravlja i odlučuje**. I **dobro provodi**. Idemo redom:

Predlaganje – da bi parlament išta mogao da uradi, mora od negde da počne. Za iznošenje predloga postoji procedura koja je vrlo smisljena, i ovde ćemo uvesti i objasniti jedan jako bitan koncept: dnevni red.

Da bi o bilo čemu moglo da se raspravlja i odluči, taj neki predlog mora prvo da bude na dnevnom redu. Dnevni red je jako koristan (i prikladno nazvan), jer obezbeđuje red, to jest redosled raspravljanja, kao i red, to jest odsustvo nereda. On ima tri jednostavna pravila:

- Dnevni red u sebi sadrži tačke o kojima se raspravlja i odlučuje, po redu kojim su navedene.
- Kada je na redu jedna tačka, samo se o njoj raspravlja i odlučuje (glasa).
- Kod tačke Razno se može pričati o bilo čemu, ali se na njoj ne može ništa izglasati.

Dnevni red predlaže predsednica parlamenta, a usvaja ga parlament na početku sednice. Predsednica uvek treba da ima neku ideju šta bi sve moglo da se nađe na dnevnom redu, posebno imajući u vidu koliko svaka tačka može da uzme vremena.

Raspravljanje o određenoj tački dnevnog reda traje dok se većina ne složi da je vreme da se **odlučuje** – **tada predsednica stavlja na glasanje jedan ili više zaključaka rasprave, i to u formi konkretnih odluka**: Parlament zauzima takav i takav stav, parlament će organizovati tu i tu akciju itd.

Da bi sve ovo teklo kako treba, to jest da bi se na svakoj sednici donosile odluke koje se u planiranom roku sprovode, atmosfera mora da bude

radna. Za radnu atmosferu je odgovorna predsjednica parlamenta, a u njenom odsustvu O³ osoba (to jest, ti) preuzima tu odgovornost.

E sad, ja nemam pojma kakvo je stanje u tvom parlamentu, iz kojih ličnih razloga su sve članice u njemu, kako se ponašaju itd. Međutim, svi vi ste prvo i pre svega učenice, pa tek onda i parlamentarke. Zato ćemo sada pristupiti priči o komunikaciji i motivisanju parlamentarki iz tog ugla, i time se opet uhvatiti u koštac sa onim od najvećih problema:

7.1 - MOTIVISANJE I KOMUNICIRANJE SA UČENICAMA

Da li su ti poznate neke od ovih rečenica i stavova?

„Ih, koliko imam obaveza, samo mi još fali i parlament“ „Što bih ulazila u parlament kad nema šanse išta da se postigne?“ „Ma, možda ste uradili te tri akcije, ali to je sve sitno, nema poente bilo šta više raditi“ „Ih, parlament se bavi samo ovakvim akcijama, a trebalo bi da se bavim tim i tim“ „Šta ću u parlamentu, tamo su samo štreberi, šlihtare, blejači i loši učenici“ „Aj ne smaraj me više s tim parlamentom, kao da si neki veliki borac za pravdu, svi vi iz parlamenta mislite da ste toliko iznad nas ostalih“

Ako do sada nisi naišla na ovakve izjave, ne brini, ubrzo ćeš. No, zaista nemoj da brineš, jer hajde da vidimo šta sve sada imaš u svom arsenalu:

Ti sada poznaješ sve aspekte veštine komuniciranja – **prepoznaješ kako svoje, tako i tuđe interese i motivacije i znaš kako funkcioniše most u komunikaciji između vas**. Na tom mostu se nalaze **kletva znanja i problem pričanja o pesmi**, a iznad svih njih onaj najveći problem **neodređenog podrazumevanja**. Tebi je sada poznato i kako

da prevaziđeš ove probleme i prepoznaš i istakneš svoje i tuđe interese, to jest **kako da svoju komunikaciju načiniš kompletnom**. Na kraju, uvek se vodiš time da poštuješ drugu osobu, i samim tim želiš da ona **učestvuje u promeni**.

Imajući sve ovo u vidu, sada ćemo proširiti Akcioni Tok Misli tako da uvek znaš kako da se postaviš prilikom razgovora sa drugim učenicama. ATOM je do sada izgledao ovako:

Glavni cilj što uspešnije poboljšavanje stanja učenica u trenutnim okolnostima. Do ovog cilja vode sve konkretne akcije, a da bi one bile što bolje i uspešnije, parlament ima cilj da bude što funkcionalniji. Ti uvek donosiš odluke tako da trenutne i dugoročne posledice tvog ponašanja vode do što većeg poboljšavanja stanja učenica.

U ATOM ulazi sledeća rečenica: **Ti ćeš uvek komunicirati sa učenicima tako da oni što više doprinesu konkretnim akcijama**.

Ovo ne znači da ne spominješ parlament – naprotiv, on je itekako važan, **ali je važan zbog toga kako i koliko doprinosi uspehu akcija, i samim tim boljem stanju učenica**. Bitno je staviti veći fokus na konkretne akcije jer, osim što su one vaši glavni zadaci, takođe su i nešto što je učenicama daleko razumljivije nego parlament.

Da bi ovo bilo jasnije, seti se neke svoje dobre drugarice. Da li ste postale drugarice tako što ste nekom prilikom jedna prišla drugoj i rekla: „hajde da budemo drugarice, jer to bi bilo lepo i dobro za obe iz tog i tog razloga!“ Ne, nego je jedna pozvala drugu na kafu, pa uveče u izlazak, pa na neku žurku, pa ste se sve češće viđale i družile, i u jednom trenutku ste jedna o drugoj mogle da kažete da ste dobre drugarice. Isto tako, s nekim drugim ljudima si možda neki put izašla ili otišla na kafu i shvatila da ti se s njima ne provodi toliko vremena, ali im verovatno nisi rekla „Znaš kako, nakon one dve kafe sam shvatila da mi je toliko dosadno s tobom da zaista mislim da se nikad nećemo družiti.“ Vaši postupci su ono kroz šta se formira vaš odnos, a ne jedan razgovor na kome se dogovarate da li ste baš dobre ili samo ok drugarice.

Ovaj primer navodim jer iako nam je ovaj princip jasan kod prijateljstva i drugih međuljudskih odnosa, većina ljudi ga ne vidi kod rada u parlamentu; a **funkcionalan parlament se gradi kao prijateljstvo – kroz**

postupke i određeni trud i inicijativu svake učesnice u njemu, ali bez forsiranja (sa) bilo koje strane. Postupci su u ovom slučaju naravno akcije, sednice, sastanci itd. Inicijativa znači da želimo da uradimo što više **realno** moguće u datim okolnostima, a forsiranje bi bilo zahtevanje od drugih da se odmah uključe baš tako i tako, insistiranje da parlament odmah mora da funkcioniše upravo ovako itd.

Ovakav stav i tebe lično rasterećuje od ideje da moraš sutra da vrbuješ toliko i toliko ljudi da bi parlament zaista bio funkcionalan. Seti se, na tebi je da utvrdiš koliko ko zaista želi da se uključi u akcijanje ili parlament – **ako nekoga ko je do sada mislio da je parlament glupost ubediš da nije tako loša stvar i samim tim sve što on uradi je da smanji svoju negativnu priču drugima o parlamentu, i to je itekako uspeh!**

Zato, uvek imaj na umu da je tačno da iz funkcionalnog parlamenta slede konkretne akcije, **ali isto tako iz konkretnih akcija sledi funkcionalan parlament! A, za konkretne akcije ne moramo da se svi srećno i potpuno složimo, već da se dovoljno složimo – da postignemo kompromis.**

Kada se okupi 10, 30 ili više učenica, već u startu su gotovo sigurne neke stvari: neki od njih se na prvi pogled neće voleti, nekoga ćeš baš ti da iznerviraš i pre nego što si otvorila usta (i obrnuto), biće nekoliko ljudi sa suprotnim idejama šta parlament treba da radi, jedna osoba će da zagovara tišinu i disciplinu, a druga će da priča naglas viceve itd.

Dakle, u startu odbaci cilj da svi oni moraju savršeno da se slažu i poštuju i da u parlamentu mora da vlada vrhunska disciplina. Ne, **svi vi morate da se dovoljno složite i poštuju da biste ispunili cilj parlamenta – osmišljavanje i sprovođenje konkretnih akcija koje poboljšavaju stanje učenica.** Ovime ćemo još malo proširiti ATOM, a da bi donosila što bolje odluke, evo još jedan pogled na to kako izgledaju motivacije i očekivanja ljudi u parlamentu:

Da se radi konkretno – ako ne radimo akcije i ne postizemo konkretne rezultate, onda samo pričamo u prazno i džaba sve ostalo.

Da se dobija pažnja – Svako želi da ima mogućnost da nešto kaže ako oseti potrebu. Tu su naravno i oni koji žele malo veću pažnju, to jest publiku za svoje mudrovanje, duhovite nastupe itd.

Da bude pravedno – Svi se u idealnom slučaju tretiraju jednako, to

jest u malo realnijem onako kako zaslužuju. Ako neko dobija bez razloga povlašćen tretman, svi to odmah oseće i atmosfera se narušava.

Da bude dobra atmosfera – svi vole lepu atmosferu, nekog ko će da kaže u pravom trenutku nešto smešno i sl.

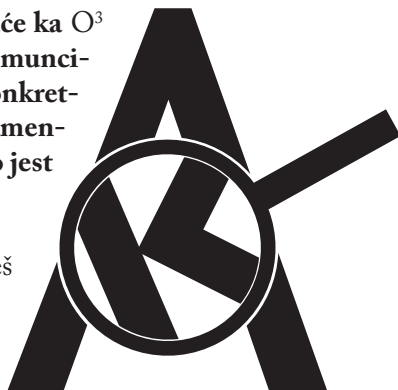
Ako ti nešto od ovoga izgleda kontradiktorno, to je zato što i jeste. U osnovi, ove motivacije se mogu sumirati u to da svi žele **da budu poštovani i da dobiju nešto što im znači** – priznanje za uspešno urađenu akciju, mogućnost da iznesu svoju kul ideju, priliku da se druže, korist od te i te akcije, ili nešto treće. Ti kao O^3 težiš da ispuniš sva ova očekivanja, i zato ponavljam da budeš svesna da šta god radila, **nikad neće svi biti potpuno srećni – bitno je da budu dovoljno srećni!**

Ovo ne znači da ti staješ na tome da se složite nešto malo dovoljno. **Ti svakako težiš da se složite što je više moguće, ali u trenutnim okolnostima – bitno je da ne postavljaš očekivanje u glavi da morate apsolutno toliko i toliko da se složite. Dakle, težiš što više, ali ciljaš na dovoljno ukoliko više nije moguće.**

Sada imamo dobru ideju kako da komuniciramo sa učenicima, ali ona može biti još bolja ako još malo razradimo jedan deo Akcionog Toka Misli. Prvo ćemo da ponovimo dosadašnju verziju:

ATOM: Glavni cilj je što veće poboljšavanje stanja učenika u trenutnim okolnostima. Do ovog cilja vode sve konkretne akcije, i fokus tvog odlučivanja je što veći rad na konkretnim akcijama. Ti lično uvek po Osnovnom Planu Akcije (OPA!) radiš na nivoima O^2 i O^1 , a težiš koliko je u datim okolnostima moguće ka O^3 nivou odgovornosti. Sa učenicima ćeš uvek komunicirati kompletno tako da oni što više doprinesu konkretnim akcijama, a tek onda funkcionalnosti parlamenta, i uvek ćeš težiti tome da se složite što više, to jest dovoljno.

Ono što ćemo dopuniti je OPA! – uradićeš ga opet, ali ovaj put (i svaki budući) ćeš dodati jednu stvar – **Analizu OKruženja (A,OK!).**

Ti si, u osnovi, prilikom korišćenja Procene i definisanja sredstava već radila Analizu Okruženja – osmatrala si kakvo je stanje u školi, koji su to problemi, koliko su realne tvoje akcije itd. Međutim, sada si opremljena sa još novih znanja, te **od sada ćeš pri svakom razmatranju sredstava da uzimaš u obzir i sve što smo do sada pričali o tuđoj motivaciji i interesima**. Dakle sada možeš da još bolje razradiš šta ćeš i kako tražiti od direktorke, na koji način da predstaviš svoj plan i akcije drugim učenicama itd. Takođe, **u koraku pre nego što razmotriš sredstva možeš detaljnije da osmotriš kakvo je stanje u parlamentu**: da li se redovno sastaje, kako ljudi u njemu komuniciraju, kakva je atmosfera, kako radi predsednik, kako bi mogla da bude doživljena tvoja inicijativa itd.

Za osmatranje stanja u parlamentu, postavimo pitanja formulisana na osnovu onih gore navedenih očekivanja od sednice, i šire – parlamenta:

- **Da li se radi konkretno?** Da li se donose konkretne odluke? Ukoliko ne, zašto?

- **Da li se dobija pažnja?** Da li svako ili većina ima priliku da nešto kaže ako želi? Ili neki ljudi uporno ne dobijaju reč? Da li i sa koliko pažnje se razmatra nečiji predlog?

- **Da li je pravedno?** Koja su pisana i nepisana pravila funkcionisanja tvog parlamenta? Kako se reaguje na njihovo kršenje? Da li se toleriše nečije ponašanje koje krši ova pravila?

- **Da li je dobra atmosfera?** Kako se sve ponašaju učenice na sednici: Da li svi smoreno čekaju da se završi, zajedljivo dobacuju, pričaju u sav glas, ljutito ćute ili entuzijastično učestvuju i daju predloge? Zašto?

- **Da li su ljudi na sednici poštovani?** Da li dobiju ono što im znači? Kada i zašto da, a kada i zašto ne?

Ono što će ti pomoći prilikom odgovaranja na ova pitanja je da se prisetiš svih konkretnih situacija i utisaka iz parlamenta: seti se i svakog problema, rasprave, svađe, trenutka kada je neko predložio dobru ideju, trenutka kada ste se svi super složili itd. **Sva ova pitanja i odgovore ćeš zapisati na papir, a Analizu Okruženja ćeš ponavljati što češće, a najmanje svakih nedelju**

dana. Na ovaj način ćeš stalno imati svežu sliku o trenutnom stanju, i samim tim i dobru ideju kako da dalje delaš.

Praktična vežba:

Barem jednom dnevno izaberi u glavi jednu osobu koju bi želela da motivišes da uđe u parlament, to jest da se uključi u neku akciju. Koristeći sve o čemu smo pričali do sada, zamisli kako bi tekao razgovor sa njom – šta bi nju motivisalo, kako bi joj što bolje predstavila tvoje ideje za konkretne akcije, na koji način bi ona mogla da se uključi u parlament. **Jednom dnevno simuliraj ovaj razgovor naglas** (negde gde se niko neće zapitati zašto pričaš sama sa sobom), **a koliko god često možeš, a najmanje jednom nedeljno, probaj isto to s nekom drugaricom (posebno dobro ako je u parlamentu)**– dakle, da se pretvara da je ona ta osoba kojoj prilaziš. Ovakvom vežbom ćeš uočiti gde se najčešće zbunjuješ i šta bi mogla još bolje da formulišeš.

A da bi ti analiza i uopšte parlamentarisanje bili još bolji, pogledaćemo koga sve to možeš da zatekneš u parlamentu.

7.2 - TIPOVI PARLAMENTARKI

Iako su svi ljudi posebni, pokazalo se da se u parlamentu često pojave i osobe sa nekim specifičnim osobinama i sklonostima. Evo pregleda nekih od najčešćih „tipova“ parlamentarki – ovde su predstavljene kao stereotipi jer, opet, nemamo mnogo vremena i mesta da analiziramo svaku osobu pojedinačno, **ali ih ti obavezno tretiraj kao i sve druge – sa iskrenim poštovanjem.**

Kreativka: Svi smo u nekom trenutku žvrljali po svesci kad nam je bilo dosadno na nekom času, ali Kreativka je otišla korak dalje i kupla svesku samo za žvrljanje. Ova osoba će ti biti od velike pomoći ako treba da se napravi plakat, osmisli duhovit slogan ili nacрта maskota za akciju itd. Ona je podjednako bitna kako zbog svoje lične kreativnosti tako i zbog toga što stvara atmosferu u kojoj i drugi mogu da se opuste i ponašaju kreativnije (što podrazumeva i onu inače tako strašnu strvar - da možda nešto lupe i pogreše).

Pravnica: Pročitala je statut parlamenta deset puta i zna ga napamet. Zahteva poštovanje procedure i ukazaće i na najmanji propust u istoj. Osim što ćeš morati dobro da savladaš statut da bi imala odgovor na njene upadice, postoji i način da je uključiš da značajno doprinese parlamentu. Naime, nakon svake sednice mora da se sastavi izveštaj sa odlukama koje su izglasane, a

kao što ćeš videti. I generalno je jako bitno da sve što radite imate na papiru. U ovome ona može da bude od velike pomoći, jer sastavljanje pravnih spisa je njena strast (ne, ne znam zašto). Takođe, u trenucima u kojima nisi skroz sigurna kako postupiti po statutu, možeš se konsultovati sa njom (time joj ukazuješ i poštovanje, i ona će ti verovatno isto uzvratiti). Opet, ne gledaj na njenu osobinu (samo) kao na problem, već uoči na koje sve pozitivne načine ona može da doprinese parlamentu (**a ako već nije, izaberite je za sekretara parlamenta**).

Komedijašica: Uvek ima spremnu dosetku na sve što ti ili neko drugi kaže. Uživa u tome da se makar i jedna osoba smeje njenim forama, a kada je veći deo parlamenta zavoli, njenoj sreći nema kraja. Iako ćeš povremeno da izludiš zbog njenih stalnih upadica, ona može doprineti na jedan neobičan način: **ona je na određeni način merilo koliko je trenutna situacija ozbiljna.**

U fazama kada iznosite probleme ili pričate o nekim manje bitnim ili lakše rešivim temama, ona može manje-više nespustavano da se ponaša. Međutim, kada se priča o nečemu važnom i ozbiljnom, trebalo bi joj na fin, ali jasan način staviti do znanja da je sada zaista bitno da se složno i efikasno radi na rešavanju tog i tog problema. Kada čak i ona postane barem na kratko ozbiljna, svi ostali će osetiti da je u pitanju nešto zaista važno. Ako preteruje sa forama, bila situacija ozbiljna ili ne, ono što je jako bitno je da ne pokažeš da tebe to lično nervira, to jest da ovo ne bude konflikt na ličnoj osnovi, već da pokažeš da te smara to što se takvim ponašanjem skreće sa konkretnog rada.

Saboterke: Karakteristične su po tome što daleko više smetaju nego što doprinose radu parlamenta. Ima ih nekoliko vrsta:

Previše-smo-kul: Pojavljuju se najčešće u grupama - kad su sami, teško im je da naprave toliki problem jer ih ostali članovi parlamenta mogu lakše iskontrolisati. To je gotovo uvek ekipa momaka koji su došli da bleje u parlamentu i (d/p)okazuju jedni drugima koliko su kul i koliko je parlament jedna glupost. Često su maturanti, pa sebi dodatno uzimaju za pravo da budu iznad svih.

Ovde situacija ume da bude teška. Ne moram da ti crtam kako bi reagovali maturanti ako bi ih sama učutkivala ili nadmudrila predsednica ili neka druga devojka koja je iz druge godine. **Zato, ono što ti je najbolja taktika**

je da dobiješ podršku većine. Ovo dobijaš fokusiranjem na konkretne akcije – ostale parlamentarke će svakako pružiti saboterima veći otpor kada ti naglasiš da oni (to jest glasno se zapitaš zašto) ometaju parlament u organizovanju humanitarne svirke, sekcije ili neke druge akcije. Njima je daleko teže da reaguju i trpe napade sa više strana nego od tebe jedne, i time je veća šansa da se smire i povuku.

Kritičarka: Na sve što neko predloži (a posebno ti) ima zamerku i uvek ističe negativno u svemu. U ekstremnim slučajevima može se unaprediti u **Princezu očaja**, to jest kada stalno ističe kako ništa apsolutno nema poente raditi i kako ste smešni što uopšte pokušavate. Pričali smo zašto se sve neko tako ponaša, a istaći ćemo **neodređeno podrazumevanje**. Budući da će dosta parlamentarki imati ovakve stavove u blažem obliku i njima smo se već dosta bavili, razmotrićemo sada kako da se što bolje reaguje na Kritičarku i Princezu očaja (kao i na Previše-smo-kul i na sve druge problematičnije tipove parlamentarki):

Prvi korak je da osmotriš zašto i koliko se tako ponašaju: Da li reaguju najviše na neku specifičnu osobu, ili na svakog? Da li deluju ogorčeno, ili samo žele da pametuju? **Šta ti se čini da je njima zapravo potrebno od parlamenta?** Ovo će ti dosta toga reći o tome kako da se postaviš prema njima.

Drugi korak je da na fin način neutrališeš njihov uticaj: Ovde ne mislim na neko fizičko uklanjanje, već na neutralisanje u smislu izbijanja onog negativnog iz njih⁵. Kada utvrdiš šta im je potrebno (pažnja, priznanje, rešenje za neki njihov problem), to ćeš pokušati da im pružiš, ali tako da ne narušiš još više neko drugo pravilo (recimo, da im ne daješ previše pažnje, pa da se neko drugi ne oseti sada uskraćeno ili nepravedno).

Ako ovo ne uspe, onda ćeš ih neutralisati u onom drugom smislu (ne, opet, ne nasilno), **time što ćeš im onemogućiti da vrše svoj negativan uticaj u parlamentu:** Prema njima ćeš jasno forsirati pravila ponašanja – da stavove treba da iznose ne u svakom mogućem trenutku, već kada se razmatraju akcije, da se insistira da svako iznese svoj stav (i time one dobijaju što ređe reč) itd.

U slučaju da ovo ne uspe, **treći korak je direktno suočavanje:** Ako možeš, popričaj sa njima prvo nasamo, i pitaj ih šta bi želele da dobiju od parlamenta, šta bi da postignu u njemu, da li im nešto smeta itd. Ukoliko ne

⁵ - Autor se izvinjava što se reči u ovoj rečenici mogu shvatiti u nasilnom kontekstu. Mogući krivci za to su višegodišnje frustracije sa kritičarkama i Princezama očaja.

možeš lično, ili taj razgovor ne urodi plodom, a niko drugi se do sada nije direktno suočio sa njima (a sasvim je moguće da će se suočiti) to ćeš morati da uradiš ti, na sednici. **Ovde je jako bitno da se u tvom glasu i stavu jasno vidi poštovanje i iskrena namera da to radiš da bi se postigla radna atmosfera u parlamentu, a ne da napadaš na ličnoj osnovi.**

Ovime Kritičarku i Princezu očaja daleko više razoružavaš nego da se upuštaš u direktnu raspravu i svađu s njima, jer ih ta pitanja stavljaju u položaj da moraju da opravdaju svoje ponašanje. Isto tako, ohrabruješ ostale parlamentarke da iskontrolišu njihovo ponašanje, to jest da ih učutkaju. Još jednom, **cilj ti je da svoj stav prema saboterkama tako formulišeš da dobiješ podršku većine.**

Zapamti, tebi nije ovde cilj da moraš da dobiješ saveznika ili ubediš tu osobu da si ti u pravu, a ona nije – ti želiš funkcionalni parlament, i tome težiš što više u trenutnim okolnostima. Ako to znači da će Princeza očaja i Kritičarka nakon suočavanja da namrgođeno ćute, i to je svakako daleko bolje nego da pričaju, i nerealno je očekivati da se tek tako promene.

Nažalost, ponekad je jedino rešenje da se osoba koja se uporno negativno ponaša trajno ukloni – ne, ne, stvarno ne mislim opet na to, već na isključivanje iz rada parlamenta, i kao zvanični član, i tako da se udaljava sa sednica. Budi svesna da ovo svakako nosi svoje posledice, da će ta osoba da širi negativnu priču o parlamentu, da se postavlja jedan predsedan u radu parlamenta (da neko može da bude izbačen ako uradi to i to). Zato ovo koristite samo kada ništa drugo ne upali.

Ovime smo pokrili najčešće tipove parlamentarki, a sledeći korak je razmatranje svih zaduženja u parlamentu.

7.3 - ZADUŽENJA U PARLAMENTU

Ono o čemu pričamo su zapravo funkcije. Ako pogledamo tu reč, funkcije su tu da bi ljudi na njima imali određene odgovornosti i ulogu (jer to je drugo značenje te reči), i da bi parlament bio funkcionalan. Međutim, danas ta reč najčešće asocira na funkcionere, to jest sve one koji hoće funkciju zato što vole da budu glavni, ili samo žele da jačaju svoj CV ili iz nekog trećeg sebičnog razloga. **Zato ćemo funkcije zvati zaduženjima, jer one podrazumevaju konkretan rad i određeni nivo odgovornosti, i to se mora**

uvek očekivati od osoba koje ih preuzimaju.

Počecemo od najvažnijeg zaduženja – predsednice parlamenta.

7.4 - PREDSEDNICA

Već smo pričali da je glavna odgovornost predsednice vođenje sednica, to jest da je ona O³ – ne samo što predsedava sednicama, već i gleda da sve što se na njima dogovorite bude urađeno. Sada ćemo ovo zaduženje pogledati malo detaljnije, a imaj u vidu da **sve ovo, bila ti predsednica ili ne, kao O² i O³ treba da znaš i koristiš na svakom sastanku**, i zato ću ovo pisati obraćajući se tebi kao predsednici.

Predsednica dakle mora da:

- **motivise i inspirise**
- **usmerava i balansira**
- **zaključuje i sprovodi**⁶

Na sednici će, pored onih tipova parlamentarki o kojima smo pričali, biti najrazličitijih ljudi – idealista, pragmatista, optimista, pesimista, sportista, štrebera, pametnih, manje pametnih, onih koji mogu pričati satima na svaku temu i ona jedna što samo sedi i čuti u ćošku, ali je uvek, uvek prisutna, na svakom sastanku. Sve su one tu iz nekog svog razloga, imaju neka svoja očekivanja i ponašaju se na sebi svojstven način. Kako god bilo, prvi posao predsednice je isti: **Ona mora da stvori atmosferu u kojoj će svako osećati ne samo da može da iznese svoja ideja, već i da želi to da uradi**. Ona mora da **inspirise i motivise** ljude da se uključe, predlože i raspravljaju.

Ovo se može postići na više načina u zavisnosti od situacije, **a posebno je korisna varijacija tehnike brainstorming:**

Na tabli ćete prvo *izlistati sve moguće probleme u školi*. Dakle, sve redom od razlupanog toaleta, prljavog dvorišta, problematičnih profesorki, nedostatka aktivnosti itd. U ovom trenutku nikako ne treba da vrednujete koliko je to što radite mali, velik ili rešiv problem (a neko će neminovno reći kako je taj i taj problem nemoguće rešiti itd.) – **naglasite da je sada jedino bitno da ih što više izlistate i steknete realno stanje u školi, pa ćete posle videti koliko je koji rešiv**.

6 - Autor je u ovom slučaju odustao od traženja pamtljive skraćenice, jer najbliže čemu je došao je BIZOn. I kreativna rešenja moraju imati svoje granice

Kako budete zapisivali pojmove na tabli, tako će vas oni inspirisati i povući da izlistate još više problema kojih se nista odmah setili. Padaće vam na pamet i ideje za akcije, ali njih ćete listati kasnije. Generalno, nećeš imati problema u listanju, jelte, problema, jer sigurno ste već pričali u više navrata o tome šta vam sve smeta u školi.

Nakon što napravite ovu listu, sledi naizgled teži deo – *smišljanje akcija*, to jest – ciljeva i zadataka.

Na tabli krenite da listate sve ideje za akcije koje vam padnu na pamet. **Ni ovde nemojte još uvek da vrednujete da li su akcije ostvarive** (a tek ovde ti preti lavina izjava u stilu „Ma daj, nema šanse to da prođe!“) To sada nije bitno, već je bitno da pustimo mašti i kreativnosti na volju.

Kada ste izlistali sve probleme i ideje za akcije, vreme je da malo popričate o svemu tome na tabli i konkretizujete neke od ideja. Sada ćete pričati o tome koliko je koji problem rešiv i koliko je koja akcija ostvariva.

Ovde dolazimo u jednu delikatnu situaciju: od tebe, osobe od autoriteta, se na jednom nivou očekuje da imaš rešenje za sve. Međutim, u isto vreme bi svi voleli da je rešenje upravo ono što oni misle da je najbolje. Zato kao predsednica moraš da **usmeravaš i balansiraš**:

Nekome je određena tema posebno bitna, a neko drugi će misliti da je besmislena. Za neke probleme će se možda brzo naći rešenje, dok će se oko nekih voditi žustre rasprave. U svemu ovome, ti moraš da u isto vreme budeš što neutralnija i ne zauzimaš ničiju stranu lično, a opet da vrednuješ sve što se dešava (da li je predlog nekonstruktivan, da li se predugo priča na neku temu itd.) i na osnovu toga usmeravaš raspravu. Da se ne lažemo, ovde je teško tačno reći kako da to radiš – svaka situacija je drugačija i prosto ćeš morati kroz rad skupljaš iskustvo i učiš na greškama. Evo nekih generalnih saveta:

- **Gledaj da što manje ti raspravljaš i sudiš. Tvoje je da stвориš atmosferu u kojoj će to da rade drugi, a tvoje reči treba da usmeravaju diskusiju ka konkretizovanju akcija i podizanju atmosfere.** Ako ugledaš nešto toliko očigledno da prosto moraš nešto da kažeš, suzdrži se, jer ako je očigledno, ubrzo će se javiti neko drugi.

- Ako se posle nekog vremena niko nije javio da kaže to nešto

očigledno, ili ako misliš da nešto jako bitno prosto mora da se kaže, vreme je da upotrebiš princip ?>!. **Dakle, umesto da kažeš šta misliš, pretvorićeš svoj stav u pitanje.** Npr. ako planirate humanitarnu akciju i jedan od predloga je svirka sa školskim bendovima, a ti si gotovo sigurna da će biti problem sa školskim bendovima (jer su katastrofa, ili ih je premalo da privuku dosta ljudi ili koji god razlog da je u pitanju) nemoj to direktno da kažeš, već postavi pitanja: „Super, a koje bismo bendove zvali? Kakvi su oni? Da li bi mogli da privuku dovoljno ljudi?“. Ako je tvoje mišljenje o bendovima iole blizu realnosti, javiće se neko ko će reći ono što misliš.

Ne gledaj na ovo kao na manipulaciju, već jednostavnu realnost: ti imaš taj često nezahvalan zadatak balansiranja i usmeravanja sastanka na kojem će učestvovati i preko 50 ljudi. Biće ti samo teže ako budeš prečesto iznosila svoje stavove – tu se pomalo stvara ona atmosfera na času koju zaista niko ne voli, gde se ideje odmah vrednuju kao tačne/netačne, jer ih vrednuje osoba sa autoritetom od koje se očekuje mnogo. Da, još jednom, ti si osoba sa autoritetom i od tebe se očekuje mnogo. U atmosferi u kojoj ti često procenjuješ tuđe stavove, niko više neće želeti da iznosi svoje stavove.

- Takođe nemoj da misliš da ne treba da iznosiš svoj stav: Apsolutno treba. Ipak, to treba da bude izneseno što je konstruktivnije moguće. npr. Ako je problem dobijanje prostora od škole za svirku, ne treba to reći u stilu „Daj bre, pa znaš da direktor nikad neće dati da koristimo prostor“. Ovo zvuči očigledno, ali strašno je lako da se izletiš sa takvim izjavama, a tvoja sagovornica se može osetiti lično prozvanom. Vežbaj da ih pretvoriš u „Ok, ali moramo da smislimo šta ćemo sa prostorom, jer postoji dobra šansa da se direktor ne složi. Koje sve opcije za prostor imamo?“.

- Zato ću ponoviti još jednom – kad god možeš, **svoje stavove pretvaraj u pitanja.** Ovo će naterati i tebe i ostale da se više zapitaju da li je nešto dobra ideja ili ne, bez da je iko pritom prozvan na ličnoj osnovi.

Ovde mi opet pada na pamet onaj parlament u Požarevcu s akcijom sa frizerima. Kada sam ih na početku sastanka pitao da mi učenici opišu stanje u školi i parlamentu, svi su tvrdili kako je nemoguće bilo šta uraditi, a jedna dva momka su bili posebno entuzijastični u naglašavanju (u ovom slučaju Prinčevi očaja). Kada smo krenuli da listamo probleme i ideje, oni su opet naglasili da ni jedna akcija neće uspeti. Kada smo izabrali i definisali prvu akciju, rekli su

da će, ok, ta možda uspeti, ali nikako ne može da uspe ni jedna druga. Kada smo razradili i drugu akciju, složili su se da će i ta verovatno da uspe, ali zaista nema šanse da uspe bilo šta još. U tom trenutku, dok sam već uveliko ozbiljno razmišljao da ih gađam nečim oštrim (oštrim rečima, naravno), javila se jedna devojka koja je razrešila situaciju. Pogledala je tu dvojicu u oči i rekla „Dajte bre, pre jedva 20 minuta smo svi vikali kako ne može ništa da se uradi, a sada imamo dve isplanirane akcije! Ajde bre ćutite više i ajmo da isplaniramo narednu akciju!“. Tu su oni učitali, a ja sam se pogledom zahvalio mom spasitelju. Jer, bio sam u iskušenju da im isto to kažem, i već sam na malo pristojniji način to govorio celom parlamentu, ali ako bih se lično obratio njima dvojici, zloupotrebio bih svoj autoritet. **Tada bih njih dvojicu svakako učutkala, ali bih ih time učutkala i za sva vremena** – oni bi stvorili odbojnost prema meni (što me manje-više briga) i prema čitavom parlamentu (a to mi već nije svejedno) i sutra nadureno iz inata okolo pričali kako parlament nema poentu.

Ovo sve naravno ne znači da ti samo neutralno „plutaš“ trudeći se samo da ne uvrediš ikoga. **Ti itekako imaš stav, koji počiva na tvom Osnovnom Planu Akcije i koji je kroz ATOM usmeren ka ostvarivanju glavnog cilja parlamenta: planiranje konkretnih akcija koje će poboljšati stanje učenika u školi.** Zato, tokom planiranja akcija, ti si ta koji će iznova i iznova sa osmehom na licu i prikladnim odgovorom (*to jest pitanjem!*) da reaguje na komentare da nema poente bilo šta raditi – ostali mogu da budu direktniji u učutkivanju nevernih Toma, a ti smeš biti direktan jedino ako je situacija kritična.

Vodivši tako diskusiju, kao uporni optimista koji postavlja pitanja, zadatak vam je da na jednoj sednici osmislite tri akcije po sednici koje vam deluju ostvarivo. Može svaka akcija da rešava neki drugi problem, ili da se sve tri bave jednim istim – to već zavisi od situacije u vašoj školi. Tri je dovoljno da ima puno da se radi, a opet da ne bude previše da vas zatrpa obavezama. Naravno, ako je situacija takva da je moguća samo jedna akcija, onda može samo jedna, ali ta akcija onda zaista mora da bude dobro smišljena. U svakom slučaju, predloge akcija ćete zajedno provući kroz Procenu (akcije predstavljaju zadatke), a zaduženja ćete definisati i podeliti uz pomoć Kašike.

Ovde ti preuzimaš onu treću bitnu ulogu: da **zaključuješ i sprovodiš.** Bitno je da proceniš trenutak kada je vreme da se pređe na zaključivanje i donošenje odluka šta se tačno radi, ko preuzima koju odgovornost itd. **Možda najbolji vodič za procenu kada je dobar trenutak zaključivanje je**

kada primetiš da se već drugi put ponavljaju svi isti argumenti vezani za određenu temu i da se ne govori ništa novo.

Pod sprovođenjem mislim na to da si ti O³, i da si samim tim ti na kraju dana odgovorna da sve bude sprovedeno. Znam kako ovo može da zvuči – posao predsednice/O³ osobe nije lak, ali su zato nagrade isto toliko velike (ovde možeš slobodno da zakolutaš očima jer znam da nema šanse da ti pokažem koliko će ti sve ovo biti korisno u budućnosti).

Ovime smo pokrili najbitnija zaduženja predsednice, to jest O³ osobe. Dakle, ona mora na sednici (a zapravo uvek i svuda) da motiviše, inspiriše, usmerava, balansira, zaključuje i sprovodi.

Što se tiče toga ko treba da bude predsednica, idealno je da to bude osoba iz III godine (to jest iz II ako je u trogodišnjoj školi) – dovoljno je dugo tu da poznaje situaciju u školi, a nema frku oko mature, priprema za fakultet, života posle škole itd. Ovo je naravno idealna situacija, i nikako ne treba da bude glavni faktor u biranju.

Ono što treba da tražite u predsednici je **spremnost i entuzijazam za konkretnim radom**. Lepo je ako ima prethodno iskustvo, lepo je ako je duhovita, jako je lepo ako vas inspiriše – ali mora da se zna da ona ima zaduženje da postigne onaj glavni cilj parlamenta, i samim tim mora da se jasno vidi da ona želi da radi konkretno!

7.5 - POTPREDSEDNICA

Na papiru potpredsednica kao da ne radi ništa dok ne zagusti, to jest dok ne treba da zameni predsednicu. Ali, ona može imati itekako važnu ulogu:

Prvo, ona se na određeni način nalazi negde između predsednice i ostalih članova parlamenta: ne vodi sednicu, ali kao i kod predsednice, za nju se vezuje određena doza dodatnog poverenja i očekivanja – jer, ona bi trebalo da bude neko vrlo aktivan u parlamentu, ko dosta pomaže predsednici.

Dalje, jako je dobro kada je potpredsednica neko iz suprotne smene – samim tim, ta smena se oseća dodatno zastupljena u parlamentu, a isto tako ovime se dobija osoba koja je sigurniji izvor informacija i dešavanja iz suprotne smene i neko ko je po potrebi odgovoran za nešto važno što treba da se uradi u toj smeni.

I treće, kako je idealna godina za predsednicu treća, samim tim je za potpredsednicu idealna druga. Jer, sve ovo vreme, potpredsednica uči uz predsednicu kako se vodi sednica, organizuju akcije i radi sve ostalo u parlamentu. Naredne godine stara predsednica razmišlja o maturi i budućnosti, a potpredsednica je sa svim sakupljenim iskustvom odličan kandidat da preuzme tu odgovornost

7.6 - SEKRETAR

Sekretar se bavi onom tehničko-administrativnom stranom parlamenta (znam, zvuči smor, ali bitno je): vođenje zapisnika na sednicama, formulisanje odluka i podnošenje sekretaru škole itd. Jako je bitno da imate pisani trag vašeg rada, jer vas on ne samo štiti od svih mogućih rekla-kazala trenutaka (koji su posebno česti sa nesaradljivim direktorkama), već vas i drugima (a i vama samima) predstavlja ozbiljnije (kada odeš kod direktorke sa iskucanom i potpisanom odlukom parlamenta, na osnovu te i te tačke statuta parlamenta, imaš daleko veće šanse nego sa otprilike rečenicom „Mi iz parlamenta bismo nešto ‘teli!’“.

U slučaju da nemaš nekog ko će voditi te papire, to će onda raditi predsednica ili O³ osoba, ali neko drugi mora da vodi zapisnik na sednicama – one su previše haotične da bi ih ista osoba vodila i zapisivala šta se dešava.

7.7 - OSTALA ZADUŽENJA I TELA

To je to što se tiče zaduženja u parlamentu. Sve ostalo što smislite, bilo da su formalna tela, odbori ili druga zaduženja, treba da bude tu sa jasnim ciljem – što veća funkcionalnost parlamenta, radi postizanja što uspešnijih konkretnih akcija. Predložiću ovde samo jedno telo koje smo mi imali, jer se nama pokazalo jako korisno u radu – ako procenite da bi vas omelo, naravno nemojte da ga formirate. U pitanju je **savet parlamenta**:

Savet se sastoji od predsednice, potpredsednice i 8 članova iz parlamenta – od toga 4 čine po jedna osoba iz svake godine, a ostalih 4 može biti iz bilo koje godine. Savet nema pravo bilo šta da odlučuje, ali itekako ima svoje prednosti:

Prvo, on se sastaje jednom nedeljno, nezavisno od parlamenta. Samim

tim, u njega će ući više motivisani ljudi, spremni da posvete više vremena parlamentu, i na njih bi trebalo da možeš da se više osloniš. Drugo, u njemu se nalazi barem po jedna osoba iz svake godine, što znači da imate odličan izvor informacija i kontakt sa svakom godinom (a i svako u parlamentu i van njega onda zna da je njegova godina zastupljena, jer ima barem jednog predstavnika u savetu). Ovime se takođe rasterećuje obaveštavanje (posebno za sednicu parlamenta), jer dovoljno je da predsednica parlamenta javi svakom članu saveta za sednicu, a oni dalje mogu da obaveste učenice u svojoj godini, umesto da ona to sama radi.

Za kraj, on daje mogućnost da zajedno uradite izuzetno moćan brainstorming i Analizu Okruženja – jer, imate nekog iz svake godine ko će govoriti iz svoje perspektive, što daje jedan dobar i širok izvor ideja i informacija. Ovako dolazite na sednicu parlamenta sa daleko boljom idejom o čemu je bitno da se priča, koliko je šta realno itd. (ovde je jako važno biti oprezan da se Savet ne pretvori u telo koje mora da se sluša i koje radi na svoju ruku nešto što nije dogovoreno na parlamentu ili slično. Samo se na sednici parlamenta mogu donositi odluke, a savet je tu da pomogne da one budu što bolje i da vode do što konkretnijih akcija.)

Ovime smo prešli preko svega što možemo zateći u parlamentu. Sada ćemo da vidimo šta je još potrebno da bi parlament funkcionisao.

7.8 - USLOVI ZA SEDNICU

Da bi se sednice parlamenta održavale, potrebno je da imaju mesto na koji može da dođe dovoljan broj članova parlamenta.

Po zakonu, škola mora da vam obezbedi prostor za održavanje sednica. U realnosti, to zavisi od više faktora. Sretao sam i škole u kojima direktor nije želeo da učenicima omogući korišćenje učionica, jer je mislio da je parlament glupost.

U svakom slučaju, i ovaj problem je rešiv. Naravno, iskoristićemo Procenu:

Problem: nedostatak uslova za održavanje sednica parlamenta

Cilj: stvaranje uslova za redovno održavanje sednica parlamenta

Ovaj problem i cilj ćemo koristiti u celom ovom segmentu, a zadatak je:

- 1) Obezbeđivanje učionice za sednicu.
- 2) Održavanje sednice u dvorištu škole
- 3) Održavanje sednice u parku blizu škole

I tako dalje. Već znaš iz prethodnih primera zašto nisam stavio da je potrebna *prostorija*, već mesto za sednicu parlamenta. Naizgled normalna rečenica kao „treba nam učionica za sednicu“ može da ti usmeri razmišljanje isključivo u smeru nalaženja učionice, što ponekad zaista nije moguće. Što se tiče vremena održavanja sednice, međusmena se do sada pokazala kao najjednostavnije i najrealnije rešenje. Možete držati sednicu i uveče, ili vikendom, mada to zahteva dodatnu motivaciju kod većeg dela članova parlamenta.

Dodaćemo tu zadatak: *Obaveštavanje svih članova ____ o sednici parlamenta*. A u ono ____ ide način (ili više njih) obaveštavanja. Knjiga obaveštenja sama po sebi je retko kad dovoljna, jer svi smo mi zaboravni i puni obaveza, te se trudi da na odmorima najuriš ostale parlamentarke i obavestiš ih o sednici, ili im svima pošalješ SMS (u tom slučaju možda razmišljaj i o nekom prepaid paketu sa dosta besplatnih poruka.). Obaveštavanje preko Facebook grupe može da bude dobro rešenje, ako znaš da članovi parlamenta koriste (redovno!) Facebook, mada imaj u vidu ovo pravilo:

Što je obaveštenje dalje od ličnog i direktnog, ono ima manju snagu.

Ovo naravno ne znači da svaki put treba svakog lično da uhvatiš za rukav i uručiš svečani poziv na njegovo ime za sednicu. Ako se većina učenica pojavi nakon što je obaveštenje za sednicu prošlo u knjizi obaveštenja, onda je to dovoljno. Međutim, ako se ne pojavljuje dovoljno parlamentarki, razmisli zašto se ne pojavljuju (nisu motivisane, vreme im ne odgovara...) i pređi na adekvatno direktnije obaveštavanje. Ako se više puta ne pojave, pokreni ovu temu na sednici parlamenta.

Ovome smo posvetili više prostora jer isti principi važe i za obaveštavanje ostalih učenica o akcijama, kao i za sve druge tipove obaveštenja, plakata itd.

Dalje, potrebno je da parlament ima **statut** – dokument na osnovu kojeg će funkcionisati. U slučaju da kod tebe parlament postoji, ili radite ali nemate statut, imaš mogućnost da na www.gradjanske.com, web sajtu

Građanskih inicijativa, preuzmeš primerak statuta u koji ćeš samo dodati ime svoje škole.

Za kraj smo ostavili jedan od najčešćih problema na sednici – **stvaranje radne atmosfere**, iliti disciplina. Toliko puta sam čuo žalbe parlamentarki da kada konačno uspeju da ubede ljude da dođu u parlament, na sednici nastane ludnica u kojoj svi pričaju u glas, niko nikog ne sluša i slično. Već smo prilikom priče o Analizi Okruženja dodali pitanja kojima možeš da ustanoviš kakvi su trenutno atmosfera i način rada na sednicama. Ne postoji univerzalno rešenje za tako kompleksno pitanje kao atmosfera na parlamentu, ali ću ti ponuditi jedno ili dva koja ti svakako mogu pomoći:

Sastanci sa parlamentarkama pojedinačno ili u malim grupama. Teško je objasniti 30 ljudi koji se deru u parlamentu zašto ne treba da se deru – osim što te ne čuju, svako od njih ima neki svoj razlog zašto se tako ponaša, i teško je svima odjednom odgovoriti.

Međutim, svi su oni iz nekog razloga u parlamentu. Probaj da prepoznaš one koje deluju više motivisano za konkretan rad, i nađi se prvo pojedinačno ili u malim grupama sa njima, pa onda sa svima ostalima (sa što više njih stigneš, to bolje).

Na ovim mini-sastancima pričajte o stanju u parlamentu, uradite zajedno Osnovni Akcioni Plan i Analizu Okruženja i napravite dogovor za ponašanje na sednicama. Ovime dobijate više stvari: prvo, imaćete zajednički urađen plan, što će vas dodatno motivisati i malo više zbližiti. Drugo, iz tih planova sa različitim ljudima vaš parlament će imati jednu odličnu generalnu Analizu Okruženja, kao i veliki Osnovni Akcioni Plan. Treće, dogovorom o ponašanju ćete imati daleko veće šanse da na sednicama bude radna atmosfera (ovde budite svesni da se i ponašanje vežba, te da je sasvim normalno ako ne uspete odmah da se ne derete u sav glas).

7.9 - CAKE ZA SEDNICU

- Utvrđivanje ko je prisutan na sednici radite dok se svi okupljaju. Ovime se dobija više vremena za rad i izbegava se da svi čekaju sa početkom dok budu pojedinačno prozvani.

- Koristite što više možete tablu ili velike papire na kojima zapisujete

šta se dešava tokom sednice. Ovo podstiče na konkretan rad i omogućava da svi imaju pregled kako teče sednica, o čemu se raspravlja, kome je dodeljeno koje zaduženje itd. Isto tako, na kraju sednice kada svi vide šta je sve ispisano imaće bolji osećaj koliko se konkretno uradilo.

- Na jednom delu table zapišite ProCeNa, KaŠiKa, ?>!, Konkretizovanje i Sredstva velikim slovima, tako da tokom diskusije i planiranja stalno imate podsetnik na koji možete da se osvrnete i vidite da li vam nešto fali.

- Završite sednicu sa aplauzom, kojim ćete označiti da ste dobro radili. Ovo je dobro kako za dugoročno održavanje atmosfere, tako i za procenu koliko ste dobro radili - što je iskreniji i glasniji, to bolje.

Bližimo se polako kraju! Sad ćemo pogledati kako da se nosimo sa spoljnim saveznicima - kao i kako da ih načinimo saveznicima ako to nisu, ili se nosimo sa njima ako to trenutno ne mogu da budu. Nakon toga nam sledi pregled vanrednih situacija i gotovi smo!

8 - SPOLJNE SAVEZNICE

8.1 - PROFESORKE I PEDAGOZI

Prilikom mojih poseta parlamentima po Srbiji, iznenadio sam se koliko su neke od profesorki ili pedagoga uključeni u rad parlamenata. Dolezile bi na sednice, pokušavale da motivišu učenice, pomagale u organizovanju akcija itd.

Međutim, imao sam i nekoliko ovakvih situacija: na sednicu bi došla profesorka i koristila rečenice tipa „Deco, morate da se motivišete i organizujete, vi možete mnogo toga da postignete!“. Na to bi parlamentarke uglavnom spuštale pogled i suzdržavale se od kolutanja očima, čekajući da se govor završi. Jer ono što čuju je tačno i očigledno: da, treba da se motivišu, da, treba nešto da urade. Ali, ton kojim profesorka to govori je otprilike sledeći „Ja bih vam rekla šta i kako, ali nisam baš sigurna kako tačno izgledaju „šta i kako“, pa ću vam sve ovo govoriti istim onim tonom kojim stariji ljudi govore da omladina treba lepo da se ponaša i bude vredna, bez da zvuče kao i da oni zaista veruju u to što govore i da daju neki zaista konkretan savet.“

Onda posle sastanka odem u kancelariju sa tom profesorkom da rezimiramo utiske i tu mi se ona poveri koliko bi volela da može skroz iskreno da kaže pred učenicama sve što misli, ali em ne može zbog profesorskog kolektiva da preglasno stane na njihovu stranu, em ni sama nije sigurna kako tačno da im pomogne.

Dakle, iako ima profesorki spremnih da pomognu, moraš biti svesna da zbog njihovih interesa i kolektiva u kojem su, to mogu da urade samo do određene mere. Isto tako, kao i tebe, njih verovatno niko nije detaljno (ili uopšte!) podučavao kako parlament funkcioniše i kako može da bude još bolji.

Ono gde oni sigurno mogu da ti pomognu je da se zalažu za parlament kod profesorke i direktorke, kao i da vam ukažu na neke stvari kojih možda niste svesni – jer, seti se, one su u profesorskom kolektivu). Ipak, isto tako nemojte njihovom mišljenju davati neopoziv značaj, jer baš zato što su one u profesorskom kolektivu one i pod njegovim uticajem moraju da neke svoje stavove iznose opreznije ili da možda čak i pokušaju da vas odgovore od nečega što vi mislite da je dobra ideja.

Na stranu ovih entuzijasta, **sve profesorke su potencijalni saveznici parlamenta!** Sve zavisi od osobe do osobe, ali ono što dele kao lični interes i motivaciju je njihov predmet. Malo koja profesorka se neće radovati kada vidi da neko želi da napravi sekciju, radionicu ili neku akciju koja uključuje **njen predmet**. Koliko će konkretno pomoći u takvoj akciji je već druga stvar, ali u najmanju ruku će zauzeti pozitivniji stav prema vama – **a pozitivan stav vama diže ugled u školi i pred direktorkom, što vam omogućava da sutra postignete još više.**

A šta raditi ako imate problem sa nekom profesorkom?

U osnovi ćeš se susretati sa dve vrste problema s profesorokama – **problemima u njihovom radu i problemima u odnosu sa parlamentarisanjem.** Iako ćemo ove profesorke zvati problematičnim, **nemoj da polaziš od toga da je problem nužno baš u njima** – neretko se vama samo tako čini, a problem je zapravo u nečemu drugom što se ne vidi na prvi pogled. U svakom slučaju, počecemo od prvog problema, budući da nema te škole u kojoj se neće zateći makar jedan takav primer.

1) **Problem u radu profesorke:** Odnosi se na sve što učenicima može smetati – prestroga ili nefer tokom časa ili ocenjivanja, samo diktira ili nerazumno predaje i slično.

Prvo je bitno proceniti, uz pomoć svega što smo do sada usvojili, zašto i kako se tačno profesorka ponaša, koji bi bili njeni interesi, kako joj pristupiti u komunikaciji itd. Zatim postoje u osnovi dva rešenja problema:

a) **Rešenje sa profesorkom** – u ovom slučaju, profesorka je uključena u rešenje. To može da bude razgovor s njom o njenom načinu rada, organizovanje dodatne nastave ako je potrebna i sl. Koja god da je situacija, **ako profesorki pridete sa pozitivnim stavom, tretirajući je kao osobu, s poštovanjem, daleko je veća šansa da se nešto dogovorite.** Isto tako, nije loše da se zajedno kao odeljenje prvo dogovorite o čemu ćete pričati sa njom, pa joj na odmoru u ime odeljenja priđe jedna ili dve osobe. Ovako se izbegava situacija u kojoj profesorki celo odeljenje odjednom nešto traži, a ona možda nema dobar odgovor u tom trenutku i zato zauzme više odbramben ili negativan stav prema vašem predlogu, i onda nastane dodatni problem. Međutim, budući da nakon pojedinačnog razgovora ona verovatno pokrenuti tu temu na času, jako

je bitno da prethodno svi znate na koju stranu želite da gurate priču. Isto tako, u toj pripremi za grupni razgovor s njom, jako je važno da se dogovorite da nekoliko ljudi (po mogućnosti onih koji su joj draži) vodi razgovor dok su ostali što je moguće tiši, i da jedine upadice budu konstruktivni komentari – time izbegavate eksplozivne reakcije kada ona npr. kaže da vaš predlog ne može da prihvati, što može njoj da bude „dokaz“ da ste vi neozbiljni.

Jedna od stvari kojoj svakako možete da tražite profesorki je **da drži dodatnu nastavu za sve koji imaju problem sa predmetom**. Naravno ovaj predlog ćete upakovati tako da ima smisla u odnosu na trenutni problem s njom, ali suština je ista: **Ako pokažete da želite da uložite dodatni trud u njen predmet**, čak i ako vas odbije, u najmanju ruku ćete steći od nje malo dodatnog poštovanja koje možda sutra čak i promeni njen pristup prema vašem odeljenju.

b) **Samostalno rešenje** – u slučaju da je profesorka toliko problematična da se sa njom ne može komunicirati (**a uvek prvo ozbiljno razmotrite mogućnost da s njom da komunicirate**), moraćete da sami nađete rešenje problema. Ovde ljudima u glavnom padaju na pamet žalbe razrednoj ili direktorki, traženje da im se promeni profesorka itd. Ti metodi ponekad upale, ali u međuvremenu se propušta prilika za jedno daleko konstruktivnije rešenje: **dodatna nastava ili sekcija koju vode učenice**. Naime, ukoliko bi vam problem rešila ili olakšala dodatna nastava, a profesorka ne želi da je drži, možete da zamolite učenice kojima taj predmet ide da odvoje malo vremena i pomognu. Ovo onda postaje i akcija parlamenta (čime parlament stiče ugled), a može mnogo da pomogne svima u odeljenju, budući da učenje zajedno, ako mu se dobro pristupi, daje odlične rezultate.

2) **Problemi u odnosu sa parlamentarisanjem**: Sećam se, kada smo mi počinjali sa radom u našem parlamentu, imali smo razno-razne situacije, kao npr. kada bi pukla sijalica na času, profesorka bi dobacila „Hoće možda parlament da zameni sijalicu?“ Ja lično nisam doživio veće neprijatnosti od toga, pa je rešenje u mom slučaju bilo da istrpim neko vreme dok profesorka nije uvidela da parlament ima poentu, ali znam za primere kada su učenice, zbog toga što su u parlamentu, dobijale nepravedan tretman, lošije ocene itd.

Šta raditi u ovakvim situacijama? Opet, prvo i pre svega dobro analizirajte situaciju, zašto se profesorka tako ponaša, šta misli o parlamentu i

vama lično itd. Ovo sam namerno nazvao problem u *parlamentarisanju*, jer iako se tebi možda čini da profesorka ima problem direktno sa tobom ili nekom drugom parlamentarkom, možda njoj zapravo smeta nešto u radu parlamenta.

U svakom slučaju, kada definišete šta je tačno problem, možete ga rešavati, kao i u prethodnom slučaju, **direktno** ili **samostalno**. Direktnan pristup je ovde posebno dobar, jer je zapravo onaj koji profesorka najmanje očekuje. Šta misliš šta bi se desilo kada bi parlamentarka (ili više njih sa problemom) prišla profesorki sa poštovanjem i iznela joj da bi volela da zna da li su ona ili parlament uradili nešto pogrešno, da li ju je nekako uvredila, da li postoji neki problem u tome što radi u parlamentu? Velika je šansa da iz takvog razgovora izađete sa mnogo normalnijim i prijatnijim odnosom (što nikako ne znači da se on ne može pogoršati – moraćeš stalno da budeš oprezna u ponašanju i komunikaciji sa problematičnim profesorkama). Ovde ću dodatno naglasiti da ovaj razgovor (prvo) treba da vodiš nasamo sa njom - možeš i sama da pretpostaviš kako ona sve može da reaguje ako je „pobediš“ u raspravi pred celim odeljenjem.

U slučaju da ne postoji direktno rešenje, spremi se da s jedne strane trpiš i što bolje (to jest manje) reaguješ na provokacije na času, a paralelno razmišljaj kako možeš samostalno da rešiš problem (npr. da pričaš sa razrednom ili direktorkom da pričaju sa profesorkom itd.). Ponoviću, ovde direktnan razgovor sa profesorkom zaista može da da neočekivano dobre rezultate.

8.2 - SEKRETAR ŠKOLE

Pričali smo da je sekretar parlamenta bitan jer mora da postoji pisani trag vašeg rada. Da bi sve što radite bilo zaista zvanično, svaku vašu odluku, molbu, žalbu, izveštaj i sve ostalo što može da bude na papiru (a sve može da bude na papiru) **treba da odnesete do sekretara škole da on lupi pečat i zavede vaš dokument**.

Ovo mora da vam **pređe u naviku**. Kada redovno zavodite dokumenta, prvo šaljete svima poruku da ste ozbiljni u svom radu, a zatim, u svim vanrednim i drugim situacijama vi imate zvaničnu odluku i stav na osnovu koje direktorka ili neko drugi moraju da reaguju (i samim tim mnogo im je teže da vas ignorišu, da se igraju rekla-kazala i slično).

Sekretaru, kao i svima, pridite sa poštovanjem i pitajte kako možete

da joj pomognete da ona vama što bolje pomogne: Kako da formulišete vaše odluke, šta mora da bude na njima, da li je potrebno da nabavite posebnu fasciklu za vaša dokumenta itd. Budući da ćete poprilično često posećivati sekretara, trudite se da imate što bolji odnos s njom – ona može da vam bude i izvor tehničkih, pravnih i svih drugih bitnih informacija o funkcionisanju škole.

8.3 - ŠKOLSKI ODBOR

Novom izmenom zakona parlament ima pravo da bira svoje predstavnike koji ne samo što mogu da prisustvuju sednicama školskog odbora već i da glasaju po određenim tačkama. Budući da je taj deo zakona konfuzno napisan, neki ga mogu namerno tumačiti kao da učenici nemaju pravo glasa u školskom odboru.

Prvo, **vi imate pravo glasa po određenim tačkama**. Nemate pravo da glasate po pitanju donošenja finansijskog plana, izbora direktora, žalbi na odluke direktora, usvajanju određenih izveštaja i u još nekim sličnim situacijama, **ali u gotovo svemu ostalom što se tiče dešavanja u školi imate pravo glasa (na kraju ovog poglavlja je izdvojen relevantan član zakona)!**

Čak i da vam zabrane da glasate, vaše prisustvo je itekako bitno, iz više razloga. Prvo, time **pokazujete da ste jaki i ozbiljni**. Ako ste redovni na sednicama školskog odbora, ostatak odbora će uvideti da parlament funkcioniše i tretiraće ga sa dodatnim poštovanjem. Imajući to u vidu, **vi možete da vršite uticaj**, jer čak i ako nemate pravo glasa, verovatno imate pravo da se javite po određenim tačkama i iznesete stav parlamenta, što itekako može da utiče na tuđe odluke. Ovo znači da možete (i morate!) da steknete saveznike u školskom odboru, jer budite svesni da je odbor taj koji je najviše telo u školi, čak i iznad direktorke! Au slučaju da vam ne daju ni pravo da se javite da nešto kažete, dobro je da budete na sednicama jer ste time **u toku sa dešavanjima u školi**.

Pretpostavićemo da u najmanju ruku imate pravo da iznesete svoje mišljenje na školskom odboru, bez obzira da li možete da glasate ili ne. Ovdje je bitno balansirati koliko i kako ćete se javljati – evo nekih generalnih vodilja:

- **Uvek izvestite odbor koje sve akcije radi parlament**. Ovime stičete dodatno poštovanje i moguću podršku za vaše akcije. Tražite da se u dnevni red

uvek uvrsti i tačka o radu parlamenta. Naravno, ako nije pametno još obavestiti za neku akciju koja se planira, onda nemojte, ali ako nema razloga da skrivate, obavezno izvestite.

- **Čuvajte javljanje za najbitnije teme.** Ne morate da se javljate na apsolutno svaku temu, već na one koje su vama najbitnije. Što se češće javljate, manje će se ozbiljno razmatrati vaše reči (jer se stiče utisak da vam je bitnije samo da nešto kažete, umesto da iznesete validan argument).

- **Tražite poštovanje.** Pokažite da možete da se naglo zainteresujete i javljate na svaku temu, ukoliko vas ne tretiraju sa poštovanjem na sednici. Nastupite i zahtevajte da vas tretiraju kao ravnopravne članove školskog odbora. Nikako ne zaboravite da **ovo podrazumeva da i vi poštujete druge!**

Postoji još jedan razlog zašto je bitno iznositi svoje akcije na školskom odboru. Naime, postoje situacije u kojima će direktorka nekom od parlamentarki u četiri oka da kaže da imate njenu podršku za tu i tu akciju, ali će kasnije odjednom da zaboravi da je bilo šta podržala ili će da nalazi razne izgovore zašto vam nije pomogla. Međutim, **sve što se iznese na školskom odboru ide u zapisnik**, i direktorka mora nekako da se izjasni povodom vaše molbe ili zahteva. Nakon toga ćete imati na papiru to da li vas je podržala ili ne.

Ukoliko nemate pravo prisustvovanja ili glasanja na sednici, nabavite kopiju Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (i obavezno proverite da je to najnovija verzija, iz 2010. godine!). Kopiju možete naći na sajtu ministarstva prosvete (www.mp.gov.rs) ili ukucajte Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja 2010 u Google, a evo i ovde izdvojen relevantan član na koji treba da se pozovete:

Nadležnost organa upravljanja

Član 57.

Organ upravljanja ustanove:

- 1) donosi statut, pravila ponašanja u ustanovi i druge opšte akte i daje saglasnost na akt o organizaciji i sistematizaciji poslova;
- 2) donosi predškolski, školski, odnosno vaspitni program (u daljem tekstu: program obrazovanja i vaspitanja, razvojni plan, godišnji plan rada, usvaja izveštaje o njihovom ostvarivajnu, vrednovanju i samovrednovanju;
- 3) utvrđuje predlog finansijskog plana za pripremu budžeta Republike Srbije;
- 4) donosi finansijski plan ustanove, u skladu sa zakonom;
- 5) usvaja izveštaj o poslovanju, godišnji obračun i izveštaj o izvođenju ekskurzija,

odnosno nastave u prirodi;

6) raspisuje konkurs i bira direktora;

7) razmatra poštovanje opštih principa, ostvarivanje ciljeva obrazovanja i vaspitanja i standarda postignuća i preduzima mere za poboljšanje uslova rada i ostvarivanje obrazovno-vaspitnog rada;

8) donosi plan stručnog usavršavanja zaposlenih i usvaja izveštaj o njegovom ostvarivanju;

9) odlučuje po žalbi, odnosno prigovoru na rešenje direktora;

10) obavlja i druge poslove u skladu sa zakonom, aktom o osnivanju i statutom.

Organ upravljanja donosi odluke većinom glasova ukupnog broja članova.

Sednicama školskog odbora prisustvuje i učestvuje u njihovom radu predstavnik sindikata u školi, bez prava odlučivanja.

Sednicama školskog odbora osnovne škole prisustvuju i učestvuju u njihovom radu dva predstavnika učeničkog parlamenta, bez prava odlučivanja.

Sednicama školskog odbora srednje škole kada školski odbor odlučuje po pitanjima iz člana 57. stav 1. tač. 3), 4), 5), 6) i 9) prisustvuju i učestvuju u njihovom radu dva predstavnika učeničkog parlamenta, bez prava odlučivanja.

Školski odbor srednje škole sastaje se u proširenom sazivu kada razmatra i odlučuje o pitanjima iz člana 57. stav 1. tač. 1), 2), 7) i 8).

Prošireni sastav uključuje dva punoletna učenika koje bira učenički parlament škole.

Za obavljanje poslova iz svoje nadležnosti organ upravljanja odgovara organu koji ga imenuje i osnivaču.

Različiti su izazovi sa kojima ćete se susretati u parlamentu, od kojih su neki vanredne situacije koje mogu dosta da vas uzdrmaju. Pogledaćemo dva tipa vanrednih situacija: **Izbori za parlament** i **Vatra u zamku**. Izbori se nalaze u ovom delu budući da i kada su redovni, uvek su vanredna situacija, jer dovode do velike promene u parlamentu. Pogledaćemo prvo njih:

9.1 - IZBORI ZA PARLAMENT

Jedna od situacija s kojima sam se neretko susretao je parlament koji ne funkcioniše zato što je predsednica neko ko je sa par uverljivih reči došla na funkciju i onda se nije pojavila ni na jednoj sednici parlamenta. Prvo ćemo napraviti generalni pregled i savete za izbore, tako da koliko god možete unapred izbegavate situacije sa lenjom predsednicom, a onda ćemo pogledati šta treba raditi u vanrednim situacijama.

Prvo, najbolje bi bilo da redovni izbori budu početkom drugog polugodišta. Postoji više razloga za ovo:

1) **Na početku školske godine je haos**. Svi se navikavaju na nov raspored, nove predmete, nove profesore, a prvaci tek ne znaju gde se nalaze. Praviti izbore u ovakvoj atmosferi znači da postoji dosta veća šansa da na zaduženja budu izabrane pogrešne osobe.

2) **Ako je predsednica IV godina, ona će u drugom polugodištu da bude u haosu oko maturiranja** i imaće daleko manje vremena da se bavi parlamentom, i samim tim parlament bi pola godine bio u najboljem slučaju polu-funkcionalan.

3) U prvom polugodištu **potpredsednica ima priliku da radi zajedno sa predsednicom, da takoreći uči zanat** i priprema se da preuzme zaduženje kada dođu izbori na polugodištu. Ovime se obezbeđuje kontinuitet u radu parlamenta.

Sada ti je još jasnije zašto je idealno da se izabere predsednica iz III i potpredsednica iz II godine. Za godinu dana kada budu novi izbori, predsednica će taman da krene da se bavi svojom maturom, a potpredsednica će imati godinu dana rada i sakupljenog iskustva s kojim može spremno da preuzme zaduženje predsednice.

Ovo ne znači da potpredsednica mora da postane predsednica! Ako

je još neko podjednako (ili više) radio tokom godine, ili potpredsednica shvati da to ne želi, ili koji god da je validni razlog u pitanju, neka neka druga osoba bude izabrana.

No, šta raditi u vanrednim situacijama? Evo nekoliko saveta ako smatraš da moraju što pre da se održe izbori, bilo zato što je trenutna predsednica nesposobna ili zato što parlament ne postoji ili pak generalno ne funkcioniše.

Prethodno direktno razgovaraj sa svim delegatima odeljenja o novim izborima: Kao što rekoh, na izborima se često događalo da neko koga parlamentarke prvi put vide održi uverljiv govor, bude izabrana za predsednicu i onda ne radi ništa. Ako se planiraju novi izbori, morate pre njih da pridete svim delegatima za vreme odmora i pričate sa njima o izborima i objasnite im koga želite da kandidujete i zašto. Ovime ćete pokazati da vam je stalo do parlamenta i bićete daleko sigurniji da će ti ljudi sutra glasati za vaše kandidatkinje. **Posebno obrati pažnju na prvake**, koji nemaju nikakvu ideju kako izgleda parlament u gimnaziji i zato su još skloniji da poveruju slatkorečivim govorima nesposobnih ljudi.

Prilikom izbora neka više ljudi predloži vašeg kandidata. Postoji opcija da se neko sâm kandiduje, ali isto tako mora da može neko da predloži drugu osobu. Ako vas nekoliko predložite istu kandidatkinju i navedete zašto bi ona bila dobra za to zaduženje, to će pokazati svima da ona ima vašu podršku i da nije neko ko je samo došao da dangubi.

U slučaju da trenutna predsednica ne obavlja kako treba svoje zaduženje, pre nego što razmislite o smeni, **uvek prvo procenite situaciju:** Da li je zaista nesposobna baš ona, iz kojih razloga ne radi svoj posao itd. Možda se ispostavi da bi želela puno da uradi kada bi verovala da ima nekoga u parlamentu ko bi joj pomogao, ali joj do sada niko nije direktno prišao. U svakom slučaju, ništa ti ne škodi da joj priđeš i da popričate o trenutnoj situaciji.

Međutim, ako se ispostavi da je ona zaista želela samo funkciju, onda nemojte da se plašite da je smenite. Ovde su jako bitne dve stvari

1) **Da dobiješ podršku ljudi koji žele da rade u parlamentu:** Ako sama pokrećeš inicijativu za smenu, velika je šansa da ćeš drugima izgledati

kao da ti samo želiš da zauzmeš funkciju. Međutim, razgovorom sa parlamentarkama možete da se dogovorite kako da složno nastupite, sa jakim razlozima za smenu predsednice i vašim predlogom za budući rad parlamenta.

2) **Da se ta smena desi na što bezbolniji način:** Možda predsednica npr. ni ne želi više da obavlja tu dužnost, samo nije htela da podnosi ostavku. Budući da smena vrlo često imaju svoje negativne trenutke (prozivke na sednici, lične uvrede, optuživanje ko koliko jeste ili nije radio), bitno je da njih bude što je manje moguće. Jedan od načina da se to postigne je da se dobro osmotri situacija, što uključuje i, ponavljam, priču sa trenutnom predsednicom (naravno, nećeš u priči s njom spominjati njenu smenu, jer ona može odjednom da postane vrlo vredna)

Ovime smo prešli najbitnije aspekte izbora. Sada ćemo pogledati i onaj drugi tip vanrednih situacija.

9.2 - VATRA U ZAMKU

Vatrom u zamku podrazumevamo svaku situaciju koja može da uzdrma atmosferu i slogu u parlamentu. Recimo da parlament treba da izabere učenicu koja će na nekom događaju da predstavlja školu. Vi izaberete osobu najbolju za to, ali nju ne voli direktorka, koja ti prilazi sa predlogom da izaberete nekog drugog (koga baš ona voli). Ti (to jest predsednica) si sada u situaciji gde možete da izgubite podršku direktorke za buduće akcije u slučaju da ne prepraviš izbor, ali da bi išla ta druga osoba moraš ili da je pošalješ na prevaru, ili da naglo sastaješ parlament, objašnjavaš zašto je taj lošiji izbor zapravo bolji itd.

Ovakve i slične situacije su veliki izazovi i iskušenja, ali je najbitnije zapamtiti jednu stvar: **Dogovor u parlamentu je svetinja.** Možemo da se raspravljamo i svađamo koliko hoćemo do trenutka glasanja, ali nakon glasanja smo složni u našoj odluci, i to je ono što parlamentu daje snagu. Ovo ne znači da ne možete na narednoj sednici da dogovorite nešto drugačije, ali ono što je trenutni dogovor mora da ima najveći prioritet i snagu. **Ovime se čuva atmosfera (i poenta!) parlamenta, i on ostaje jedan čvrst zamak u kojem se učenici osećaju sigurno.**

Za kraj,

Kada sam bio pri kraju pisanja ovog priručnika, održao sam sastanak sa jednom grupom parlamentarki i parlamentaraca iz više škola u Beogradu. To je bio prvi u nizu brojnih sastanaka, to jest časova: zajedno smo počeli projekat škole aktivizma – mesta gde će se parlamentarisanje vežbati baš kao košarka ili crtanje ili aikido.

Uzbuđen sam i pomalo uplašen povodom ovog projekta, kao đak prvak na prvom danu škole, mada bi mnogi rekli da sam ja u toj našoj školi pre nekakav profesor i direktor. Međutim, ja sam podjednako učenik koliko i svi drugi polaznici – koristeći ovaj priručnik kao udžbenik, zajedno ćemo razmatrati i testirati sve ove tehnike, principe i vežbe. Iskreno, nisam siguran kako će proći, ali sam svakako uporni optimista.

Jer, smatram da i ovaj priručnik treba da se posmatra kao i košarka i parlamentarisanje: nešto što se često vežba, radi, menja, nadograđuje, u čemu će biti i pobjeda i poraza. Napisao sam ga najbolje što sam mogao u datim okolnostima i od srednjoškolke i srednjoškolaca kojima sam pokazao sam dobio super kritike. Međutim, kao što znamo, tek kada se naše ideje susretnu sa realnošću možemo da vidimo koliko su zaista dobre.

Zato bi mi jako značilo da sva tvoja iskustva sa primenom ovog priručnika, kao i zamerke, ideje, sugestije i bilo šta što ti padne na pamet, sastaviš u jedan email i pošalješ mi na relja.dereta@gmail.com. Iz tih sugestija i iskustava ću pokušati da napišem što bolju narednu verziju priručnika.

Želim ti puno sreće u tvom radu i ostavljam ti za kraj jedan citat od čuvene antropološkinje Margaret Mid: „Ne treba sumnjati da mala grupa mudrih, posvećenih ljudi može da promeni svet. Uostalom, uvek je tako bilo”.

PARLAMENTARISANJE – veština koja se vežba! Sastoji se od akcija, *sastanka* i *pratećih zaduženja*. Ove tri stvari, i uopšte parlamentarisanje, se uspešno rade uz pomoć dve veštine koje moraju stalno da se vežbaju: *komuniciranje* i *organizovanje*.

AKCIJA - svaka aktivnost koja ima za cilj poboljšavanje stanja učenika u školi

SASTANAK - Svako okupljanje s nekim ciljem

PRATEĆA ZADUŽENJA – sve što mora da se uradi da bi akcija ili sastanak bili uspešni

PROCENA– tehnika pomoću koje će svaka tvoja aktivnost biti dobro smislena. Ona pomaže u utvrđivanju šta, kako i zašto treba da se radi. Sastoji se od *problema*, *cilja* i *zadatka*.

P - Problem – neželjeno stanje koje želimo da promenimo – *Koje je to stanje koje želim da promenim?*

C - Cilj – promena koju želimo da postignemo – *Koju promenu želim da postignem?*

Z - Zadatak – način na koji zelimo da postignemo promenu – *Kako, na koji način, da postignem promenu?* Zadatak (N/Z) je vrlo *konkretan* i *merljiv*, i on je sredstvo/način/akcija kojim se postiže željena promena.

KAŠIKA – Svaka aktivnost/zadatak/prateće zaduženje mora da sadrži tri elementa:

K- Ko? - Ko je **osoba odgovorna** da zaduženje bude ispunjeno?

Š - Šta?– Šta **konkretno** treba da se uradi?

K - Kad?- **Koji je rok** do kojeg zaduženje mora biti urađeno?

NEODREĐENO PODRAZUMEVANJE – naš najveći neprijatelj. Nasuprot njega nas vode dva principa: **?>!** - **POTPITIVANJE UMEMSTO PODRAZUMEVANJA** i **KONKRETIZOVANJE**.

SREDSTVA - Sredstva su sve ono (predmeti, usluge, podrška, dozvola itd.) što je potrebno da bi neka akcija uspeła. *Sredstva nemojte da brkate sa novcem* – on je samo jedno od mogućih sredstava. Tri pitanja prilikom definisanja sredstava:

1) **Šta nama konkretno treba?**

2) **Na koje sve načine to nešto konkretno možemo da nabavimo?**

3) **Ako ne možemo to nešto da nabavimo, šta bi nam sve bilo dovoljno umesto toga?**

AKCIONI TOK MISLI (ATOM) – Tok misli koji te vodi u svakoj tvojoj odluci prilikom parlamentarisanja:

Glavni cilj je što veće poboljšavanje stanja učenika u trenutnim okolnostima. Do ovog cilja vode sve **konkretno akcije**, i fokus tvog odlučivanja je što veći **rad na konkretnim akcijama**. Ti lično uvek po Osnovnom Planu Akcije (OPA!) **radiš na nivoima O² i O¹**, a težiš **koliko je u datim okolnostima moguće ka O³ nivou odgovornosti**.

Sa učenicima ćeš uvek **komunicirati kompletno** tako da oni što više **doprinesu konkretnim akcijama**, a tek onda funkcionalnosti parlamenta, i uvek ćeš težiti tome da se složite što više, to jest **dovoljno**.

OSNOVNI PLAN AKCIJE (OPA!) - tvoj lični plan rada na koji uvek možeš da se osvrneš – sadrži razrađene brojne akcije, kako one velike koje uključuju mnogo ljudi, tako i one koje možeš da uradiš sama. Recept za pravljenje:

Brainstorming – uzeti tri papira, olovku i malo slobodnog vremena:

Papir I: Izlistati probleme (*bez vrednovanja!*), zatim izlistati ideje za akcije tj. zadatke (*bez vrednovanja!*), zatim definisati ciljeve (ciljeve ravnati prema problemima, a akcije prema ciljevima). Dobro osmotriti da li je sve dobro procenjeno

Papir II: Prvo prepisati probleme, ciljeve i zadatke, zatim smisliti još najmanje jednu akciju za svaki cilj koju bi autorka mogla sama da uradi, za kraj proveriti još jednom da li je sve dobro procenjeno

Papir III: Izlistati samo zadatke, zatim otići u detalje – definisati sredstva i način komunikacije sa drugim osobama, konkretizovati prateća zaduženja, iskoristiti Kašiku za definisanje vremenskog plana rada. Na kraju biti ponosna i motivisana Osnovnim Planom Akcije. Celu proceduru ponavljati jednom nedeljno, kako radi vežbe, tako i radi stvaranja što boljeg plana za okolnosti koje se stalno menjaju.

Brainstorming na sednici parlamenta: Na table izlistati sve probleme u školi (*bez vrednovanja!*), zatim izlistati sve ideje za akcije (*bez vrednovanja!*), zatim izabrati i razraditi tri akcije koje deluju najostvarivije, na kraju aplaudirati nakon uspešnog planiranja

KOMPLETNA KOMUNIKACIJA - Osoba sa kojom razgovaraš je **osoba**. Ona ima svoje **interese** i **različite izvore motivacije**. **Predlozi** u tvojoj komunikaciji moraju da budu **konkretni**, da imaju svoje (tajne) **uzroke** i (javne) konkretne **povode**, moraju jasno da naznače zašto su u **nečijem interesu**, i moraju da budu prikladno i uverljivo **upakovani**. Pored svega toga, moraš biti spremna da ponudiš i prihvatiš **alternativne predloge i rešenja**. Uvek si svesna prepreka u komunikaciji – **kletva znanja i problem pričanja o pesmi**.

TVOJA MOTIVACIJA – Nešto *može* da se postigne, *mi* možemo to da postignemo, *vredi* da se nešto postigne. Zato, *želimo* da nešto postignemo. Da bi naša motivacija zadržala zdravu osnovu, na nju dodajemo reč **uvek** - Uvek može nešto da se postigne. Uvek ti možeš nešto da postigneš. Uvek vredi nešto postići - Vredi sve što i **u najmanjoj meri** ispunjava generalni cilj parlamenta.

MOTIVACIJA DRUGIH – Usvajanje nove motivacije znači menjanje sebe, a ljudi moraju **da učestvuju u svojoj promeni** da bi ona bila uspešna: da budu **opremljeni svime što je potrebno** za uspešnu promenu (informacije, veštine), da može da **izabere kako i u kojoj meri** želi da se promeni, da ima **podsticajnu atmosferu** za usvajanje promene.

**ŠTA ĆE TI OVAJ
PRIRUČNIK**
O UČENIČKOM PARLAMENTU
kada i onako znaš sve o svemu